Dayanışma

HAZİRAN 1986 SAYI: 47 2.5.- DM

Kardeşleri Lenin'i anlatıyor

Kardeşleri Anna, Dmitri ve Maria, işçi sınıfının yüce öğretmeni Lenin'in kardeş ve yoldaş özelliklerini anlatıyorlar.

EK'te bulacaksınız

IPPNW'nin ABD'li başkanı Lown ve Sovyet başkanı Çezov, Kongre'de Yeni Zelanda başbakanı Lange ile (ortada).

IPPNW 6. dünya kongresi yapıldı

«Dünyamızın en büyük sağlık sorunu nükleer savaş tehdididir»

● Nükleer Savaşa Karşı Hekimler'in 1986 için "Tıbbi Reçete"sinde, ABD ve nükleer güce sahip diğer ülkeler acilen Sovyet moratoryumuna katılmaya çağrıldı.

1985 Nobel Barış Ödülünü kazanan Nükleer Savaşa Karşı Hekimlerin Uluslararası Birliği (IPPNW) 6. Dünya Kongresi 29 Mayıs — 1 Haziran tarihlerinde Köln'de toplandı. Başkan Reagan ile Thatcher ve Kohl hükümetleri gibi NATO'lu müttefikleri dışında dünyanın hemen her ülkesinden devlet ve hükümet başkanlarının, bakanların, yetkililerin

(Devamı 7. sayfada)

Cuntanın «ayıkladığı» mebuslar pazarda

Rejim çürüyüp kokuşmaktadır

● Cunta'nın "eleme" Meclisi, şimdi artık toptan ve perakende mebus alış-verişi yapılabilen koca bir markettir. Markette gördüklerimiz, onun sahibi 12 Eylül cuntasının ürünüdürler.

● 12 Eylül faşizmi ülkede ahlâksızlığı en yüksek düzeyde örgütlemiştir, çünkü kendisi zaten ahlâk dışılığın örgütlenmesidir.

Bu konudaki yorum yazısını EK'in I. sayfasında bulacaksınız.

Kendini fesheden MDP'nin "boşta gezer milletvekilleri kapanın elinde kaldı. Piyasaya yüklü paralarla giren iki siyaset tüccarı Mehmet Yazar ve Hüsamettin Cindoruk'un rekabeti mebus fiyatlarını olağanüstü yükseltti. Pazarın en büyük müşterilerinden biri de başbakan Özal'dı. Özal "malın çürüğünü götürdü"; satmasını bildikten sonra böylesi daha kârlıydı çünkü. Şimdi raflarda 30-35 adet mebus kaldı. Bunlar KDV satışlı oldukları için fiyatları yüksek, ödenen paraya değdiklerinin kesin garan-

(Devamı 7. sayfada)

«Anayasa mı»... «İdare eder»!

● DYP, kendini "eşyanın tabiatına" aykırı yakıştırmalardan ve kimi solcuların "demokratlık" iftirasından nihayet kurtardı.

DSP Kurucular Kurulu toplantısında konuşan Bülent Ecevit 82 Anayasa'sına karşı yeni bir anayasa önerisini tekrarladı. 82 Anayasası'yla demokrasiye geçilemeyeceğini, Anayasa'nın, özgür tartışma ortamında ve toplumun en geniş kesimlerinin üzerinde anlaştıkları bir doğrultuda yeniden hazırlanması gerektiğini söyledi.

Ecevit'in bu önerisi yeni değil. Daha önce DSP-DYP ortak duyurusuyla aynı

(Devamı 7. sayfada)

SHP kongresi yapıldı

Demokrasi gündemden eksik olmamalı

● SHP kongresi demokratik hak ve özgürlüklerle birlikte demokrasi meselesini işleyip, olgunlaştıramadı.

SHP kongresi Mayıs sonunda yapıldı. Kongrenin HP-SODEP birleşmesinin son durağı olmaktan başka, "iktidar alternatifi" olarak yığınlara söyleyecekleri merakla bekleniyordu.

Gerçi SHP biliniyordu. "İktidar olduktan sonra" anayasayı değiştirecek, genel bir siyasi af çıkaracak, işçilere ve emekçilere yeni ekonomik haklar sağlayacaktı. Bunlar daha önce, bölük pörçük bile olsa açıklanmıştı. Beklenen, daha doğrusu akla uygun olan, kongrenin bunları derli toplu olarak sunması, bundan da önemlisi, SHP'nin "iktidara nasıl ve hangi mücadeleyle" geleceğini formüle etmesiydi.

Delege ve izleyicilerin yansıttıkları "hava"

(Devamı 7. sayfada)

Reagan SALT-II'yi rafa kaldırmak istiyor

● Reagan detantın başlangıç adımlarından olan ve 1979'da imzalanan, nükleer silah üretiminin kısıtlanmasını ve denetim mekanizmalarını öngören SALT-II'yi yılsonundan itibaren tanımayacağını açıkladı. Açıklama ABD'nin NATO'lu müttefikleri dahil tüm dünya kamuoyunda tepkiyle karşılandı.

ABD Başkanı Ronald Reagan'ın yıl sonundan itibaren SALT-II anlaşmasını tanımayacakları yolundaki açıklaması Washington'un silahlanma yarışını ve uluslararası ilişkilerde gerginliği daha da tırmandırma niyetlerini açığa vurdu.

Bilindiği gibi stratejik silahların üretimine sınırlama getiren ve karşılıklı denetim mekanizmaları öngören SALT-II anlaşması uluslararası ilişkilerde yumuşama sürecinin bir başlangıç adımını oluşturmuş ve Sovyetler Birliği'

(Devamı 7. sayfada)

Gençler «yürüdüler» ama «takıldılar»!

Türkiye'de demokratik veya insani hiçbir hak sonuna kadar kullanılamıyor; ama yine de kullanmak için ısrarlı olmak gerektiği, her yeltenişin bunu doğrulayıp açığa çıkarmasından anlaşılıyor. Yani, demokratik hakları kullanmak bile başlı başına bir demokratlık vesilesi ve demokrasi mücadelesi oluyor. İşte gençler:

Ege Üniversitesi'nden 8 öğrenci, gece yarısı yurtlardan gerekçesiz toplanıp karakola götürülmeler, yurtlardaki kışlaca uygulamalar, dernek kurmak veya kurulmuş derneğe girme hakkını kullanamamalar, horlanmalar, sövülmeler, dövülmeler, kısaca YÖK usulü yaşamalar bıkkınlık verince kalkıp Izmir'den Ankara'ya yürüyüşe koyuldular. Ankara-İzmir arasındaki bütün devlet parçası alarma geçip, geceli gündüzlü bu 8 genci kolladı. Yürüdüler, yo-

(Devamı 7. sayfada)

Dayanışma

İmza

KİMLİĞİNİ ortaya koymanın yollarından biri de imzadır. İmzasını inkar etmek veya bunun kendine yüklediği görevlerden kaçınmak, ahlâki bakımdan sıfırı tüketmekle eşdeğerdir. Böyle bir ahlâk ilkesi "normal zamanda" pek önemli, siyasi bakımdan ise hiç önemli sayılmayabilir. Lakin Türkiye'de bu ve benzeri "ayrıntılar" siyasi bakımdan da önem kazanıyor. Şöyle:

1256 aydın, imzaladıkları ve daha sonra bazılarının yargılanmalarıyla sonuçlanan bir dilekçeyle, rejimin baskılarını protesto ettiler. 454 avukat, ortak imzalı bir dilekçeyle savunma hakkı üzerindeki kısıtlamaları duyurdular. 10 bin imzalı bir dilekçeyle Meclis'e başvuran kadınlar sorunlarına sahip çıktılar. İstanbul'daki sendika şubeleri ve bağımsız Otomobil-İş sendikası, kıdem tazminatı fonu için yapılan çalışmalara karşı başlattıkları kampanyaya 65 bin imza topladılar. Aziz Nesin, ülkedeki ekonomik durumu ve bunun kültür hayatı üzerindeki etkilerini gözler önüne seren yeni bir imza kampanyası yürüttüklerini, 10 binden fazla imza toplayacaklarını şimdiden ilan etti.

Görülüyor ki İMZA demokrasi mücadelesinde bir araç haline geldi. Ortak imzalı dilekçeler ses getiriyor. Çünkü rejim, insanların "ortaklaşa hareket etmelerinden" tedirginlik duyuyor. Bu türden eylemlerin yaygınlaşmasında, imza sahiplerinin yüzbinleri aşıp milyonlara tırmanmasında büyük yarar var.

Elbette demokrasi mücadelesi "dilekçe" ile yürümez. Ama gözardı edilmemelidir ki, böyle bir "dilekçeye" imza atanlar, aynı zamanda bir borç altına girmiş olmaktadırlar. İmzalarını inkar etmedikleri sürece, imzaladıkları "dilekçeyi" kovalamakla, sonuç alıncaya kadar ısrarlı olmakla yükümlüdürler. Sonradan bir kısmı imzalarını, aydınlar dilekçesinde olduğu gibi inkar etse bile, bu türden ahlâksızlar çok azdır. Dolayısıyla, daha çok dilekçe ve daha çok imzalı dilekçe kendini demokrasi mücadelesi için taahhüt altına sokan daha çok insan demektir.

Şu da var ki, ülkeyi yönetenler, rahatsız olsalar bile, kendini "imza atmakla" sınırlamış bir halk muhalefetine dünden razıdırlar. İmzalı "dilekçeleri" imzasız fiili mücadelenin izleyeceğini bilmektedirler. Çünkü, diğerleri bir yana ama sendikaların işçilerden topladıkları 65 bin imza, ne sadece 65 bindir, ne de sadece imzadan ibarettir. Bu "büyük dilekçenin" arkasında yatanın işçi sınıfı olduğunu anlamamak için saf olmak gerekir.

Bu nedenle şunu şimdiden görmekte yarar vardır. Sadece İstanbul'da ve bir günde ve ilk deneyde 65 bin işçi bir isteğe imza atabiliyorsa, aynı işçiler, Türkiye'nin her yanında ve yüzbinler olarak, taleplerine uygun eylemlere de imzalarını atabilirler. Atıp atmayacakları konusunda boş lafa hiç gerek yoktur.

(Devamı 2. sayfada)

İnsanlık barıştan ve hayattan yanadır

● Dünya sendikalarının silahlanmanın ekonomik ve sosyal yansımalarını konu alan 2. konferansı Dublin'de yapıldı. Toplantı haberi ve toplantıya katılan DİSK ve Barış Derneği Genel Yönetim Kurulu üyesi Yaşar Arıkan'ın konuşmasının özeti 2. sayfamızda.

F.ALMANYA'DA YEŞİLLER:

NATO'dan çıkılsın

F.Almanya'da Yeşiller'in Mayıs ayı içerisinde Hannover'de toplanan olağanüstü parti kongresinde NATO'dan çıkılması kararı alındı. Kongre'nin ülkenin savunma politikasına ilişkin görüşünde, NATO'da kalınarak barışın sağlanamayacağı belirtildi ve F.Almanya'daki tüm yabancı askerlerin geri çekilmesi, ülkedeki orta menzilli ABD nükleer füzelerinin sökülmesi ve Demokratik Alman Cumhu-

(Devamı 7. sayfada)

YUNANİSTAN GENEL İŞÇİ KONFEDERASYONU (YSEE) YÖNETİM KURULU ÜYESİ KOSTAS MARAGUDAKIS

«Zor mücadelemizin galibi işçi sınıfı olacaktır»

Yunanistan'da işçi sınıfının ilerici sınıf güçlerine ve sendikal harekete yönelik baskılar üzerine Yunanistan Genel İşçi Konfederasyonu (YSEE) Yönetim Kurulu üyesi ve ESAK-S Sendikası Genel Başkan Yardımcısı Kostas Maragudakis'le yapılan röportaja DAYANIŞMA'nın Ocak 1986 sayısında yer vermiştik. (Röportajın tam metni KİTLE gazetesinin Ocak 1986 sayısında yer aldı).

Kostas Maragudakis o tarihten bu yana yeralan çeşitli gelişmeler üzerine yine DAYANIŞMA'nın sorularını cevapladı. Cevapları 4. sayfada bulacaksınız.

SDAJ Gençlik Festivali yapıldı

Alman Sosyalist İşçi Gençliği (SDAJ) ve MSB Spartakus'un düzenledikleri Gençlik Festivali 17-18 Mayıs tarihlerinde Dortmund'da yapıldı.

İki gün boyunca 150 binden fazla gencin katıldığı ve 5. kez kutlanan festivale dünyaca ünlü sanatçılar da programlarıyla katıldılar. Latin Amerikalı Mercedes Sosa, Kanadalı Bruce Cockburn ve yine Latin Amerikalı grup İnti İlimani bunların arasındaydı. Ayrıca festivalde değişik ülkelerin çeşitli müzik ve folklor grupları gösteri yaptılar.

Gençlik Festivali'ne ANC'nin yıllardır hapiste tutulan lideri Nelson Mandela'nın kızı Zindzi Mandela katılmak istediği halde, ırkçı Botha yönetimi tarafından yurtdışına çıkış izni verilmediği için katılamadı. Festivalin en büyük gösterisi "Nelson Mandela'ya Özgürlük!" adı altında düzenlenen kültürel gösteri oldu.

«İnsanlık barıştan ve hayattan yanadır»

Dünya Sendikalarının Silahlanmanın Sosyal ve Ekonomik Yanları Üzerine 2. Konferansı, 12-13 Mayıs tarihlerinde Dublin'de yapıldı. 47 ülkeden 140 sendikayı temsilen delegasyonların katıldığı konferansta, Aralık 1981'de Paris'te toplanan ilk konferanstan bu yana kaydedilen gelişmeler değerlendirildi. Sendikaların, insan soyunu tümüyle ortadan kaldıracak bir nükleer dünya savaşının önlenmesi; silahlanma yarışı yoluyla kaynakların şimdiye dek görülmedik ölçüde, çılgınca israfına son verilmesi; savaş hazırlıklarına ayrılan kaynakların günümüz dünyasının ağırlaşan ekonomik ve sosyal sorunlarının, işçilerin ve genel olarak halkın çıkarına çözümünde nasıl kullanılabileceği yolunda neler yapabilecekleri ve yapmaları gerektiği ayrıntılı olarak tartışıldı.

Toplantıya katılan DİSK ve Barış Derneği Yönetim Kurulu üyesi, Hür-Cam İş Sendikası Genel Eğitim Sekreteri Yaşar Arıkan, Konferansın ilk günü yaptığı konuşmada, emperyalizmin yönelttiği nükleer tehdit karşısında, insandan yana olanla, insana karşı olanın mücadelesinin, bizzat insanın varolması mücadelesine dönüştüğünü vurgulayarak, bugün aklı başında her insan için dünyamızın karşı karşıya bulunduğu en önemli sorunun bir nükleer savaş felaketinin önlenmesi olduğunu belirtti. ABD yönetiminin bir yandan silahlanma yarışını "Yıldız Savaşları" projesi ile uzaya tırmandırmaya çalışırken, diğer yandan da devlet terörizmini dış politika olarak tırmandırdığını vurgulayan Yaşar Arıkan, Sovyetler Birliği ve dünya sosyalist sisteminin sürekli ve yapıcı barış girişim ve önerilerinin tüm dünyada destek bulduğunu, çünkü insanlığın barıştan ve hayattan yana olduğunu vurguladı.

Konuşmasının Türkiye'ye ilişkin bölümünde faşist rejimin ülke içindeki baskı ve terör uygulamalarına, siyasi davalara, işkence konusuna, hayat pahalılığı ve işsizliğe dikkat çeken DİSK ve Barış Derneği yöneticisi Yaşar Arıkan, faşizme karşı verilen mücadelenin militarizme karşı verilen mücadeleyi de içermesi gerektiğini, barışın düşmanlarının aynı zamanda özgürlük ve halkın da düşmanları olduğunu söyledi.

Askeri-faşist darbeden bu yana geçen beş yılda Türkiye'nin askeri harcamalarının yaklaşık 13 kat arttığını, askeri bütçenin genel bütçe içindeki payının 1980'de % 19 iken, 1985'te % 35'e çıktığını, buna karşılık ücret ve aylıkların milli gelir içindeki payının 1979'da % 32,8 iken, 1985'te % 19,8'e düştüğünü belirten Arıkan, faşist rejimin Kıbrıs, Ege ve Balkanlarda gerginliği sürdürdüğü, Irak Kürdistanı'na saldırdığı, ülke topraklarında ABD nükleer silahlarının konumlandırılması ve depolandırılmasına hız vererek bölge ve dünya halkları için tehdit oluşturduğunu kaydetti. Arıkan, konuşmasını şöyle bitirdi.

"Tüm dünya halkları gibi, Türkiye halkları da özgürlük ve barış içinde yaşamak istiyor. İşçilerin, tüm emekçilerin, demokratik güçlerin Türkiye'de verdikleri antifaşist mücadele aynı zamanda özellikle Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de barış ve güvenlik için verilen bir mücadeledir. Türkiye'de faşizme karşı mücadele veren demokrasi ve barıştan yana güçler, bu rejimin devrilmesinin yalnızca Türkiye'ye özgürlük getirmekle kalmayacağını, aynı zamanda bölge ve dünya barışına da katkıda bulunmak anlamına geleceğini çok iyi bilmektedirler.

İnsanlık barıştan ve hayattan yanadır. İnsanlık en doğal ve en temel hakkı olan YAŞAMA HAKKI'nı hiçbir kayıt ve şart olmaksızın kullanmak istiyor. İnsanlık barışı mutlaka kazanacaktır, dünyanın her yanında işçi sınıfı ürettiği HAYATI koruyacaktır."

Aynı Konferans'a katılan Kıbrıs Cumhuriyetçi Türk Partisi milletvekili ve DEV-İŞ Sendikası Genel Başkanı Hasan Sarıca da konuşmasında özetle şunları söyledi:

"Milliyeti hangisi olursa olsun her dönemde acıyı çekenin emekçiler olduğunu gördük ve yaşadık.

Bu deneyim pekçok ülkede yaşanmıştır, şüphesiz. Ancak biz Kıbrıslı emekçiler savaşlarda hangi ulustan olursa olsun acıların en büyüğünü emekçilerin yaşadığını çok iyi biliyoruz.

Yine edindiğimiz 30 yılı aşkın deneyim barış için mücadelenin emperyalizme, şovenizme, ırkçılığa ve sömürüye karşı mücadeleden ayrı düşünülemeyeceğidir.

Barış mücadelesinin kalıcı ve sonuç alıcı olabilmesi, emperyalizmin geriletilebilmesine, şovenizmin köreltilmesine, ırkçılığın yok edilmesi ve sömürüye karşı mücadelenin başarı derecesine bağlıdır inancındayız.

Nükleer, bakteriyolojik ve kimyasal silahların tahrip güçleri kaç insanın öleceği ile değil, dünyanın kaç kez tümden cehenneme dönüşebileceği ile ölçülmektedir.

'Sınırlı Nükleer Savaş' ve 'Yıldız Savaşı Projesi' gibi düşüncelerle nükleer bir savaşı başlatma ve kazanabilme hayalinde yaşayan Reagan yönetimi her yerde mahkum edilmelidir.

Ya hep birlikte silahsızlanma için mücadele edip yaşamı savunacak ve kazanacağız ya da hep birlikte yok olacağız.

Dünya Barış Yılında, 21. yüzyıla silahlardan arınmış bir dünyanın gerçekleşmesi mücadelesinde omuz omuza verelim."

Türkiye'de ilaç kullanımı yüzde 400 arttı

Bakırköy Ruh ve sinir hastanesi başhekimi Dr. Yıldırım Aktuna, hastanede uyuşturucu bağımlılığı tedavisi görenlerin sayısının son beş yılda yüzde 400 arttığını belirterek "en belirgin artış eroin kullanımında ve genç yaşta uyuşturucu kullanmaya başlayanlarda" dedi.

TC Sağlık Bakanlığı İlaç Danışma Kurulu başkanı Prof. Enver İzgü ise "ilaç bağımlılığının nedenlerinin özenti ve ilaç endüstrisinin propagandaları olduğunu" söyledi. 1985 yılında 12 milyon kutu ilaç sarfedildiğini belirten İzgü, bu miktarın en az yarısının boşa kullanıldığını, bu yüzden yılda 1 milyar 800 milyon liranın heba olduğunu açıkladı.

15-16 Haziran

15-16 Haziran 1970 direnişi, 274-275 sayılı Sendikalar ve Grev ve Toplu Sözleşme yasalarında değişiklik yapılarak, işçilerin sendikalaşma özgürlüğünün yokedilmesi, DİSK'in tasfiye edilmesi ve işçilerin grev ve toplu sözleşme haklarının kısıtlanması girişimi üzerine işçi sınıfının haklarını korumada gösterdiği kararlılığın güçlü bir ifadesidir.

Yasa değişiklikleri 12-13 Haziran günü Meclis'te kabul edilerek Senato Komisyonu'na sevkedildi. 15 Haziran günü Meclis'ten geçen kanun değişikliklerini protesto etmek üzere 113 işyerinden 70 bin işçi direnişe geçti. İstanbul'da fabrikaları terkeden işçiler esas olarak üç koldan yürüyüşe başladılar. Kadıköy bölgesinde, Ankara yoluna çıkan işçiler Kartal'a doğru yürüdüler. Eyüp bölgesinde Topkapı'ya doğru, Bakırköy'de ise Londra Asfaltı üzerinden yürüyüşler yapıldı. Şehir merkezine yakın fabrikaların işçileri ise özellikle Taksim-Gümüşsuyu ve Şişli yönüne yürüdüler.

İstanbul dışında ise, Tuzla ve Çayırova'daki fabrikaların işçileri Gebze'ye doğru yürürken, İzmit bölgesindeki işçiler, biri doğuda Köseköy, diğeri ise batıda Yarımca üzerinden iki koldan Ankara Asfaltına çıkarak şehre yürüdüler.

Yürüyüşe yalnızca DİSK üyesi işçiler değil, onların yanısıra Türk-İş'li işçiler de yoğun biçimde katıldılar. İstanbul'un çeşitli bölgeleri ile Gebze ve Kocaeli çevresindeki bu ilk gün yürüyüşlerinde polisle ufak çatışmaların dışında olay olmadı. 16 Haziran günü ise 150 bin işçinin katıldığı direniş kanlı olaylarla karşılaşacaktı. O gün, İstanbul'daki yürüyüş kolları üçe ayrılmıştı. Topkapı sur dışında toplanan işçiler, Şehremini'den Fındıkzade'ye, oradan da çeşitli kollar halinde Fatih, Beyazıt-Cağaloğlu yönünde harekete geçtiler. Cağaloğlu'nda önleri zırhlı birliklerce kesildi. İşçiler barikatları yararak Vilayet önünden Eminönü'ne indiler. İstanbul ve Beyoğlu yakasındaki işçilerin birleşmesini önlemek için köprüler açıldı. İşçiler motor ve sandallarla Beyoğlu tarafına geçtiler. Bir grubu da geri dönerek Saraçhane-Fatih üzerinden Topkapı'ya yürüdüler. Fındıkzade'den Unkapanı köprüsüne gelen grup da köprünün açılması üzerine bu kolla birlikte geri döndü.

İstinye'deki Kavel fabrikası ve Levent'teki diğer fabrikaların işçilerinin başlattığı ikinci yürüyüş kolu Zincirlikuyu yönüne ilerledi. İşçiler polis barikatlarını aşarak yürüdüler.

Kadıköy yakasında Ankara Asfaltı üzerindeki işyerlerinden boşalan işçilerin bir kısmı Üsküdar'a doğru yürüdüler, polisin silah kullanmasına rağmen barikatları aşarak iskeleye indiler, vapurlar çalışmadığı için Paşabahçe-Beykoz yönüne döndüler. Diğer kol ise Kartal'a doğru ilerledi. Bu sırada Çayırova'daki işçiler de Kartal'a doğru yola çıkmışlardı. Birleşerek yürüyen bu uzun yürüyüş kolu Kartal üzerinden Maltepe, Bostancı, Suadiye'ye indi, barikatları aşarak yoluna devam etti. Öğleden sonra işçiler Kadıköy iskelesi civarında toplandığı sırada bölgede polisle şiddetli çatışmalar oldu. İstanbul'daki çatışmalarda üç işçi —Yaşar Yıldırım, Mustafa Bayram ve Mehmet Gıdak— vurularak öldürüldü. Yüzlerce işçi yaralandı. Binlercesi tutuklandı.

16 Haziran günü İstanbul ve Kocaeli'de sıkıyönetim ilan edilerek pekçok sendikacı ve işçi tutuklandı. Yine de DİSK'e üye işçilerin çalıştığı Türk Demir Döküm, Rabak, Derby, Sungurlar vb. fabrikalarda direniş 17 Haziran günü de sürdürüldü. Direnişin hemen ardından, işçi çıkartmalar başladı, beş bine yakın işçi işten atıldı, kara listeye alındı.

Sendikalaşma özgürlüğünü yok eden kanun tasarısı 29 Temmuz 1970 günü kesinleşti ve 12 Mart döneminden sonra, ancak 1973 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi.

15-16 Haziran işçi sınıfının varlığını, gücünü, mücadele azmini dosta düşmana bir kere daha gösterdi, Türkiye işçi sınıfının mücadele tarihinin şanlı bir sayfasını yazdı.

BAKIŞ

E.Mahmut Soner

«Kaderin sınıfsal tahlili»

EPEYDİR, halkın çıkarlarına ve varlığına faşizmin saldırısı ile birlikte toplumda tüm yerleşik değerlerin "yerinden oynatılması" çabalarının ısrarla sürdürülmekte olduğuna tanık olmaktayız. Tekellerin güdümünde boyalı basın ve ne idüğü malum kiralık kalemler tepeden aşağı derinlemesine yaygınlaştırılmak istenen yozlaşmanın aracı olarak kullanılıyor. Faşizmin halk düşmanı zorba, zalim kalkanı ardında alabildiğine arttırılan sömürüden elde edilen büyük kazançlar, ekonomik, ticari başarılar "özenilecek" mutlak değerler olarak sunuluyor kitlelere. Bu kampanyanın bir parçası olarak tekellerin, tekelci kuruluşların başlarındaki parababaları —faşist generallerle, polisle, T.Özal'ın yılışık yârânı ile gizli, açık CIA ajanları ve ABD görevlileriyle içli dışlı kişiler— halka kendinden birileriymiş gibi sempatik gösterilmeye giderek sevdirilmeye çalışılıyor. Bu çok yönlü genel gayretin sonuçsuz kaldığı da söylenemez. Meselâ yılların ünü ayyuka çıkmış Sakıp Sabancısının yeni yeni marifetlerinin, sahte populist çıkışları ve hayâsız şaklabanlıklarının bunca ilgi toplaması bunun bir kanıtı.

Ne ki boyalı basının ve onu güdenlerin bu kasıtlı çabasına sık sık, en olmayacak çevrelerin de katkısı oluyor. Paris'te nicedir bir tür "sürgün" yaşayan, yaşı yetmişi aşmış, gün görmüş, yılların solcusu şair, ressam, emekçi dostu Abidin Dino bakın boyalı basının parlak çocuğu Mehmet Barlas'ın sütununda bu S.Sabancı'nın babası ünlü Ömer Ağa'yı nasıl tanıtıyor Milleyet okurlarına:

"Adana'da 'ikamete memurdum.' Hacı Ömer'se malaryadan, trahomdan, sefaletten kırılan bir bölgede, kapitalizmin ilk aşamalarını zorluyordu toz toprak içinde... Irgatların, fakir köylülerin, esnafın oturduğu kahvelerde 'Hacomar'la (ona öyle denirdi Adana'da) yan yana nargile guruldattığımız olurdu kimi gün. Adana böyleydi, iç içeydi insanlar. Taşköprü'nün orda perişan Irgat Pazarı'ndan çırçır fabrikalarına kadar senli benliydi herkes. Sağcısı, solcusu, ırgatı patronu ataerkil bir ilişki içinde, çekişip duruyorlardı, bağıra çağıra. Gece çökünce herkes damlara çıkar, cibinlik altında perişan uyurdu. 'Adanalıyık' dedikten sonra, deblek de çalınır, 'boğma' da içilir, n'olursa olsun..."

Mehmet Barlas "değerli sanatçı" diye takdim ediyor A.Dino'yu gazetesinin okurlarına. Eder elbette, etmez mi? A.Dino kırk yıl öncesinin nostaljisinden böylesine perişan bir sorumsuzlukla bugün için edebiyat çıkarmaya kalktıkça M.Barlas'ların gözünde neden daha da değerlenmesin? Taşköprü'nün orda, çırçır fabrikalarında o "senli benli"liğin ardında ne olduğunu, geçmişinde değilse bile geleceğinde ne yattığını A.Dino hiç bilmez mi? Bal gibi bilir! "Adanalı"lık kavramındaki çelişkileri vurgulayacak yerde, birlikteliği neden öne çıkarıyor öyleyse? Belli ki onun da gözünde bunca yıldan sonra bazı değerler yıpranmış, anlamını yitirmiştir. Balık işte böyle baştan kokar.

Kaldı ki A.Dino kırk yıl öncesinin perişan ırgatlarının ve çırçır fabrikası işçilerinin sahiden de çok yakından tanıdıkları Ömer Ağa'nın övgüsüyle yetinmiyor. Şunlar da işte oğlu için söyledikleri:

"Sayın Sakıp Sabancı'yı Fikret Mualla'nın sevgili kahvesinde görünce (Paris'te bu kahve!) çok sevindim... Sakıp bey tıpkı babası gibi leb demeden leblebiyi anlayan, tıpkı babası gibi tartışmadan, eylemden hoşlanan girgin bir adam. Bana kitabını hediye etti... Hacı Ömer'in ölüm döşeğinde bir sözü var ki, bu kitapta, ancak büyük bir romanda eşine rastlanabilir, şiir gibi birşey: 'Koştuk, seyirttik, vurduk, kırdık, pişirdik, şişirdik —hepsi boş— işte elimizde... demiş: iki elini zorlukla açmış... başını öbür yana çevirmiş."

Yani A.Dino babasını övdüğü gibi bir o kadar da oğlunu övüyor. Ama söylediklerinin düpedüz yalan olduğunun galiba kendi de farkında değil. Boyalı basının boyası onun da gözünü boyamış. 1980 Eylül'ünden bu yana geçen bunca yılda olanlardan sonra, bu olanların içinde S.Sabancı'nın ve onun gibilerinin oynadıkları rol herkesin malûmuyken S.Sabancı'nın "tartışmadan hoşlanan bir adam" olduğunu söyleyebilmek için insanın gözlerinin hatta bir hayli boyanmış olması gerekir. Ya da, belki, burnunun ucunu görmekten acze düşecek kadar kocamış, "bilge"leşmiştir insan. Bu bir.

İkincisi, A.Dino Hacomar'ın oğluyla niçin Taşköprü'nün orda esnaf kahvesinde nargile guruldatmayıp da Paris kahvesinde beyaz şarap içerken S.Sabancı'da böylesine olumlu hasletler keşfettiğinden hiç söz etmiyor. Kırk yıl önceki geçmişin bugünkü geleceğini o günlerin A.Dino'sunun bilmemesine, kestirmemesine imkan mı vardı? Bugün, kırk yıl sonra, o geçmişi unutmuş olması A.Dino'nun başka şeyleri de unuttuğunun kanıtı olsa gerek. Bu yaştan sonra artık zamanıdır, evet. Kendileri bir daha sefer İstanbul'a teşrif buyurduklarında S.Sabancı ailesinin boğazdaki malikânesine davet edilmeyi haketmişlerdir!

Nihayet, Hacömer ölüm döşeğinde "Hepsi boş..." demiş. Bu da "kaderin" en iyisi Hacı Ömer tarafından yapılmış "sınıfsal tahlili" imiş!

Böylece Adanalı oğul S.Sabancı'nın Boğaziçi'ndeki malikanesinden kalkıp taa Paris kahvesinde A.Dino'yu bulmasındaki hikmet de anlaşılıyor. Irgat Pazarı'nda ve çırçır fabrikalarındaki "ataerkil ilişki", kırk yıl öncesinin "ikamete memur" A.Dino'su ile "kapitalizmin ilk aşamalarını toz toprak (ve de kan ve gözyaşı! değil mi sayın Dino?) içinde zorlayan" Ömer Ağa'sının mahdumunu Paris kahvesinde buluşturmakta pek zorluk çekmiyor. Ama kırk yıl sonra sağcısı, solcusu, ırgatı, patronu ile ataerkil ilişkiyi hâlâ sürdürebilmek için faşizmin kanlı sultası gerekiyorsa bunu o aynı A.Dino'nun ağzından "kaderin en iyi sınıfsal tahlili"ne bağlamaktan daha akıllıca ne olabilir?

A.Dino'yu âhir kalan ömründe bu akla ettiği hizmetten ötürü kutlayanları bol olsun! Bu da kaderin sınıfsal bir tahlilidir!

İMZA

(Baştarafı 1. sayfada)

Bu demektir ki, demokrasi mücadelesi yönünden bugünkü ataleti halk yığınlarının, özellikle de işçi sınıfının "durumuna" bağlamak yeterli bir açıklama değildir. Emekçilerin neyi ne kadar yapabileceklerinin açıkça bilinebilmesi, onları ilgilendiren yönde açıkça adımlar atılmasına bağlıdır. Bu da yığınlara önderlik etmek durumundaki örgütlü siyasal, demokratik ve mesleki örgütlerin görevidir.

Demokratik örgütlerin kampanyası devam ediyor

17 Mart tarihinden bu yana sürdürülen "İşkence ve İdamlara Son, Politik Tutuklulara Özgürlük-Genel Af!, Kürt Halkı Üzerindeki Baskılara Son!" kampanyası çeşitli eylem türleriyle sürdürülüyor.

F.Almanya'da ve Batı Avrupa'nın diğer ülkelerinde yürütülen kampanya sırasında merkezi olarak hazırlanan bildirilerden onbinlerce dağıtıldı. Bölgelerde yapılan çeşitli eylemlerle binlerce insan Türkiye ve T.Kürdistanı'nda gelişen olaylar hakkında bilgilendirildi. Bize ulaşan bilgilere göre bugüne kadar 46.194 imza toplanmış, ayrıca yürütülen kampanyayı 141 örgüt ve tanınmış kişi imzalarıyla desteklemiş bulunuyor.

Kampanyayı yürüten örgütler son olarak Avrupa Konseyi'nin Türkiye'de yapılacak yaz dönemi toplantısını kınayan, bütün gelişmelere rağmen bu toplantıya katılacak Avrupa Konseyi üyesi parlamenterlere ülkedeki gelişmelerden ve sürdürülen kampanyanın sonuçlarından bilgi veren ortak bir açıklamayı kaleme aldılar ve gerekli yerlere göndermeye başladılar. Kampanya Haziran ayı sonlarında yapılacak bir basın toplantısıyla bitirilecek.

ZÜRİH: Zürih'deki demokratik örgüt, kuruluş, kişi ve partilerin desteğini alarak başlatılan "Politik Tutuklulara Özgürlük-Genel Af" kampanyası, hazırlanan bildirilerin yoğun olarak dağıtılması, uyarı nöbetleri, bilgilendirme masaları türünden eylemlerle sürdürülüyor.

Başlatılan kampanyanın basın kanalıyla kamuoyuna yansımasını sağlamak üzere SP'nin binası kampanyayı yürüten örgütlerin taraftarlarınca uzun bir süre işgal edildi. Ayrıca kampanya süresince Zürih ve çevresinde Türkçe yayın yapan bir radyodan Türkiye'deki işkenceler, idamlar ve infaz yasası ile ilgili çeşitli yayınlar yapıldı. İsviçreli demokratların da aktif olarak katıldığı uyarı nöbeti iki gün boyunca başarıyla sürdürüldü.

HEİDELBERG: Heidelberg'de Gerçek ADK, FİDEF, KOMKAR, Av. Dev-Genç ve Devrimci İşçi taraftarları "İşkence ve İdamlara Son, Politik Tutuklulara Özgürlük-Genel Af, Kürt Halkı Üzerindeki Baskılara Son!" kampanyası kapsamında bir bilgilendirme kampanyası açtılar.

Türkiye'de uygulanan işkenceyi gösteren çeşitli resim ve yazılardan hazırlanan duvar gazeteleri Heidelberg'lilerin ilgisini çekti. 17 Mayıs tarihinde gerçekleştirilen bu eylem sırasında çok sayıda imza toplanıp, merkezi olarak hazırlanan bildirilerden yoğun olarak dağıtılmıştır.

MANNHEİM: 10 Mayıs günü, Gerçek ADK, FİDEF ve KOMKAR Mannheim'de, merkezi olarak başlatılan kampanyaya yönelik uyarı nöbeti tutarak, bilgilendirme masası açtılar. Alman Sosyalist İşçi Gençlik Örgütü (SDAJ) tarafından da aktif olarak desteklenen bu eyleme Mannheim'de yaşayan Türkiyeliler ve Alman demokratları büyük ilgi gösterdiler.

DKP'nin 8. kongresi yapıldı

Alman Komünist Partisi DKP'nin 8. Kongresi "Yeni Bir Politika İçin: Atom silahlarından arındırılmış bir dünya ve herkese iş" ana teması altında 2-4 Mayıs tarihlerinde Hamburg'da toplandı. 57.800 üyeyi temsilen 700 delegenin katıldığı 8. Kongre'de Herbert Mies yeniden başkanlığa seçildi.

52 ülkenin komünist ve işçi partilerinden delegasyonun katıldığı, yüzlerce örgüt ve kuruluşlardan mesajın geldiği 8. Kongre'ye Gerçek Avrupa Dayanışma Komitesi de bir delegasyonla katıldı ve Kongre'ye bir mesaj sundu.Gerçek Avrupa Dayanışma Komitesi mesajında şunları belirtti:

"Biz Türkiyeli işçi ve emekçiler, ülkemizde faşizme karşı verdiğimiz mücadeleyi, F.Almanya'daki demokratik ve insani sorunlarımızın çözümü için gösterdiğimiz çabayı, Alman Komünist Partisi'nin mücadelesinden ve Sovyetler Birliği'nin öncülük ettiği dünya barışı için mücadeleden ayrı görmüyoruz; tersine, bütün sorunlarımızın çözümünün, insanlığın temel sorunlarının çözümünden bağımsız olmadığını biliyor ve mücadelemizi bu en genel doğruyla bütünleştirmeye çalışıyoruz. Sınıf kardeşimiz F.Alman işçi sınıfının siyasi öncüsü DKP'nin bugüne kadarki ve bundan sonra elde edeceği kazanımları kendi kazanımlarımız olarak görüyoruz."

Belçika Anvers'te antifaşist dayanışma

Belçika'nın Anwers şehrinde Türk İslam Federasyonu adı altında faaliyet yürüten Türk faşistlerinin geçtiğimiz Nisan ayı sonlarında yapmak istedikleri toplantı, Türkiyeli ve Belçikalı antifaşistler tarafından protesto edildi.

Daha önce Anwers belediye başkanına ve salon sahibine faşistlere yer verip toplantı yapmalarını engelleme girişimi sonuç vermeyince bölgenin çeşitli yerlerinden gelen antifaşistler salon önünde toplanarak faşistlerin toplantısını protesto etmeye başladılar.

200'ün üzerinde antifaşistin biraraya geldiği gösteri, izinsiz olduğu için Belçika güvenlik kuvvetleri tarafından zaman zaman dağıtılmaya çalışıldı. Bir saatten fazla süren protesto gösterisine katılan antifaşistler "Kahrolsun Faşist Cunta", "Yaşasın Uluslararası Dayanışma", "Bozkurtlar Dışarı", "Analar Doğurur Faşistler Öldürür" vb. sloganlar attılar.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden faşistlerin toplandığı kongreye ANAP'tan Halil Şıvgın ve kendisini feshederek HDP'ye katılan MDP'nin genel başkanı Ü.Söylemezoğlu'nun davetli olduğu edinilen bilgiler arasında.

TÜRK—ALMAN KÜLTÜR GECESİ: 10 Mayıs 1986 günü F. Almanya'nın Kirchheim şehrinde Türk-Alman ortak bir kültür gecesi düzenlendi.

Çok sayıda izleyicinin katıldığı kültür gecesine Sol Birlik taraftarları da katılarak bir bilgilendirme masası açtılar. Evren-Özal diktatörlüğünü teşhir eden çeşitli materyallerin sergilendiği bilgilendirme masasında, demokratik örgütlerin kampanyası doğrultusunda imza toplanarak ilgi duyanlara gelişmeler hakkında bilgiler verildi.

Belçika maden işçileri grevi

Geçtiğimiz Nisan ayı ortalarında, Belçika maden işçileri işyerlerinin korunması için greve gittiler.

Maden işçileri işyerlerindeki çalışmaları durdurmalarının yanısıra, fabrika önlerini, yükleme yerlerini bloke ederek eylemlerini Nisan ayı içinde sürdürdüler. 28 Nisan günü yüzlerce maden işçisi, daha önce çıkarılmış kömürlerin gemilere yüklendiği yerleri kuşattılar. Bu eyleme katılan maden işçileriyle dayanışmaya katılan pekçok fabrikadan işçiler otobanlarda lastikler yakarak, yolları ulaşıma kapattılar.

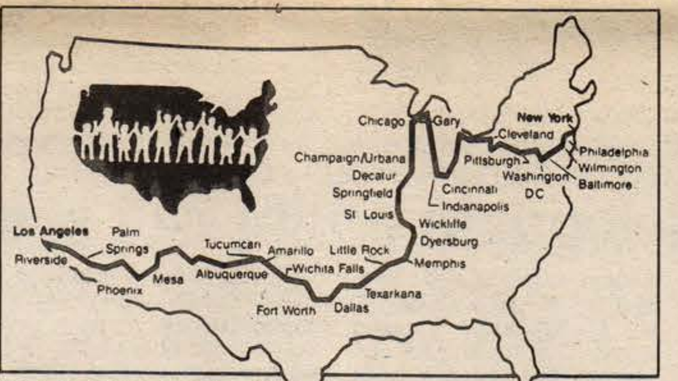
Bekaert'te 500'ün üzerinde maden işçisi oradaki fabrikayı kuşattılar. Ayrıca Bekaert yakınlarından geçen E 314 sayılı otobanı lastikler yakarak ulaşıma kapattılar. Genk şehrinde maden işçileriyle dayanışmada bulunmak için 200'ün üzerinde öğrenci genç derslerden çıkarak sokaklarda gösteriler yaptılar.

İşverenlerin, "madenler kapatılırsa 10 seneyi aşkın süredir çalışanlara emeklilik hakkı tanınacak" şeklindeki propagandaları, sınıf bilinci almamış bazı göçmen işçiler arasında etkisini buldu. Bu propagandaya inanarak grev kırıcılığı yapan göçmen işçilerden birçoğu grevci işçiler tarafından çeşitli yollarla geri döndürülmeye çalışıldı.

Belçika'nın iki büyük sendikası olan FGTB ve CSL'nin de desteklediği maden işçileri grevinin ana istemi: "Madenlerden işçi çıkarma durdurulsun. Ocak kapatma girişimi engellensin" şeklinde idi.

Belçika maden işçileri bir gösteri esnasında.

New York'tan Los Angeles'e elele.

ABD'de açlığa karşı gösteri

Aralarında Yoko Ono, Sean Lennon ve Liza Minelli gibi tanınmış isimlerin de bulunduğu yaklaşık 5 milyon ABD yurttaşı, 24 Mayıs günü ülkelerindeki aç ve evsiz-barksız insanların sorunlarına dikkat çekmek ve onlara yardım toplamak amacıyla büyük bir gösteri yaptı. "Tüm Amerika Çapında Elele" sloganı altında yapılan gösteride, elele tutuşan insanlar New York'tan Los Angeles'e kadar 6000 km'lik bir zincir oluşturdular.

Gösteri nedeniyle televizyonda bir konuşma yapan ABD Başkanı Reagan, ABD'de insanların yardım görmediklerinden dolayı açlık çektiklerine inanmadığını, asıl sorunun kötü durumda olanların yardımı nasıl alacaklarını bilmemelerinden kaynaklandığını belirtti.

Reagan'ın bu iddiasının aksine, sosyal kuruluşların ve doktorların yaptığı araştırmaya göre bugün ABD'de 20 milyon kişi açlık çekmekte, yaklaşık 3 milyon kişi de barınacağı bir yerden yoksun bulunmaktadır. "Açlığa Karşı ABD Özel Grubu"nun yaptığı açıklamada da açlık sınırı altında yaşayan ABD yurttaşlarının sayısının 4 milyona erişmesine rağmen, gıda yardımı alan insanların sayısının son beş yıldan bu yana en düşük seviyede olduğu belirtildi.

Ülkenin bir ucundan diğerine elele tutuşan sıranın en başında, ABD'nin ünlü Özgürlük Anıtı'nın önünde, annesi işsiz bir hemşire olan evsiz barksız 6 yaşındaki Amy Sherwood bulunuyordu. Sıranın sonundakiler ise beş çocuklarıyla birlikte bir yoksullar evine sığınan 34 yaşındaki Bill Jones ve 25 yaşındaki eşi Mary idi.

Kıbrıs belediye seçimlerinde AKEL'in zaferi

Kıbrıs'ta 25 Mayıs günü yapılan belediye seçimlerinde Kıbrıs Halkının İlerici Partisi (AKEL) 18 belediye başkanlığı ve 228 belediye meclisi üyeliği için yapılan seçimlerde büyük başarı sağlayarak, belediye başkanlıklarının yarısını kazandı. AKEL oyların % 35'ini aldı. 9 AKEL adayı belediye başkanı seçilirken, belediye meclisi üyeliklerinden 70'ini de AKEL aldı. Sağcı Demokratik Birlik Partisi 73 belediye meclisi üyeliğine karşılık yalnızca 5 belediye başkanlığı, EDEK bir belediye başkanlığı kazandı. İktidardaki Kyprianou önderliğindeki Demokratik Parti belediye başkanlığı kazanamazken, üç belediye başkanlığını bağımsızlar kazandı. Demokratik Parti belediye meclisi üyeliklerinden 55'ini, EDEK ise 24'ünü kazandı.

SÖYLEŞİ

Mustafa Bekir

Yuva kurma kredileri

GEÇEN söyleşimizde Türkiye ile F.Almanya'nın "orta direkleri"ni karşılaştırmıştık. Bu söyleşimizde ise, ekonomik açıdan, her iki ülkenin gençlerine değinelim. Öyle ya gençlik yılını henüz arkada bıraktık, çorbada bizim de tuzumuz bulunsun.

Bir kere her iki ülkenin (Türkiye'nin ve F.Almanya'nın) gençleri işsizlikten benim kanımca aynı derecede etkilenmektedir. Gerek F.Almahya'da olsun gerekse Türkiye'de, ister yüksek öğrenim gençliği olsun isterse de çalışmak isteyen gençler arasındaki işsizlik oranı genel işsizlik oranına vurulunca çok büyüktür. F.Almanya'da artık "akademik işsizler ordusu"ndan söz edilmektedir.

Gençliğin bir de evlenip yuva kurma sorunu vardır. Evlenmek isteyen gençlerin (yani müzmin bekar adaylarının) sayısı öyle sanıldığı kadar büyük değildir. Evlenme yaşı ülkeden ülkeye değişiklik gösterir. Örneğin Türkiye'de bu yaş oldukça düşüktür ve düşmeye de devam etmektedir. Beşiktaş-Galatasaray maçında tribünlerde taraftarlar arasında yapılan bir röportajda Beşiktaşlı bir taraftar hayat pahalılığından yakınıp "Ayda 50 bin lira maaşla geçinmek kolay mı? Yaşımız 32'ye geldi. Henüz evlenemedik bile." diyerek evlenme trenini kaçırdığını belirtiyordu. Oysa 32 yaş F.Almanya'da tam evlenme yaşı olarak değerlendirilir.

Yine boyalı basında sık sık "Yuva kurmak hayal oldu", "Ev eşyaları cep yakıyor" gibi ya da "...köyü gençleri başlık parasından şikayetçi" türünden haberler çıkar durur.

Üç aşağı beş yukarı bu sorunları *Dayanışma* okuyucuları bilir, bu yüzden burayı fazla açmadan sözü F.Almanya'ya getireceğim. F.Almanya'da yuva kurmuş veya kuracak olan gençlerin en büyük sorunları nedir biliyor musunuz? Yuva kurma kredileri! Almancasını da yazalım da konuyla ilgilenmek isteyenler için bir dayanak olsun: Haushaltsgründungskredite.

Hayır kurumlarının bildirdiklerine göre yeni yuva kurmuş (evlenmiş) gençler bankaların kendilerine sağladıkları "yuva kurma kredileri"nden yararlanıp ağır borçların altına giriyorlarmış. Sonra bu borçların altından kalkamayınca da hayır kurumlarına buşvurup yardım istiyorlarmış. "Borçlulara yardım kolu" veya "borçlular dayanışma kurulu" adı altında Bonn'da, Frankfurt'ta ve Duisburg'da ve daha birçok büyük şehirlerde yardım kolları kurulmuş. Bunların verdiği bilgilere göre yuva kurma kredilerinden yararlananların yarısından çoğu 20 ilâ 30 yaş arası gençlerden oluşuyormuş. Borca saplanmanın kaynağı ise gençlerdeki "tüketim hırsı" imiş.

İnsan bu satırları okuyunca "Vay be, keçi can derdinde, kasap et derdinde" demekten kendini alamıyor. Türkiye gençliğinde de "tüketim hırsı" var mıdır yok mudur bilmiyorum ama herhalde başka şeylerin derdinde olsa gerek. Geçenlerde yine boyalı basında çıkan bir habere göre, üniversiteler arası seçme ve yerleştirme sınavının ilk basamağında başarılı olan yoksul bir gence ailesi "Üniversiteyi kazansan bile seni okutamayacağız" deyince genç de intihara kalkmış. Başka bir genç de "Madem muzır yasası çıkardınız, o yasayı önce bana uygulayın" diyerek çırılçıplak sokaklarda gezinmeye başlamış. polisler kement atarak yakalayabilmişler gencimizi.

Şurası bir gerçek ki, ülkelerin sistemleri ve gelişme düzeyleri farklı olunca gençlerin sorunları da farklı oluyor.

GÜNEY AFRİKA:

Soweto'nun 10. yılında

Yas tutma/harekete geç!

16 Haziran 1986, Soweto Katliamı'nın 10. yıldönümüdür. 1976'da Johannesburg yakınlarındaki Soweto'da siyah öğrencilerin, ırkçı rejimin Boer dili Afrikaan'ı ders dili olarak kabul ettirme girişimi karşısında yükselen protestosu, tüm ülkede yankı bulmuştur. Polisin, başkaldırıya dönüşen öğrenci hareketini bastırmak üzere ateş açması sonucu Soweto'da en az 700 genç ve çocuk öldü. Direniş kanla bastırıldı ama '76 kuşağı Güney Afrika'nın siyah halkının verdiği mücadelede şanlı bir direniş sayfasını yazdılar. Bugün, 10. yıl sonra Afrika Ulusal Kongresi (ANC), Soweto'da, Mannenburg'da, Guguletu'da ve diğer şehirlerde katledilenlerin anısına, mücadeleyi sürdüren ve gerektiğinde savaşarak ölmesini bilen binlerce gencin anısına 16 Haziran'ı "Ulusal Gençlik Günü" ilan etmiş bulunuyor.

16 Haziran gürültülü başlayıp, netice vermeyen bir adım değildi. Bu eylem ırkçı rejimin sosyo-ekonomik ve politik krizinin bir yansımasıydı. Öğrenci eylemleri bağımsızlık hareketinin 60'lardaki nispi gerilemelerden sonra toparlanmasının bir göstergesi oldu. Genel olarak kapitalizmin krizi ve bilhassa apartheid yüzünden artan biçimde yoksullaşmış siyah işçiler daha 1970'in başında hareketlenmeye başlamıştı. 1973'te işçiler bir kez daha rejim ve patronlarla karşı karşıya geldiler.

Uluslararası planda güçler dengesi barış, bağımsızlık ve sosyalizm için mücadele lehine değişiyordu.

Bu iç ve dış etkenler halkın ırkçı rejimle çelişkilerini keskinleştirdi. Büyüyen krizi atlatmak için rejim acımasız bir teröre başvurdu. Ama devlet terörü geçmişte olduğu gibi, yenilgi ve teslim alma havası yaratamadı. Tersine yeni bir duygu vardı artık: Militanlık. Ve Güney Afrika halkı, özellikle de gençler, mücadele isteklerini ve özgürlükleri için ölebileceklerini gösterdiler. Siyahların tüm kesimlerinin ve beyazlar arasında sayıları gittikçe artan demokratların kan ve ateş sınavından geçen eylem birlikleri ilerledi. Ve öğrenciler yaşadıkları deneylerinden öncü rolün işçi sınıfı tarafından üstlenilmesi gerektiğini çok çabuk öğrenip, kabullendiler.

Ama daha önce görülmedik ölçüde ileri militanlığına rağmen eşgüdümlü strateji eksikti, tek bir eylem programı yoktu, örgütlenme ve koordinasyon hem bölgesel olarak, hem ülke çapında zayıftı; öğrencilerin talepleri daha ileri taleplerle bütünleşmemişti; hareket kırlık bölgelerde etkin olamıyordu ve öğrenciler tecrit olma tehlikesiyle karşı karşıyaydılar.

Sonraki yıllarda hep bu sorunların çözümü için çaba sarfedildi. Bugün hem kentlerde, hem köylerde ülkenin pekçok yerinde gençlik ve öğrenci örgütleri mevcut. Örgütlülüğün pekiştirilmesi, etkinliğin ve disiplinin yetkinleştirilmesi süreci henüz tamamlanmış değil. Ancak eksikliklere ve sorunlara rağmen devrimci gençlik ve öğrenci hareketi rejime karşı kararlı mücadelesini sürdürüyor. Gençliğe karşı süregiden saldırılar, tutuklamalar ve militan öğrencilerin katli, öğrenci hareketini bölme ve sızma girişimleri bunu durduramıyor.

1976'dan beri ırkçı rejim hiç boş durmadı. Ama geçen her sene ırkçı rejime karşı mücadelenin yükselişine tanık oldu. 1976 ve sonrasında binlerce kişi ANC saflarına katıldı.

ANC'nin "Her yurtsever bir savaşçı, her savaşçı bir yurtseverdir" şiarı 1986'da işçi sınıfının, gençliğin, Güney Afrika'nın siyah halkının mücadelesinde yükseliyor.

Güney Afrika Öğrenci Kongresi: "Herkes, diğerine öğretsin".

Cehaletin Amerikancası

İstatistik Bürosu araştırmasına göre ABD'de yaşayan yetişkinlerin % 13'ü İngilizce okuma-yazmayı bilmiyor. Anadili İngilizce olanlar arasında okuma-yazma bilmeyenlerin oranı % 9'ken, anadili İngilizce olmayanlar arasında bu oran % 48'e tırmanıyor. Okuma-yazma testini geçemeyenler arasında % 0,8'ini üniversitede okumuş olanlar, % 6'sını lise mezunları, % 18,6'sını liseye bir süre devam etmiş olanlar, % 34,3'ünü 6 ilâ 8 yıllık bir eğitim görmüş olanlar, % 53,3'ünü ise beş yıl ya da daha az eğitim görmüş olanlar oluşturuyor.

Başlıca haber ve eğlence kaynağını televizyon yayınlarının oluşturduğu ABD'de yapılan bir başka ankete göre, ankete katılanların yalnızca % 25'inin El Salvador'un yerini bildiği, yarısından azının ABD'nin mi yoksa Sovyetler Birliği'nin mi NATO üyesi olduğu sorusuna doğru cevap verebildiği, % 63'ünün stratejik silahların sınırlandırılması görüşmelerine kimlerin katıldığını bilmediği, lise öğrencilerinden % 40'dan fazlasının harita üzerinde Mısır'ın yerini bulamadığı ortaya çıktı.

Halkın bu kadar bilgisiz bırakıldığı bir ülkede Reagan gibilerinin işlerini nasıl yürüttüğünü anlamak pek zor değil.

UNİCEF'İN RAPORU:

Savaşların kurbanı siviller

Birleşmiş Milletler UNICEF Örgütü'nün olağan yıllık toplantısına sunulan rapora göre savaş kurbanları arasında sivillerin oranı hızla büyüdü. Birinci Dünya Savaşı'nda yaralıların % 5'ini siviller oluştururken, bu oran İkinci Dünya Savaşı'nda % 50'ye, yeryüzündeki tüm genel ve bölgesel çatışmalar ortalamasında ise % 80-90'a ulaşmış bulunuyor.

UNICEF Raporu'nda dünyada dakikada 30 çocuğun açlık, yetersiz beslenme ve yetersiz tıbbi bakım nedeniyle öldüğü, buna karşılık silahlanmaya dakikada 1.9 milyar dolar harcandığı belirtildi.

Dünya Sendikalarının silahlanma yarışının sosyal ve ekonomik yükü üzerine araştırmaları da şu sonuçları gösteriyor: 1980'lerin ortalarında, gelişmekte olan ülkelerde 800 milyon kadar insan yetersiz besleniyor ve her yıl 50 milyon insan açlıktan ölüyor. 1,5 milyar insan tıbbi hizmetten, 2 milyar insan içme suyundan yoksun; 600 milyon insan işsiz; 815 milyon yetişkin okuma-yazma bilmiyor, 200 milyondan fazla çocuk okula gidemiyor. Buna karşılık bu ülkelerde askeri harcamalar 1972-1984 yılları arasında gerçek rakamlarla 3 kat artarak 95 milyar dolara ulaştı.

Honduras: Yankee'ler ve çocuklar

● ABD Başkanı Ronald Reagan Nikaragualı Contra'lara Honduras üzerinden bugüne dek görülmedik bir yardımı planlarken, Honduras'ta ABD askerlerine karşı tepkiler yoğunlaşıyor. ABD'nin bu ülkedeki askeri varlığının yalnızca komşu ülkeler, bölge ve dünya barışı için tehdit oluşturmakla kalmayıp, bizzat Honduraslıları ağır kayıplara uğrattığı açıkça görülüyor. Bu kayıpların en ağır örneklerinden biri geçtiğimiz günlerde dünya basınında yer aldı. Ülkede ABD birliklerinin karargâhının bulunduğu Palmerola askeri üssünün yakınındaki Comayagua şehrinde yapılan bir araştırmada, 12 yaşından küçük Honduraslı kız-erkek çocukların % 30'una Amerikan askerlerinin tecavüz ettiği ortaya çıkarıldı. Honduras Sağlık Bakanlığı ve Tıp Birliği'nin konuya ilişkin araştırmaları sürüyor.

Arjantin'de cuntacılara yeni mahkumiyet

● Arjantin'de cuntacı generallerden Leopoldo Galtieri 14 yıl hapse mahkum edildi. Cuntacı generallerin daha önceki yargılanmasında mahkum edilmeyen Galtieri hakkında Falkland savaşındaki sorumluluğu nedeniyle bu kez 14 yıl mahkumiyet kararı verildi. Galtieri'nin yanısıra emekli amiral Anaya 12 yıla, emekli albay Dozo da 8 yıla mahkum edildiler.

«Balkan Kasabı» idama mahkum edildi

● Nazi işgali altında Yugoslavya'da kurdurulan kukla Sırp devletinin içişleri bakanı olarak yüzbinlerce insanın katledilmesinden sorumlu olan Nazi işbirlikçisi, savaş suçlusu Andriya Artukoviç, Yugoslavya'da ölüme mahkum edildi. Artukoviç Yugoslavya makamlarının 37 yıl süren çabalarından sonra nihayet geçtiğimiz Şubat ayının 12'sinde ABD'den bu ülkeye iade edilmişti.

YUNANİSTAN GENEL İŞÇİ KONFEDERASYONU (YSEE) YÖNETİM KURULU ÜYESİ KOSTAS MARAGUDAKİS

«Zor mücadelemizin galibi işçi sınıfı olacaktır»

☐ *Geçtiğimiz günlerde Yunanistan Komünist Partisi Merkez yayın organı Rizospastis'e hükümetin kışkırtmasıyla verilen ceza konusunda açıklama yapar mısınız?*

■ Hükümet geçen sene getirdiği işçi aleyhine kanunu icra ederek, 1986 Şubat'ında Yunanistan Komünist Partisi'nin günlük yayın organı *Rizospastis*'e 15 milyon drahmilik bir ceza yüklemek ve böylece işçilerin gözünü korkutmak istedi. Rizospastis, Yunanistan'ın en eski geçmişe sahip ve sabah gazeteleri arasında satışı en fazla olan gazetedir. Uzun ömürlü yayınında bazen bugünkü gibi legal, bazen de illegal çıkmıştır ve her zaman işçilerin hakları için, onlara daha iyi bir yaşam ve toplum içinde varlıklarını özgürce savunmaları yolunda yorulmak bilmez bir koruyucu olmuştur. Bundan dolayı, ülkenin işçileri, memurları ve emeklileri de onun en sadık koruyucularıdır. 15 milyon drahmilik para cezası kamuoyunu rahatsız edici, serbest yayın hakkını yaralayan bir olaydır. Uzun yıllardır ve halen ekonomik destekle gazetenin ayakta kalmasını sağlayan Rizospastis okuyucuları yürüyüşlerle bu yüzkarası cezanın reddedilmesini istediler.

İşçilerin tepkisi hükümetin beklediğinin tersi bir neticeye yolaçtı. Bu hareketle beklenen sindirme amacı gerçekleşmedi, işçi aleyhine ve politik saflaşmaya karşı çıkartılan kararnameye tepki duyan halk ve işçi sınıfı artan bir inatla birleşik mücadeleye yöneldi.

☐ *YSEE Kongresi'ndeki tutumunuz ve geleceğe yönelik perspektifiniz nedir?*

■ İlk olarak, hakim YSEE içindeki seçimleri yerel seçimlerden sonraya, 1986 Ekim ayına bırakmıştı, ancak hükümet bu kararı ciddiye almayıp, kendi adamlarının yerini sağlamlaştırma yoluna gitti. Ama bu hesapları işçi sınıfı ve uluslararası sendikaların tepkisiyle karşılaşınca bozuldu. Bu olaylardan sonra hükümet yeni bir sendika kongresi toplama yoluna gitti, bu kongre 1983 yılındaki 22. göstermelik kongreden daha beterdi. İstenilen değişiklikleri yapabilmek için, 4-6 Nisan tarihlerinde toplanan sahte 23. Kongre'ye emekçiler kabul edilmedi, onların yerine 22. Kongre'den kovulan kişileri kongreye getirdiler. Daha sonra, seçimi kazanabilmek için YSEE'nin içinde yer almayan sarı sendika temsilcilerini de kabul ettiler. Kanundışı belirlenenlerin oranı % 18'i buluyordu. Kongre'nin açılışında kanuni temsilci sayısı 607 olarak belirlendi. ESAK-S'nin yüzlerce temsilcisi bu kukla kongrenin oluşumuna karşı çıktılar ve kongrenin yasal olmadığını belirterek oturumlara katılmadılar. Daha sonra üç sendikanın temsilcilerinin de istifa etmesiyle kongredeki temsil oranı yarının da altına indi. Temsilci sayısı azalınca hükümetin atadığı kukla yönetim ancak 282 oy alabildi. Bu oyların 100 tanesi parayla satın alınmıştı. Sonuç olarak 318 temsilci bu kongrede yer almadı.

Aldıkları oy sayısından da anlaşılacağı gibi, hükümetin 23. kongreye kabul ettirdiği kukla yönetim yasal bir görünüm kazanamadı ve kendi başına kalarak iyice küçüldü.

Bu kukla yönetimi sanayi işçileri, ameleler, ipek işçileri, bankada çalışanlar, metro işçileri, telefoncular vb. kabul etmediler. Bundan başka en büyük işçi merkezleri Atina, Selanik, Larissa ve diğerleri de kabul etmediler.

YSEE'yi tekrar eski yasal haline döndürmek ve sendikal mücadelede yeniden yasal sendika oluşturmak gerekiyor. Bu kongrenin oluşturulması ve hayata geçirilmesi için ülke çapında grevler ve işçi sınıfının birleşik yürüyüşleri yapılıyor. 7 Nisan'da işçiler ve emekçilerin ülke çapında gerçekleştirdikleri grevi bastırmak üzere hükümet polisi, mahkemeleri kullanmaktan geri durmadı ve yoğun bir karşı propagandaya başladı. Oysa bu grevler usulsüz kanunların kaldırılması işçilerin hakları olan ücret artışının sağlanması ve yasal bir kongrenin oluşturulması için yapılmıştı.

Bütün Yunan emekçileri YSEE'nin başına zorla getirilen yönetime günlük mücadeleleriyle karşı çıkıyorlar ve işçi sınıfını temsil eden, bunun için savaşan, birleşik sendikal mücadeleyi yürütecek bir kongre için mücadele ediyorlar.

☐ *100. yılında 1 Mayıs eylemleri üzerine bilgi verir misiniz? 1 Mayıs'ın "yasaklandığı" Türkiye işçi sınıfına iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?*

■ 1 Mayıs'ın 100. yılında sloganlarımız barış, bağımsızlık, Amerikan üslerinin kaldırılması, daha iyi bir hayat, daha ileri bir toplum. Bu yürüyüşlerde idealleri bir olan bütün halklarla, kardeşimiz Türkler ve haklarını kazanmak için çok ağır şartlarda mücadele veren Türkiye işçi sınıfı ile kalplerimiz birlikte atıyor. Emperyalizmin Libya'daki katliamları mahkum ediliyor ve bugün siyasi gericiliğe son verilmesi isteniyor. Bu mücadelenin sonunda ve sorunların çözümünde galip, yine tüm ülkelerin işçi sınıfı olacaktır.

Bu sene 1 Mayıs'ta işçi sınıfının birlikte mücadelesi için uğraştık. Atina ve Selanik'teki 80 işçi merkezinin 60'ı da dahil olmak üzere, bütün sendikalar 1 Mayıs'ın 100. yıldönümü kutlamalarında yer aldılar. Hükümetin ekonomik politikasına, tekellere, sendikal harekete yönelen müdahaleye YSEE'nin kukla yönetimine karşı çıkıldı. Atina'da ve Yunanistan'ın yaklaşık 20 kentinde bu yönetime mensup kişiler işbaşında. Yunanistan işçi sınıfının bu mücadeleyi sürdüreceğine eminiz.

İşçi kardeşlerimize, Türkiye'de çok zor şartlar altında Evren cuntasına karşı mücadele eden işçi sınıfına, hakların kazanılması, demokrasinin kazanılması, demokrasi ve sendikal haklar için mücadelenin başarısı cezaevlerindekilerin serbest bırakılması, işkencelerin son bulması, Cunta altında ülkeyi terketmek zorunda kalanların geri dönmesi için mücadele edenlere bizden en sıcak selamlar.

Bu zor mücadelenin galibi bütün ülkelerin işçi sınıfı olacaktır.

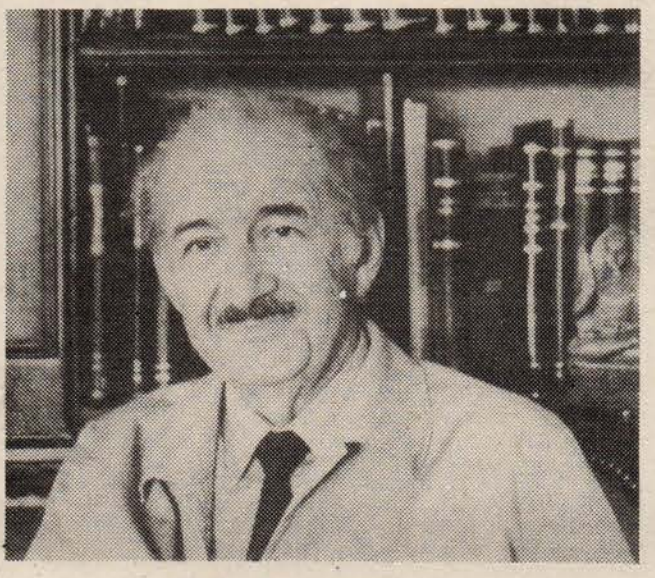
Yaşasın 1 Mayıs'ın 100. yıldönümü.

Haldun Taner'e

Baktım sana Yahya gibi
Teşvikiye'den
Kimler seni etmiş olmalı
ki teşvik
Küplüce'ye (taa)
gidiyordun...
Yürüyordun aramızda
Yürüyordun aramızdan...

Giderayak
Sen belki de
İnsan Haldun
Çok bi güzel
Çok bi güzel
Çok bi güzel
Yepyeni bir İstan--buldun.

CAN YÜCEL

Haldun Taner (1915-1986)

Bir söz ustasını yitirdik

Edebiyatımıza söz inceliği getiren, tiyatromuza kabareyi kazandıran Haldun Taner'i geçtiğimiz Mayıs ayında yitirdik.

1915 yılında İstanbul'da doğan Haldun Taner, Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra Almanya'ya giderek Heidelberg Üniversitesi'nde iktisat ve siyasal bilgiler eğitimi yapmaya başladı. Daha sonra, 1950'de IÜEF Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Viyana'da Max Reinhart Tiyatro Enstitüsü'ne de devam eden Taner, bu kentte reji asistanlığı yapmıştı.

1957 yılında yurda döndükten sonra İstanbul ve Ankara üniversite öğretim üyeliği yapan Haldun Taner'in bu yılları oyun ve öykü yazarlığıyla, tiyatro çalışmalarıyla dopdolu yıllardır.

1945'te Yedigün Dergisi'nde yayınlanan ilk öyküsü "Töhmet"i, "Yaşasın Demokrasi" (1949), "Tuş" (1951), "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu" (1953, Herald Tribüne Öykü Yarışması birincisi), "Ayışığında Çalışkur", "Onikiye Bir Var" (1954—Sait Fait Hikaye Armağanı, 1955), "Konçinalar" (1967) ve "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü" (1969) isimli insani yanı ağır basan gözleme ve ince yergiye dayanan öykü kitapları izlemiştir.

Tiyatro oyunları "Günün Adamı" (1949—oynamadan yasaklandı), "Dışardakiler", "Ve Değirmen Dönerdi", "Fazilet Eczanesi", "Lütfen Dokunmayın", "Huzur Çıkmazı", "Keşanlı Ali Destanı" (1964), "Gözlerimi Kaparım, Vazifemi Yaparım", "Eşeğin Gölgesi" (1965), "Zilli Zarife" (1966), "Sersem Kocanın Kurnaz Karısı" (Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü—1972), "Ayışığında Şamata"dan başka "Bu Şehir İstanbul ki" (1962), "Vatan Kurtaran Şaban", "Dün Bugün", "Mevzumuz Aşk ü Sevda, Dekorumuz Deniz Derya", "Yar Bana Bir Eğlence", "Hayırdır İnşallah" isimli kabere oyunları vardır.

Sinemacılarla da çalıştı Haldun Taner. "Bir Kaçak", "Senin İçin", "Tuş", "Dağları Delen Ferhat", "Astronot Niyazi" yazdığı senaryolardır.

Yıllarca yaptığı köşe yazarlığının ürünleri ve çeşitli sanat dergilerinde yayınlanan fıkraları ve makaleleri "Devekuşuna Mektuplar", "Hak Dostum Diye Başlayan Söze", "Çok Güzelsin Gitme Dur", "Oyma Akıl, Koyma Akıl", "İki Kalas Bir Heves", "Seyitgazi'deki Ateş" isimli kitaplarda toplanmıştır.

"Ölür İse Ten Ölür, Canlar Ölesi Değil" isimli portreler kitabı, "Düşsem Yollara Yollara", "Alman Çeşmesi" isimli gezi notları vardır.

Televizyon ve radyoda Türk tiyatrosu ve tarihi üzerine diziler hazırlamıştır.

Bunun yanında, ders notları ve araştırmaları: "Bertholt Brecht", "Moliere", "Antik Tiyatrosu", "Avrupa'da Komedyanın Tarihi", "Soyut Tiyatro", "Teorik Dramaturji", "Geleneksel Türk Tiyatrosu Tarihi", "Piyes Tahlilleri" birer el kitabı niteliğindedir.

Haldun Taner'den bir öykü

Konçinalar

İskambil destesinin en sevdiğim kâğıtlarından biri, üzerine The Jolly Jocker yazılı, o delişmen, o uçarı, o biraz cambaz, biraz sihirbaz, bir miktar da düzenbaz, ama neşe dolu, hayat ve hareket dolu, kanısıcak delikanlıdır. Ne yazık ki, Jockerlere Kanasta'dan, Kumkan'dan, Remi'den başka oyunlarda pek yer verilmiyor. Verilse, her girdikleri oyuna renk ve hareket, canlılık ve şaklabanlık katarlardı.

Jolly Jockerler bir yana, destenin en itibarlı kâğıtları, bilindiği gibi, Beyler yani Aslar oluyor. Ayıp değil ya, ben Aslardan oldum bittim hoşlanmam. Belki kendim hiç bir zaman As olamadığım, As olamayacağım için. Kabul etmeli ki, onların dördünde de bir Kral havası, bir Padişah cakası vardır. Hele bazı takımlarda bunları daha da bir şatafatlı resmederler.

Karamaça beyinde meşum birşeyler sezilir. Onun sarayında herhalde bir takım karanlık dalavereler dönüyor, gece, mahzenlerinde, bir sürü kelleler uçuyor olmalıdır.

İspati beyini ben bir Bizans Prensine benzetirim.

Bunlara kıyasla, Kupa beyi daha bir bizden gibidir. Kupa beyi herhalde Osmanlı Hanedanına mensup olmalı.

Karo beyine gelince, bakınız, o bir Selçuk Sultanıdır. Çelebi, zarif, nazik... Aksi gibi, Tekel damgasını da hep onun üstüne vururlar. Buna rağmen öylesine asil ve kibar bir havası vardır ki, bu damga bile onu çirkinleştirmez, inadına daha bir açar, daha bir sevimli yapar. Öyle ki, damgası olmayan bir Karo beyi görsek, bayağı yadırgar, bir eksiklik duyarız.

Resimli kağıtlar içinde kanım en çok Kupa kızına kaynar. Kupa kızı, etine dolgun, duru-beyaz, hanım-hanımcık bir tazedir. Üniversiteyi filan bir kalem geçin, güç hâl ile bitirdiği ortadan sonra, liseyi bile okuyamamış. Olsa olsa, sanat enstitüsü mezunudur. Herkesin okumağa merakı olmaz, buncağızın da başka marifetleri vardır: Dikişle nakışın her türlüsü, örgü işlerinin daniskası... Eteği belinde, bütün evi o çeviriyor. Yeni yetişirken mahalledeki oğlanlarla mektup alıp verdiği olmuş gerçi. Cahillik işte. Hoş görmeli. Ama evlenince eşi bulunmaz bir hayat arkadaşı olacaktır. Buna eminim. Bir kere kocasına ukalâ ukalâ karşılık vermez. Sonra bu cins kadınlar çocuklarına da düşkün olurlar. Daha ne?

Onunla evlendiğiniz takdirde, kaynınız Kupa oğlu olacaktır ki, Allah için, uslu akıllı, yumuşak başlı, kendi halinde bir çocuktur.

Babaları Kupa papazına gelince, sizden iyi olmasın, pek babacan pek cana yakın bir adamdır. Hoş fıkralar anlatıp göbeğini hoplata hoplata güler. Daha coşarsa, küt küt karşısındakinin sırtına vurur. Evde teklif tekellüf hak getire... Sen de sen, ben de ben. Candan insanlardır vesselâm. Öyle bir aileye damat girmek isterim.

İspati kızına gelince, bakın ondan her türlü sinsilik umulur. Siz onun öyle sakin ve masum göründüğüne bakmayın, o ne hinoğlu hindir o, o ne içinden pazarlıklı aşiftedir o.... İskambilin üstünde gördüğümüz onun bayramlık resmi. O, bu masum bâkire pozunu, fotoğrafçıda resim çektirirken bir, bir de pazarları kiliseye giderken takınır. Şöyle kulağınızı verin de bir dinleyin mahalleyi. Maçanın oğlu ile sinema localarında, plaj kabinelerinde yapmadığı kalmamış. Hal böyle iken, yine de bilmeyenlere karşı kendini dirhem dirhem satar. İspatinin oğlu ablasının kirli çamaşırlarını herkesten iyi bilir, bilir ama gel gör ki ablası da onun kumar borçlarını öder, evden şunu bunu götürüp satışını gizler. Babaları da zaten itin biri. Bu yaşa gelmiş hâlâ sefih, kumarbaz, bir gün olsun ayık gezdiği görülmemiş. Tencere dibin kara hikâyesi, kimin kime ne demeğe hakkı var.

Karolara gelince, onlar kişizade, görmüş geçirmiş bir ailedir. Bakmayın şimdi biraz düştüklerine. Babaları Hariciyeden emekli. Zannedersem Şehbendermiş. Eski usul, mukaffa ve musanna bir İstanbul Türkçesi konuşur. Kızları, nörsler, matmazellerle, el bebek gül bebek büyütüldü. Beş senedir İngiliz Filolojisine gidiyor, bitiremedi. Bitiremez de elbet. Allahın günü kantinde ha ha ha, hi hi hi, akşamüstü de oğlanlarla altı buçuk matinesi... Erkek kardeşini sorarsanız, al onu vur ona. Karonun oğlu da, hoppala paşam, hoppala beyim dadılar taylarla şımartılmış, kuş sütüyle beslenmiş, beyaz, tüysüz, oğlandan çok kıza yakın, tasvir gibi bir civan. En iyi mekteplere verdiler, okumadı. Günahı boynuna, bir takım uygunsuz, meymenetsiz heriflerle geziyormuş. Allah bilir, eroin de çekiyordur. Gözlerinin her daim mahmur bakışını ben pek hayra yoramıyorum. Öyle efendi babanın çocuğu böyle soysuz çıksın, yazık, çok yazık...

Maçalar bir Ermeni ailesidir. Gedikpaşa'da oturuyorlar. Peder koyu bir katolik papazı. Bas-bariton, tomturaklı bir sesi vardır. Oğlu Mahmutpaşa'da bir tuhafiye mağazası işletiyor. İspati kızı ile maceralarına yukarda az buçuk dokunduk. Ablası Maça kızı, esmer, kara kaşlı, kara gözlü, bazı yerleri muhakkak ki aşırı tüylü, gerçi sıcak, gerçi güzel, ama neme ıâzım, duasında niyazında, dini bütün bir tazedir. Belli ki, babasına çekmiş. İstavrozunu bir gün göğsünden eksik etmez. Kardeşinin İspati kızıyle yaptıklarını duysa, utancından yerin dibine geçer. Öylesine kaba-sofu ki, malum günlerde erotik rüyalar gördüğü zaman bile, şuuraltısının kendine oynadığı bu oyuna içerler, sabahleyin alelacele banyo yapıp tövbe istigfar eder. İyi bir drahoması var. Şimdi genç değil, şöyle kırkını, kırk beşini açmış, efendiden ağırbaşlı bir kısmet bekliyor. Hayırlısı*

Resimli kağıtlardan sonra, ilk ağızda, Onlularla Dokuzlular gelir. Onlularla Dokuzlular, resimsiz kağıtlar içinde önemli oyunlara katılma imtiyazına sahip, başlıca kağıtlardır. Bundan ötürü de hallerinde görgüsüzce bir çalım, budalaca bir kurum sezilir. Haydi 'Onlular, Asların halktan yetişme vezirleridir' diyelim. Ya Dokuzlulara ne buyurulur? Bunlar, kendilerini sayıdan bile saymadıkları halde yine de oyunlarına alan, oyunlarına alıp onlara öbür resimsiz kağıtlardan üstün bir değer sağlayan aristokrat kağıtlara yaranmaktan, siftinmekten hoşlanırlar. Bu halleriyle Dokuzlular, efendilerinin önünde yerlere kadar eğilen, ama saray parmaklıkları dışındaki halka tepeden bakan, mabeyinciler veya stile uşaklar makulesinden saymak yanlış olmaz sanırım.

Dokuzlular mabeyinci veya stil uşak olursa, Sekizlilerle Yedililer de, el ulaklığı, bahçıvan yamaklığı gibi daha aşağılık işler düşüyor.

Bütün bunlardan sonra sıra nihayet Konçinalara gelir. Konçina diye, bilindiği gibi, Altılıdan aşağı kağıtlara deniyor. Konçinalar, ismi üstünde işte, Konçinadırlar. Geçin Bezik gibi, Poker gibi kibar oyunları, Aşçı İskambili gibi en pespaye oyunlarda bile hiç bir işe yaramaz, üzgün ve küskün, oyunu dışarda seyrederler. Diyeceksiniz ki, Pinakl'da Kanasta'da oyuna alınıyorlar ya... Ben ona oyuna alınmak mı derim. Zavallılar, çıtır kozların at oynattığı meydanlarda habire gelir gider, ayak altında dolaşıp trafiği tıkar, itilip kakılır, muştalanır dururlar. Hasılı aburcuburdurlar. Böyle oynamaktansa ben yeşil çuhanın üstüne kapanıp yüzüstü uyuklamayı tercih ederim. Konçinalar bu bakımdan iskambillerin paryasıdırlar. Varoluşlarının sebebi sırf öbür kağıtlara basamak olmak, onların üstün mevkiini sağlamaktır. Alt basamak olmasa üst basamak neye, kime öğünecek?

Konçinaların bu içler acısı durumu bana oldum olasıya dokunmuştur. Kaldı ki, deste içinde hüküm süren bu derebeylik rejimini bugüne bugün İnsan Hakları Beyannamesi ile uzlaştırmağa da imkan yoktur. Nitekim, usta oyuncu geçindiğim sıralarda onları paryalıktan kurtarıp eşitliğe kavuşturacak, böylece desteyi de iyi kötü çağımızın demokrasi gidişine uyduracak yeni oyunlar aradığım oldu. Hatta öyle bir oyun bulayım ki diyordum, orada birliler asıl değerlerine indirilsin, beşliler kızları, dörtlüler oğlanları alabilsin, alay bu ya, icabında bir kılkuyruk üçlü, dört papazı birden sustaya durdurabilsin. Fakat olmuyor beyler. Aslarda o küçük dağları ben yarattım diyen heybet, Papazlarda o bütün güvenini sakaldan, asadan, baltadan alan azamet varken, o güdük, o sümsük, o boynu bükük Konçinalar onlara bir türlü el kaldıramıyorlar. Sinmiş bir kere içlerine, alışkanlık deyin, çekingenlik deyin, aşağılık, daha doğrusu Konçinalık kompleksi deyin, yapamıyorlar işte, ellerinden gelmiyor.

Bunu anladığım günden beri yeni oyunlar aramaktan, eskilerini de oynamaktan vaz geçtim. Her kağıda eşit değer tanıyan biricik oyun olduğu için şimdi yalnız Pasyans açıyorum.

12 Mart 1953

*Bakmayın, Maça kızının adı edebiyata kötü geçmiş. Onun, kendisine yorulan uğursuz kadın, çok bilmiş dul, yuva yıkan vamp-dişi vasıfları ile ilişiği yoktur. İftira, tevatür, hele bizim klasik Tekel takımlarındaki Maça kızının, İspati kızınınki gibi değil, gerçekten masum yüzüne bakınca, bana büsbütün hak vereceksiniz.

Haldun Taner'le bir akşam

R.DİLMAÇ

Aradan günler ve günler geçti. Ilık İstanbul rüzgarının Taksim'den şöyle bir yüreğimizi havalandırarak geçip, Cennetbahçesi üzerinden Boğaz'a kavuştuğu o tanışma akşamından geriye, sıcak duyguların yanında biraz da geri gelmeyecek olanın eksikliği ile bir yürek burkuntusu kalmış. Şimdi, lacivet ceketinin içinde kolalı gömleği, konuklarına sevgiyle bakan gözleri, gizli bir özyerginin izleriyle hafifçe gülümseyen dudakları ve olgun meyvelerle yüklü dallar gibi eğilmiş başıyla o efendi silüeti geliyor gözlerimin önüne.

Bilir misiniz ki, "Onikiye Bir Var" öyküsündeki kişi, hayatı heryönüyle yaşayan, yaşadığı anı hisseden bu insanın biraz da kendisidir. Sorulduğunda bakmadan saati söyleyebilme yeteneği mekanik bir düzen değildi. İçinde sürekli pır pır saat taşıyan bu insan hep daha fazla yapabileceği işlerin kaygısında, her anını değerlendirmek isterdi. Üstelik bunu en güvendiği yolla, sanatla yapmayı doğru buldu. Kendisine "politikacılık" için yapılan davetleri, sunulan makamları "bu tür tekliflerin hep olağanüstü dönemlerde" geldiğini, ama "olağanüstü dönemleri olağan bulmadığını" söyleyerek reddetti.

O akşam görüp duyulanlar yılları dolduran verimli bir yaşamın öyküsü değildi sadece. Sahnenin köşesinde oturup hakkında anlatılanları başka biri üzerine konuşuluyorcasına ciddi bir sükunetle dinleyen, oyunlarından parçaları seyirci koltuğundaymışcasına kah gülerek, kah dikkatle izleyen Haldun Taner'le öylesine sıcak bir diyalog kuruldu ki, sahne ışıkları unutuldu; sunucular, oyuncular, izleyiciler hep birden bir söyleşi tutturuverdiler.

Hikayeciliği, oyun yazarlığı, tiyatro çalışmaları, öğretim üyeliği, gazete yazarlığı, ayrı ayrı tanıtıcılar tarafından anlatılıyor, örnekler veriliyordu. Bu mütevazi başın sahip olduğu engin kültür, derin gözlem, zengin kelime dağarcığı ve bunları olayları tanımlarken kullanışındaki ustalıktı eserlerinden tad almamızı sağlayan.

Çok sık ev değiştirirdi Haldun Taner. "Bir sevgilinin bileğini, avucunun içini, omuzunu, boynunu, gözünü, yanağını, saçlarını, dizini, kalçasını ayrı ayrı öper gibi İstanbul'un her semtiyle yaşamak, sevmek fena mı?" diyordu. Hikayelerinde her semtten, her sınıftan insanlar vardı. Yalnızca İstanbul değildi hikayelerinde kokladığımız, yurtdışındaki göçmen kuşları da anlattı. Kapitalist toplumun sevgisizliğinde yakın ilişkilere duyulan ihtiyacı dile getirdi. "Şeytan Tüyü" bunun en güzel örneği. Hikayenin traji-komik bir anısı da var: : Almanya'da yüzlerce konuk önünde okunup bittiğinde bu hikaye, göçmen işçimizin iletişim kurmak ve sevgiyi bulmak için Almanların sevgilisi ayı postunda dolaştığı ortaya çıkınca yani, salonda buz gibi bir sessizlik olmuş. Mizah anlayışlarının farklılığından da öte, yabancılaşma ve izolasyonun bu yaban ellerde hakimiyeti bütün çıplaklığıyla ortaya çıkıvermiş.

Ya tiyatrocu kişiliği. Öylesine anılarla doluydu ki bu yönü, hem güldük, hem ne zor imiş Türkiyemizde yeni bir türün ortaya konulması, kabul edilmesi, tiyatro olayının bu işin okullularınca yapılması gereğinde ısrar edilmesi, eğitiminin yürülmesinde bizzat görev alınması diye düşündük. Ama bütün bu zorlukların üstesinden gelmeyi başarabildi Haldun Taner. Tiyatroyu, tiyatro eğitimini sevdirdi, benimsetti. Kürsüye çıkıp o bir şenlik gibi ne zaman başlayıp nasıl bittiği farkedilemeyen ders saatlerini anlatırken gözleri parlayan öğrencileri bunun kanıtı değil mi? 64'te ilk oynandığında 20 dakika alkışlanan ve o günden bu güne binlerce kez oynanan "Keşanlı Ali Destanı" bunun göstergesi değil mi? Ya "Devekuşu Kabare Tiyatrosu"? Tiyatromuza yeni bir soluk, hiciv getirmedi mi? Gerçekleri görmek ve dinlemek istemeyen, kafaları kumda yaşayan devekuşlarını taşlamadı mı?...

....

Saatler nasıl da geçti sonra. Ve sunucular çekildiler. Oyuncular selamlarını verdiler. Seyirciler salonu boşalttılar. Işıklar söndü. Gece boyunca atılan kahkahalar saklandıkları perde kıvrımlarından çıktılar, sahneyi doldurdular, salona sığmayarak Istiklal caddesine taştılar, kalabalığa karıştılar. Arkalarından "başrol oynamak isteriz" diyen konçinalar izledi onları. Ve

PERDE!

Göçmenliğin azami kültürel perspektifi

Akman YÜZBAŞIOĞLU

FEDERAL Almanya'da yoğun bir Türk-Kürt nüfusu var. Bunun kalıcı olduğundan artık kimsenin kuşkusu yok. Bu, geniş bir göçmen topluluğu anlamına geliyor; dolayısıyla yeni toplumsal koşullarda yeni ve kalıcı bir yaşam biçimi oluşmuş ve oluşacak. Bu, baştan aşağıya sorunlu bir dünyanın kurulması, bunun için olağanüstü çabaların sürekli harcanması anlamına geliyor.

Hiç kimsenin kuşkusu bulunmasın ki bu, hem göçmen topluluğun kendisi ve hem de tek tek onun bütün bireyleri için dramatik bir süreç olacaktır. Sürecin bu yanıyla ahlâkçılar ve din adamları gerektiğinden daha fazla ilgileneceklerdir; çünkü bu, onların varoluş sebebidir.

Belirlenmemiş olan, bu topluluğun kültürel olarak nasıl varolacağıdır. Yaşamasının maddi yanı F.Almanya'nın toplumsal formasyonu ve genel olarak Avrupa uygarlığının ölçüleri tarafından, kapitalizm olarak belirlenmiştir; en azından kapitalizm olarak kaldığı süre boyunca. Göçmen topluluğun maddi dünyasının böylece belirlenmiş olması, onun yukarıda sözünü ettiğimiz dramını daha da keskin kılmaktadır ve kılacaktır.

Sorun da zaten budur ve bütün kültürel sorunlar son tahlilde gelip bu temele dayanacaktır. Bu maddi temel üzerinde göçmen topluluğun fırtınalı bir sosyal ve sınıfsal ayrışım yaşayamayacağı, bir fizik kanunu kadar kesindir. Göçmen topluluğu, az sayıda da olsa, açıkgözler, tefeciler(!), esnaf, lumpenler, ruh hastaları vb. gibi, gelişmiş kapitalizm için "ara" olan toplumsal kategoriler üretecektir; ama asla kapitalistler üretmeyecektir. Belki Türkiye'dekinden, sadece "oransal olarak" daha fazla sayıda aydınlar üretecektir, ama topluluk esas olarak işçi ve emekçi topluluğu olacaktır.

Bu işçi ve emekçi topluluğun maddi bakımdan "göçmen" kalmayacağını, kapitalizmin, özellikle de gelişkin kapitalizmin "işgücünden" başka milliyet tanımayan yasaları bugünden garanti altına alır. İş hayatına ve sosyal yaşama yansıyan "yabancı düşmanlığı" vb. gibi olgular tümüyle kültürel alanda, hatta bu alanın çok özel bir bölümünde, ideolojik ve siyasal düzeyde üretilmektedirler. Emekçilerin bu siyasal ve ideolojik (genelde kültürel) olguları, maddi ilişkilerin bir parçası olarak algılamaları, sınıflı toplumlarda neredeyse kaçınılmaz genellikte bulunan bir yanılsama nedeniyledir.

Kalın çizgilerini bir önceki yazımızda (Dayanışma-Mayıs 1986) göstermeye çalıştığımız, göçmen topluluğun kültür ortamına bu kez geleceğe ilişkin perspektifi açısından bakabiliriz.

Topluluğun kültürel varoluşu şu üç ana bileşeni zorunlu olarak içermektedir: a) Kendi temel toplumsal kültürüyle iletişimini kesintisiz olarak sürdürmek. b) F.Alman toplumuyla kültürel ilişkilerini genişliğine ve derinliğine geliştirip kaynaşmak. c) Göçmen kimliğini de kapsayan kendi *bağımsız* kültürünü kurumlaştırmak.

Kolayca anlaşılabilir, veya öyle anlaşılmalıdır ki, göçmen topluluğun, sadece kağıt üzerinde bölünebilir olan kültürel gelişme sorunu tek bir süreçtir. Bu sürece yön vermek isteyen başka güçler de mevcuttur. Ortak Pazar'ın yönetici siyasal organları, F.Alman hükümetleri doğrudan, Türkiye'deki hükümetler dolaylı olarak hep bu sürece müdahale imkanında ve niyetinde olacaklardır. Onların bu işe ayıracakları sınırsız fonları ve siyasal yaptırım mekanizmaları mevcuttur. Ancak onların İNSAN'ı yoktur. İNSAN, göçmen topluluğun kendisidir çünkü. Aktif bir topluluk olarak kendini ortaya koymadıkça kendi dışındaki güçler belirleyici olacaktır. Kendini İNSAN olarak ileri sürdüğü müddetçe, son söz sahibi de kendisi olabilecektir.

Kendini aktif bir topluluk olarak ileri sürmek ne demektir? Bu, cevabı mutlaka ayıklanması gereken bir sorudur. Çok görünen iki temel yanlış, bu soruya verilen cevaptır. Biri, "ulusal kimliğini" öne sürmek, bunu örgütleyip ayakta tutmaya çalışmak, gelecek güvencesini bunda aramaktır. Ötekisi, dini, ahlâki, siyasi olarak edinilmiş farklı herşeyi bir "lobi etkinliğine" doğru birleştirmek, F.Alman kapitalizmiyle ve onun kültürel-siyasal güçleriyle pazarlık gücüne ulaşmayı hayal etmek.

Her iki yaklaşım da, yukarıda değindiğimiz, goçmen topluluğun, F.Almanya kapitalizm olarak kaldıkça, zaten belirlenmiş olan geleceğinin maddi yönüne ters düşmektedir. Avrupa ve Amerika'daki Ermeni, Yahudi lobilerinin göz kamaştıran etkinliği burada da "akademisyen" Türk-Kürt aydınlarını cezbediyor olabilir. Kapitalizmin üst düzey ilişkilerinin ürünü olan bu etkinlik Türkiyeli göçmen topluluğun uzağındadır, o işçi ve emekçi karakterde belirlenmiştir. Yarın göçmen topluluğun seçme-seçilme siyasal hakları tanınsa bile bu anlamda durum değişmeyecektir, edilgen göçmenin yerine, edilgen seçmen geçmiş olacaktır.

Geleceğin çok daha karmaşık sorunlar yaratacağını akılda tutarak, göçmen topluluğun buna hazırlanması, bunda etkin rol üstlenecek olanların kendini hazırlaması bugünün sorunudur.

Göçmen toplumunun kültürel dinamiğinin ilk akla gelen kesimi, onun kendi aydınlarıdır. Bu aydınlar, kendilerini yetkinleştirme konusunda, Türkiye koşullarından daha şanslı, ama bu yetkinliklerini yansıtacakları insan temeli bakımından Türkiye koşularına göre daha az şanslıdırlar. Zorluk şuradadır: Türk ve Kürt, okuma ve öğrenme alışkanlıkları ve beğeni düzeyini geliştirme güdüleri (ihtiyaçları) yönünden fakir halklarız. Göçmenlik koşullarında bu geriliğin daha da yoğunlaştığı görülmektedir. Din, Türkiye'de çağdaş yaşam ilişkilerinde bir faktör olmaktan çıkmışken, göçmenlikte suni bir zorlamayla yeniden yaşama girmiştir. Topluluk, en pespaye magazin, müzik kasetleri, video filmleri vb. gibi ile, kapalı ve kendine yeterli tutulmuştur. Mülkiyet tutkusu, Türk-F.Alman hükümetlerinin binbir türlü cambazlığıyla sürekli beslenmiştir. Asyalı çizgilere verilen güdümlü prim ve konduğu orjinal çerçeve, entegrasyon fonlarına ve palavralarına karşın, topluluğun kendi özgün ve geri yönlerinin kabuk bağlamasını tahrik etmiştir. Böylece ortaya, göçmen Türk-Kürt aydınlarının, doğru yöntemler kullansalar bile, nüfuz etmekte güçlük çektikleri bir topluluk çıkmıştır.

Elbette bu yozlaşma, sadece göçmenlik koşullarıyla açıklanamaz ve sırf yozlaşmadan ibaret de değildir. Aynı kültürel yozlaşma Türkiye'de asıl, burada izdüşüm olarak yaşanmaktadır. F.Alman kültürünün en yozlaşmış unsurları ve yönleri, göçmen topluluğumuzla sürekli temas halindedir. Birey, içinde yaşadığı ortamın zorlaması ahlâkla, geçmişten edindiği ahlâkın çatışmasını son kertesinde yaşamaktadır. Ama bütün bu olumsuzluklarla beraber, öğrenmeye ya da etkilenmeye daha açık bir 15-30 yaş kuşağı da ortaya çıkmış ve bu kuşak, olmaması için çaba gösterilmesi gereken göçmen insan tipinin ilk örneğini oluşturmuştur.

Böyle bir göçmen topluluğunun temel ahlâki ve kültürel ihtiyaçları, insani olan değerlerdir. Burada Türkiye'den farklı ve daha hızlı yaşamakta olan bireyselleşme, insani değerler yönünden tamamlanmadığı için, olumlu olmak gerekirken, tam tersi sonuçlara götürmektedir. Sözünü ettiğimiz, namus anlayışı, arkadaşlık ve yardımlaşma, hasta ziyareti ve yas paylaşma alışkanlığı, misafirperverlik vb. gibi değerler değildir zaten, bunların insanın yetkinliğine ilişkin değerler olarak benimsenmesi de mümkün değildir. İnsani değerler dendiğinde akla, feodal kimi bireysel alışkanlıklar değil, modern toplumsal yaşamda geçerli ve insanın daha yetkin bir bilinç ve güç olarak gelişimini sağlayan politik ve kültürel değerler gelmelidir.

Bu değerleri, gerektiği kadar yeniden üretecek ve aynı tür, F.Alman toplumsal değerleriyle kaynaştırıp toplumuna maledecek olan göçmen Türk-Kürt toplumunun aydınları, bunun ön koşullarından biri olarak —eğer deyim doğru düşüyorsa— kendi "iç örgütlenmesini" gerçekleştirmek zorundadırlar. "İç örgütlenme" kavramına yüklediğim, aydınların, kendilerini, yine kendilerinin dolaylı denetimi altına sokacakları, zengin ve sürekli bir ilişkiyi gerçekleştirecekleri, Türkiye'deki entellektüel yaşamla duyarlı ve toplu bir ilişkiyi sürdürebilecekleri ve en önemlisi de F.Almanya'nın kültürel yaşamıyla "dokunmatik" bireysel ilişkiler yerine en geniş cepheden temas imkanları sağlayacak ve sonuçta her kültürel şeyi birikime dönüştürecek motifler etrafında mümkün bir toparlanmaktan ibarettir. Bundan daha ileri bir *örgütlenme mayası* göçmen aydınlar için şimdilik olmadığı gibi, gelecekte ve hiçbir zaman da olmayacaktır.

Aydınların böyle bir *toplu ilişki* içinde varolmaları, onların F.Alman kültüründen neyi, hangi üslupla alacaklarını, bundan kendi göçmen topluluklarının ne yönde yararlanacağını, ekseninde *politik monizm* olmayan bir genel programa bağlamalarını mümkün kılması bakımından da gereklidir. En genel paydası DEMOKRATİZM olan böyle bir toparlanmanın önünde F.Alman kültürüyle ilişkilerini sürdürebileceği çok mu çok zengin ve engin bir alan bulunacaktır.r.

Aydınların canlı bir atmosfer etrafında sürekli beraberliğinin, onları daha yetkinleştirmekten öte bir başka rolü de, göçmen topluluğun yetiştireceği yeni aydın kuşaklarının gelişimini rastlantılara bağlı olmaktan kurtarmak olabilir. Bu, kültürel çalışmayı ve estetik ürünler vermeyi gel-geç başarılar olmaktan çıkarıp sürekli bir kaynağa bağlamak bakımından da gereklidir.

Gerçi, "toparlanmaya" ilişkin söylediklerimizin hemen tamamı, tekil bakış açısından ve mevcut göçmen aydınlarımızın (gerçekten göçmen konumunda olanlar) durumları ölçü alınarak bakıldığında, haklı ve dosdoğru ola-

(Devamı 7. sayfada)

Türkiye'de sanat değil, Evren vardır

Aralarında şair, yazar, grafiker, heykeltraş, ressam, mimar, müzisyen, seramikçi, film yönetmeni pekçok ünlü sanatçının bulunduğu 130 kişi, 1. Asya-Avrupa Sanat Bienali sergisinde Polonyalı sanatçı Jan Dubkowsk'nin yapıtlarının K.Evren tarafından "müstehcen" bulunması nedeniyle "muzır yasası"nın Özal'ın Kültür ve Turizm Bakanı tarafından ayaküstü icra edilmesi sonucu kaldırılmasını protesto ettiler. Sansür ve baskıya karşı kamuoyuna duyuruda bulunan ve aralarında Adalet Ağaoğlu, Cevat Çapan, Memet Fuat, Füreya Koral, Atilla Özkırımlı, Tomris Uyar, Mengü Ertel, Gürel Yontan'ın bulunduğu 130 sanatçının imzasını taşıyan açıklamada şöyle denildi.

"Biz, Türk sanatçıları, özgür ifadeden yana olanlar, sansürün ve baskının her türlüsüne karşıyız. Ulusların birbirlerini anlayıp tanımaları olanağını sağlamak amacına yönelik kültürel ve sanatsal etkinliklerin özgür ve demokratik ortamlarda, hoşgörü temelinde oluşacağına inanarak, Uluslararası 1. Asya-Avrupa Bienali'nde konuk sanatçı Jan Dubkowski'nin yapıtlarının sergilenmesinin engellenmesinden duyduğumuz üzüntüyü belirtir, gerekçesi ne olursa olsun bu karara katılmadığımızı kamuoyuna duyururuz."

Evren'in "bunlar sanat değil ki" diyerek her konuda olduğu gibi görüş belirttiği ve biri dışında hepsinin kaldırılmasını emrettiği resimler kaldırıldı. Herkes Evren gibi düşünmek, yapmak ve beğenmek zorundadır, yabancı bile olsa. Çünkü Türkiye'de Evren vardır!

antifaşist sanat

George Grosz

G.Grosz, İnterregnum (iktidar boşluğu, fasıla-i saltanat) 1936

26.7.1893 tarihinde doğan sanatçı öğrenimini Dresden akademisi, daha sonra da Berlin tatbiki sanat okulunda sürdürdü. 1914'te gönüllü olarak katıldığı 1. Dünya Savaşı'nda yaşadıkları, onun 1915'lerde kararlı bir savaş karşıtı olmasını sağladı. 1918 yılı sonlarına doğru diğer bazı sanatçı arkadaşlarıyla birlikte (John Heartfield, W.Herzfeld, Piscator) KPD'ye üye oldu. Bunu takip eden yıllarda "Hükmeden Sınıfın Yüzü" 1921, "Ecce Homo" 1922, "Hesaplaşma Geliyor" 1924 gibi cesur, ajitatif ve hicvi eserler verdi. KPD'nin kara mizah dergisi "Der Knüppel" de 1924 ve 1927 yılları arasında çalıştı. Bu sıralardaki çalışmaları yüzünden pekçok defalar koğuşturmaya uğradı. "Kızıl Grup"un kurucularından olan Grosz "ARBKD"nin de kurucu üyelerindendir.

1930'da üç kolleksiyonu yayınlanan çizer ("Hükmeden Sınıfın Yeni Yüzü", "Çizerler", "Aşk Herşeyden Üstün"), Hitler'in iktidara geldiği dönemde faşist baskı ve takipler sonucu ABD'ye gitti. Burada suluboya ve yağlıboya tablolarına ağırlık verdi.

1951'de 18 sene sonra ilk defa Almanya'ya geldi. 1959'da Berlin'de öldü.

Edip Cansever öldü

Şair Edip Cansever 29 Mayıs günü 58 yaşında öldü. İstanbul'da doğan ve ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlayan Edip Cansever 1944 yılından itibaren çeşitli dergilerde şiir yayınlamaya başladı. Bu dergilerin bir kısmının kurucuları arasında da yer aldı. İstanbul, Yücel, Fikirler, Edebiyat Dünyası, Nokta, Yenilik, Yeditepe gibi dergilerde şiirleri yer aldı.

Cansever'in Ben Ruhi Bey Nasılım *(1976),* Sevda İle Sevgi *(1976),* Şairin Şiir Defteri *(1980) adlarıyla yayınlanan üç kitabı daha sonra* Yeniden*'de toplu olarak yayınlandı (1981).* Eylül'ün Sesiyle *adlı çalışmaları da* Yeniden*'de yeraldı.*

YILLARCA ÖNCEKİ GİBİ

Demin
Oturduk bir kıyıda ikimiz
Yeni bir aşkla, karımla ben
Yeni, yepyeni bir aşkla
Üstümüzden pek acayip kuşlar geçti
Bir sonsuzdan bir başka sonsuza.

Yaşlandıkça daha iyi anlıyorum galiba
Bu anlamlı sevgiyi
Önümüzde biraz peynir, bira
Hiç bitmemiş konuşacaklarımız sanki
Gecemiz gündüzümüz öyle değişik
Yüzü öyle aydınlık ki, yıllarca önceki gibi.

Kalktık
Geçtik kendi denizlerimizden, kendi ormanlarımızdan
Dinlendik bir ağacın gölgesinde
Buluştu ellerimiz kendiliğinden
Göz göze geldik sık sık
Sevgimize eklenen bambaşka bir duygu derinliğinde.

Demin
Oturduk bir kıyıda ikimiz
Ben bunları düşündüm, yazdım
Bir aralık, pazartesi
İmzaladı bu şiiri gözlerimiz.

Edip CANSEVER

DİBAF kongresi yapıldı

24-25 Mayıs tarihleri arasında Demokrasi İçin Birlik Avrupa Federasyonu (DİBAF)'ın 2. Kongresi yapıldı.

Avrupa'da faaliyet gösteren demokratik kitle örgütlerinin birliğinin sağlanması, bir çatı altında toplanması görüşünün tartışıldığı Kongre'ye Gerçek Avrupa Komitesi bir mesaj sundu. Evren-Özal diktatörlüğünün ülkede estirdiği terörden bahseden, yurtdışındaki göçmen işçilerin son dönemde karşılaştıkları zorluklara değinen mesajda şöyle denildi:

"Diğer yandan; ülkede verilen demokrasi ve özgürlük mücadelesi gün geçtikçe filizleniyor, büyüyor, egemen güçlere korku salıyor. Her türlü engelleme ve yıldırmaya karşılık işçi sınıfımızın İzmir mitingi, öğrencilerin, gençlerin ve diğer emekçi kesimlerin yükselttiği eylem biçimleri faşist diktatörlükten nasıl kurtulunabileceğinin yoluna ışık tutuyor..."

NATO'DAN ÇIKILSIN

(Baştarafı 1. sayfada)

riyeti'nin devlet olarak resmen tanınması istendi.

Yeşiller'in diğer kongre kararları arasında, haftalık çalışma süresinin 35 saate indirilmesi, lokavtın yasaklanması, içeriye dönük çalışan gizli istihbarat örgütü (Verfassungsschutr'un) kapatılması ve ülke çapında önemli politik kararların referanduma dayandırılması bulunuyor.

REJİM ÇÜRÜYÜP

(Baştarafı 1. sayfada)

tisi açığa çıkmadan müşterileri olmayacak.

Olayın görüntüsü, aynen bu paragrafta özetlediğimiz gibidir, toplumun bütün kesimleri de böyle görmüştür. Ama, pazarda olup bitenlerin arkasında, yani üretimde "durum" nedir, buna bakmak gerekir.

MDP 12 Eylül cuntasının kendisidir. Cunta üyeleri bu partiyi bizzat kendi elleriyle kurmuşlardı. Bu nedenle MDP'nin "durumu" Cunta'nın durumudur. Bu Meclis'in bütün üyeleri, cuntacıların "ayıklamasından" geçmişlerdir. Dolayısıyla Meclis'in durumu da Cunta'nın durumudur. Meclis'in çürümüşlüğü, Cunta'nın çürümüşlüğüdür.

"Cunta" deyimini kullanmaya devam ediyoruz, çünkü 12 Eylül Cuntası şimdiki anayasal düzenle bütünleşerek varlığını sürdürmektedir. Evren ve Cumhurbaşkanlığı Konseyi, Ordunun en üstündeki generaller ve amiraller, Milli Güvenlik Kurulu, ANAP hükümeti, bütün bunlar Evren'de toplanmış hukuki yetkiler ve keyfi otorite etrafında bugünkü rejimi oluşturmaktadırlar. İşte bu rejim çürümüştür.

IPPNW KONGRESİ

(Baştarafı 1. sayfada)

büyük ve yakın ilgi gösterdiği kongreye, öldürülen İsveç Başbakanı Olof Palme'nin eşi bayan Palme, Yeni Zelanda başbakanı David Lange, Alman Sosyal Demokrat Partisi Başkanı Willy Brandt, Kuzey Ren Westfalya Eyaleti başbakanı J.Rau konuk olarak katıldılar. Kongre'yi 50'den fazla ülkeden 3000 dolayında delege izledi. Tartışmalı toplantılar, bilgilendirme oturumları, çalışma grupları, bölgesel, mesleki toplantılar ve videofilm gösterileriyle günümüzün en önde gelen sağlık sorunu —nükleer savaş tehdidi— 160'dan fazla seçkin bilimadamının konuşmacı olarak katılımıyla yoğun biçimde tartışıldı.

IPPNW 6. Dünya Kongresi'nin yayınladığı üç temel bildiriden ilkinde ABD başkanı Reagan ve SBKP Genel Sekreteri Gorbaçov'a tüm nükleer denemeler üzerinde bir moratoryumun gerçekleştirilmesi, karşılıklı uygulanacak bu moratoryumun kapsamlı bir deneme yasağı anlaşması gerçekleşinceye kadar yürürlükte kalması, deneme yasağı konusundaki görüşmelerin derhal başlatılarak, süratle sonuçlandırılması çağrısında bulunuluyor. Sovyet moratoryumunu tarihi bir barış girişimi olarak niteleyen çağrıda, dünyanın en güçlü iki ülkesinin nükleer silahsızlanma konusunda tüm insanlık karşısında özel bir sorumluluk taşıdığı vurgulanıyor.

İkinci bildiriyse 3 Mart tarihinde Reagan ve Gorbaçov'a ortak çağrıda bulunarak barış ve silahsızlanma yolunda uyumlu adımların atılması ve karşılıklı olarak bir moratoryumun gerçekleştirilmesi çağrısında bulunan beş kıtadan altı lidere (Arjantin'den Raul Alfonsin, İsveç'ten Ingvar Carlsson, Hindistan'dan Miguel de la Madrid, Tanzanya'dan Julius Nyerere ve Yunanistan'dan Andreas Papendreou'ya) IPPNW'nin bu faaliyetleri desteklediği belirtiliyor ve çabaların sürmesi isteniyor. Kongre'nin üçüncü belgesi ise örgütün tüm dünyaya sunduğu "Tıbbi Reçete"yi içeriyor. Nükleer Savaşa Karşı Hekimlerin Uluslararası Birliği tarafından daha önce 1 Temmuz 1985'te yayınlanan "Tıbbi Reçete"nin bu yıl da geçerli olduğu belirtiliyor.

Belgede, günümüzde insan sağlığına yönelen en büyük tehlikeye karşı "Tıbbi Reçete"nin nükleer silahlanma yarışını durdurmada ilk ve önemli adım olarak tüm nükleer denemeler üzerinde acil bir moratoryum önerisi ve ABD ve nükleer güce sahip diğer ülkeleri Sovyet moratoryumuna katılmaya çağırısı yer alıyor.

ANAYASA MI

(Baştarafı 1. sayfada)

görüş açıklanmıştı. Demek ki, somut hiçbir gelişme sağlanamamış. Acaba bundan sonra sağlanır mı? DYP-DSP "ortak görüşü", başka katılımlarla genişleyip, karşı çıkılması zor bir toplumsal talebe dönüşür mü?

Böyle kaldığı sürece dönüşmek bir yana, olduğu kadarıyla bile canlı kalamaz. Çünkü, bu defa, eskisinden çok farklı ve daha olumsuz tepkilerle karşılandı "yeni bir anayasa için" uzlaşma önerisi. DYP için 'köprünün altından sular geçmişti"; DYP Meclis'te, Cunta'nın kendi haremi olarak kurduğu MDP artıklarından bir grup devşirmiş, sağın "sorumlu" partisi olma yoluna girmişti. Bülent Ecevit'in, yeni bir anayasa için "sağ'la işbirliği" görüşü sürüyor ama DYP, Meclis grubu başkanı Memduh Yaşa'nın ağzından, "yeni bir anayasa için sol'la işbirliği" görüşünün "artık sürmediğini" açıklıyordu.

Sadece Yaşa mı, yani sadece yeniler mi? Hayır. Kimi akılevvel solcularımızın bile aylardır çiğnedikleri bir sakızın asıl mucidi, "Demokratik "Sağ"ın öncüsü, DYP genel başkan yardımcısı M.Dülger, "sol ile bir anayasa veya muhalefet stratejisi üzerinde mutabakatımız eşyanın tabiatına aykırıdır" diye, herkesin karmakarışık olmuş aklını ve bizim aylardır dikkat çektiğimiz bir çarpıklığı düzeltti, umutsuzluktan, karamsarlıktan, çaresizlikten ötürü "eşyanın tabiatı dışında" umutlar ve politikalar üretenleri de "boşuna zahmetten" kurtardı!

DYP için, öz değil, sadece söz değişmişti. SHP'nin görüşü, eskiden olduğu gibi, "iktidar oluruz, anayasanın bazı yerlerini tamir ederiz" den ibaretti. Buna göre şimdiki durumda anayasa "idare eder" görünüyor. Sonrası sonra düşünülecek!..

"Yeni Anayasa" istemi hafife alınacak, kolayca harcanıp, kolayca umut haline getirilecek bir sorun olmamalı. Antifaşist mücadelenin, demokrasinin temel meselesi budur. Yeni Anayasa "Eski Evren-Özal rejimi" demektir.

82 Anayasası, "şimdilik" veya "sonra", belki "başkalarını" idare eder ama halk yığınlarını ve demokrasiyi "idare etmez"... Zaten halk kitlelerinin bu doğrultuda harekete geçirilmiş gücü ortaya çıkmadıkça da sorun laftan ileri götürülmüş olmaz.

Ecevit'in "çağrılarını" sağa yöneltmesinden, DYP'nin vazgeçtiğini söylediğine dönmesinden, SHP'nin "iktidar olduktan sonrasından" acaba ne çıkacak diye beklemeye devam edeceksek, zaten bekliyoruz demektir ve bekleyelim.

GENÇLER YÜRÜDÜ

(Baştarafı 1. sayfada)

rulup dinlendiler, su içtiler, köylülerin verdikleri yiyecekleri iştahla yediler. Hatta güldüler ve türkü bile söylediler.

Ve geldiler, geldiler... Polatlı'da takıldılar. Karakol... jandarma... gözaltı... savcılık... BİTTİ!

Bu şu demektir. Tamam demokrasi değil ama, yasalarda yazılı hakların kullanılabileceği kadar "yumuşak" da değil. Öyle, bazı haklarınız kağıt üzerinde yazılı görünüyor diye, bunları kullanabileceğinizi sanmayınız. Çünkü aslolan, yazılmamış yasalardır. Çankaya'da otururlar. Bu ülkede herşey bir "kalkışmadır", hele gençler, onların "kalkışması" unutuldu mu?...

Ne olursa olsun. Kullandırılmayacağını bile bile hakları kullanmaya "kalkışmak", en azından kullanılamayacaklarını göstermek bakımından, yiğitçe bir demokrasi görevini yerine getirmektir. Burdan geçmek gerekir ki, yazılı olmayan hakları da kullanabileceğimizi kanıtlayacağımız günlere gelebilelim.

REAGAN SALT-II'Yİ

(Baştarafı 1. sayfada)

nin barış içinde yan yana varolma politikasının somut bir ifadesi olmuştu.

17 Haziran 1979 günü Viyana'da Leonid Brejnev ve Jimmy Carter arasında imzalanan SALT-II, daha sonra Sovyetler Birliği Yüksek Prezidyumu'nda hemen onaylanmasına karşılık, ABD Kongresi'nin gündemine bir türlü gelip de onaylanamamıştı!

Sovyetler Birliği'nin birbiri ardına sıralanan somut ve yapıcı barış önerileri karşısında köşeye sıkışan Reagan yönetimi, Sovyet moratoryumu gibi dünya barışına yönelik tarihi bir adıma katılmayı reddederken, detant sürecinin temel taşlarından birisi olan SALT-II'yi rafa kaldırma girişimiyle de saldırganlığını tamamlamaktadır.

Kanada'da yapılan NATO bakanlar toplantısında tüm müttefiklerinin dahi tepkiyle karşıladığı SALT-II'yi rafa kaldırma kararı ile Reagan yönetimi dünya halklarının barış ve güvenlikli bir gelecek özlemlerine meydan okumayı sürdürüyor.

ABD yönetiminin nükleer silahların üretimini durdurmak bir yana, bu silahlar üzerindeki mevcut kısıtlamaları da kaldırma girişimi insanlığa yönelen tehdidin boyutlarını açıkça sergilemektedir.

İşçinin Sözlüğü

HAZIRLAYAN: Fevzi DEVECİOĞLU

DİYALEKTİK MATERYALİZM

Diyalektik materyalizm doğanın, toplumun, düşüncenin değişim ve gelişmesinin en genel yasalarının bilimidir. Diyalektiğin, materyalizmin çözülmez bir birliğidir. Marksizmin bileşenlerinden biridir. İşçi sınıfının dünya görüşüdür. Komünist partileri programının, strateji ve taktiğinin felsefi temelidir. Karl Marx, Friedrich Engels tarafından (1840 yıllarında) yaratılan, V.İ.Lenin, diğer Marksistler tarafından geliştirilen diyalektik materyalizm, felsefede devrimci bir dönüşüm meydana getirdi. Hegel'in diyalektiği, ondan önceki filozofların (özellikle L.Feuerbach'ın) materyalizmi, diyalektik materyalizmin teorik-felsefi temelini oluşturdu. Marx, Engels diyalektik materyalizmin yargılarını toplumsal yaşama uyguladılar. Şunu saptadılar: Dünyamızda madde birincidir, ruhun, aklın kaynağı maddedir. Dünyada var olan herşey yer, zaman içinde hareket eden maddedir. İnsan bilgisi, insandan bağımsız olarak varlığını sürdüren doğayı yansıtır. İnsanın toplumsal bilgisi de toplumun ekonomik düzenini, türlü görüşler, öğretiler halinde yansıtır.

Diyalektik materyalizm, dünyayı devrim yolu ile değiştirip yenileştirmek, sömürücü toplumu ortadan kaldırmayı hedefler. Diyalektik materyalizm bilimin, devrim hareketi pratiğinin gelişmesine paralel olarak, idealist felsefenin her türlü belirtileriyle aralıksız bir savaşım içinde gelişmektedir.

SHP KONGRESİ

(Baştarafı 1. sayfada)

kongreye, izlemesi gereken doğrultuyu az-çok gösterdi. ABD Büyükelçisi, aleyhte tepkilerden ötürü salonu terketti. Şili, Pakistan, İsrail temsilcileri yuhalandılar; buna karşılık Küba, SSCB, Afganistan delegeleri coşkuyla alkışlandılar.

Bu alkışlar delegelerin "dış politik görüşlerini" yansıtmıyordu. İç politikaya ilişkin bir tutumdu sözkonusu olan. Partinin genel başkanlar ikilisi İnönü ve Gürkan'dan katbekat fazla ilgi ve coşkuyla DİSK genel başkanı Abdullah Baştürk'ün karşılanması bunu vurguladı. 12 Eylül'ün ve bugünkü rejimin karşısında daha aktif bir politika izlenmesi, daha mücadeleci olunması isteniyordu.

SHP yönetimi bugüne kadar, yığınların taleplerinin gerisinde kalmıştı. Yeni yönetimin daha ileri ve aktif bir tutum alacağının görünen hiçbir kanıtı yoktu. Kongre, bu temel sorunu, demokratik hak ve özgürlüklerle birlikte demokrasi meselesini ilk gündem maddesi olarak işleyip olgunlaştıramadı; neredeyse hiç konu etmedi.

Belki çok söylendi ama tekrarda yarar var. İşçi ve emekçi halk yığınlarının, siyasal demokrasiye ve ekonomik durumuna ilişkin acil ve ileri beklentileri var; ama karamsarlıkları da var. SHP bu karamsarlığı giderecek, beklentilere cevap verecek, yığınları demokrasi mücadelesine seferber edecek bir parti değil.

O halde halk yığınları için, SHP'nin "raslantılara bağlı" iktidarını beklemek, 1988'i, olmazsa 1993'ü gözlemek dışında ne gibi çözümler var, buna kafa yormak gerekir.

Elbette mesele SHP'nin yapıp yapamayacağından, bunu bugünden tespit etmeye çalışmaktan ibaret değil. Asıl olarak belirleyici olan, SHP yönetiminin niyetleri değil —bu iyi niyet olsa bile!— halk yığınlarının, sözde kalan veya yanlış imajlar peşinde sürüklenen değil, kendi bağımsız hedeflerini ortaya koyup kabul ettirecek olan niyetidir. Bu ise SHP'yi aşan, sol ve demokratik bütün güçlerin asgari beraberliğini gerekli kılan, çaplı bir siyasal mücadele sorunudur.

HANS BLIX

(Baştarafı 8. sayfada)

yor. Örgütün bu tür kazaların, üstesinden gelebilecek araç ve uzman personele sahip olmayan ülkelerde yer alması halinde özel bir yardım sistemi de var. Sovyet uzmanlarla görüşmelerimizde nükleer tesislerde kazalara karşı ek güvenlik önlemlerinin alınması sorunu da görüşüldü. Daha önce de söylediğim gibi daha etkin bir bilgilendirme sistemi üzerinde çalışıyoruz.

Çernobil'in verdiği en önemli ders bence şudur: Nükleer alanda, diğer alanlardan olduğundan daha da fazla olarak, insanlar birbirinden öğrenmelidir. Birbirimize olan karşılıklı bağlılığımız burada kendisini herşeyden daha fazla gösteriyor. Devletlerarası ilişkilerde düşmanlık izotoplarının kirletmediği temiz bir atmosfere ihtiyaç var. Böyle bir çözüm için, gerekli mekanizmayı işletmek IAEA'nın bir görevidir.

GÖÇMENLİĞİN AZAMİ KÜLTÜREL PERSPEKTİFİ

(Baştarafı 6. sayfada)

rak, ütopya diye nitelenebilir. Kaydedelim ki, veri olarak biz bunu değil, nesnel ihtiyaçları ve kaçınılmaz olanı kabul etmek durumundayız. Bugünkü kompozisyonu ile işçi ve emekçi ağırlıklı bir göçmen topluluğun bu belirlenmişliğinin aynen kalacağı, yavaş ve sancılı bir süreçle ve belki çok uzun bir vadede, ama kesin olarak F.Alman emekçi sınıflarıyla, kültürel bakımdan da kaynaşıp, onlara ait demokratik kültür "milli" çizgilerinden en geniş ödünleri vererek evrensel değerlere yaklaşacağı, yani, bugün çok sözü edilen ama resmi ideoloji tarafından "güdümlü" olarak dayatılan "F.Alman toplumuyla entegrasyonu" toplumla değil, bu toplumun kardeş sınıflarıyla, daha ileri düzeylerde ve özgür (ama nesnel ve zorunlu aynı zamanda) iradesiyle gerçekleştireceği kesindir. Bu, bir başka kültür içinde erimek anlamına gelmeyecek, tersine, insanlığın demokratik kültürüne ve insanın kendi insanlaşması ve dünya ortamını (coğrafi, toplumsal, felsefi) insanlaştırılması çabasına kendi kültürüyle katılması ve katkıda bulunması anlamına gelecektir.

Kültürün göçmenlik koşullarında yaratacağı sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin soyutlamalarımız, bu çözümlerden bazılarının sorumluluğunu omuzlarında taşıyan göçmen sanat emekçilerine "yol gösterme" iddiası taşımıyor. Böyle bir yetkinlik ve iddia, ancak bu sanat emekçilerinin kollektif çabasıyla üretilebilinir. Kaldı ki, kendi içindeki ayrışımını bile henüz yaşayamamış, hatta göçmenliğini bile —maddi olarak yaşasa da— psikolojik olarak sindirememiş, yani henüz göçmenleşememiş bir göçmen topluluğudur söz konusu olan ve bu nedenle, somut ve bilimsel öngörüler dahi havada kalabilirler. Hatta aynı konuda, hepsi de bilimsel doğrulukta birden fazla tezler ileri sürülebilir. Bizim burada altını çizmekle yetindiğimiz, sadece nasıl "taraf" olunacağıdır. Savunduğumuz, insandan yana, insanın doğaya ve kendi bütün faaliyetinin sonuçlarına egemen olacağı bir yönde yetkinleştirilmesi, bu yetkinliğin kültürüne ulaşmak için çaba harcanmasıdır. Somutta bu, hangi sınıf veya zümre tarafından, tarihin hangi döneminde yaratılmış olursa olsun, bugün sadece işçi ve emekçi sınıflar tarafından sahip çıkılan evrensel demokratik kültürdür.

Politikacılarımız, göçmen topluluklarımızı (Türk-Kürt) topluluklar ve sınıflar olarak görecek, göçmen toplumun politik kimliği buradan oluşacaktır. Bunun F.Almanya'daki politik belirlenmeden bağımsız olmayacağı son derece açıktır. Ama sanatçılarımız, onlar aynı göçmen insanları İNSAN ve BİREY olarak da görmek zorundadırlar. Onlardan özgün yetenekler talep eden de budur.

Yetkin bir sanat üretebilmek için, önce sanatçının yetkinleşmesi, yetkinleşmenin bütün imkan ve araçlarını, sonuna kadar ve kesintisiz bir duyarlılıkla kullanmayı bilmesi gerekir. Sanata yansıyacak bir temel birikim gereklidir, halbuki göçmenlikte en zor sağlanacak olan da bu birikimdir. Bu nedenle, şimdiye kadar ortaya yetkin bir sanat ve edebiyatın çıkmamış olmasına bu hoşgörüyle bakmak doğrudur.

İnsanı ve Bireyi nasıl üretmek gerektiği konusu, her biri ayrı bir çerçeve gerektiren alanlara götürür. Bunlardan bazıları, yeri geldikçe konumuz olabilirler.

GORBAÇOV

(Baştarafı 8. sayfada)

resmi makamlarının Kongre'ye bildirmesinin 10 gün, dünya kamuoyuna bu konuda bilgi vermesinin ise aylar aldığını herkes hâlâ hatırlamaktadır.

Bizim nasıl davrandığımızı önceden söyledim.

Bütün bunlar, kimin kendi halkına ve dış ülkelere, nasıl bilgi verdiği konusunda karar verme imkanını sağlıyor.

Meselenin özü başkadır. Biz, Çernobil atom santralındaki kazanın, Amerikan, İngiliz ve diğer atom santrallarındaki kazalar gibi tüm ülkeler için sorumluluk taşıyan bir davranışı gerektiren çok ciddi bir sorun oluşturduğu görüşündeyiz.

Dünyanın değişik ülkelerinde bugün 370'den fazla atom reaktörünün çalıştığı bir gerçektir. Atom enerjisinin gelişmesi olmaksızın, dünya ekonomisinin geleceğini tasavvur etmek zordur. Ülkemizde bugün 28 milyon kilovattan fazla toplam kapasiteye sahip 40 reaktör faaliyet göstermektedir. Atomun barışçı kullanımının insanlığa az yarar sağlamayacağı açıktır.

Fakat, bilim ve tekniğin, atom çekirdeğinde saklı muazzam gücün güvenilir biçimde hakimiyet altına alınması üzerine gayret sarfetmesi ve soruna daha ihtiyatla yaklaşması elbette hepimizin görevidir.

Çernobil'in itiraz götürmez dersi bizim için, bilimsel-teknik devrimin daha da geliştiği koşullarda, tekniğin güvenilirlik ve emniyet sorunlarıyla, disiplin, düzen ve örgütlülük sorunlarının taşıdığı ciddi anlamdır."

Mikhail Gorbaçov, konuşmasında daha sonra nükleer enerjinin kullanımı konusunda uluslararası işbirliğinin geliştirilmesinin gerekli olduğunu vurguladı. Böyle bir işbirliği çerçevesinde, atom enerjisi ile uğraşan tüm ülkeler arasında santrallardaki kaza ve arıza ile ilgili işleyiş ve bilgilendirme sisteminin yaratılması; Uluslararası Atom Enarjisi Ajansı'nın olanak ve rolünün artırılması; bu Ajans çerçevesinde özel bir uluslararası konferansın toplanması ve sorunların görüşülmesi; nükleer enerjinin barışçı kullanımına yönelik önlemlere BM ve onun Dünya Sağlık Örgütü ve Çevre Koruma Programı'nın aktif olarak katılmasının sözkonusu olduğunu belirtti.

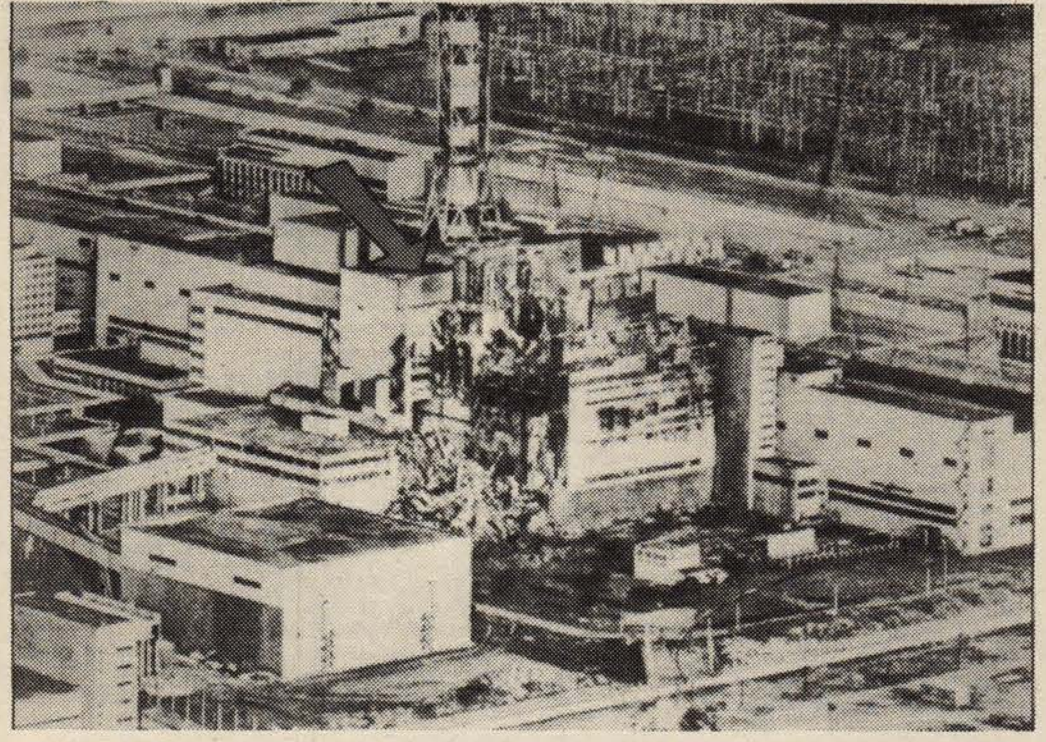
Gorbaçov bu arada, ana meselenin atomun askeri amaçlı kullanımı olduğunun altını çizerek nükleer sorunlar karşısında dikkatlerin yoğunlaştığı şu sıralarda Sovyet hükümetinin nükleer denemeler üzerinde tek taraflı ilan ettiği moratoryumu, bir kere daha ve bu kez 6 Ağustos tarihine kadar uzattığını açıkladı ve başkan Reagan'a, nükleer denemelere bir an önce son verilmesi konusunu görüşmek üzere acil zirve çağrısını tekrarladı, böyle bir zirvenin Hiroşima'da ya da kendilerini konuk etmeye hazır herhangi bir Avrupa başkentinde yeralabileceğini kaydetti.

SAMANTHA'NIN İZİNDEN

●Sovyetler Birliği, 1985'de uçak kazasında ölen Samantha Smith'in sınıf arkadaşı 22 Amerikalı öğrenci ve sınıf öğretmenlerine Samantha'nın izlediği gezi güzergahını izleyecek bir davette bulundu. Amerikalı öğrenciler 6 Temmuz'da Moskova'da "İyiniyet Oyunları"nın açılışında hazır bulunacaklar. 15 değişik branşta yapılacak büyük spor yarışmalarına 50 ülkeden takımlar katılacak.

ABD'NİN MENGELE'Yİ HİMAYE ETTİĞİ RESMEN AÇIKLANDI

●ABD Adalet Bakanlığı Ausschwitz'de 200 bin savaş kurbanını insanlıkdışı deneylerle katleden Nazi doktor Mengele'nin 1945 yılında ABD'de kendi ismiyle en az sekiz hafta boyunca kaldığını belirledi. Bu sırada Mengele'nin adının savaş suçluları listesinde bulunduğu ve kendisinin arandığı ABD yetkililerince biliniyordu.

Çernobil atom santralındaki kaza 26 Nisan günü sabah saat 1:23'te meydana geldi. (Okun işaret ettiği) 4. ünitede meydana gelen kazada istasyon ve itfaiye görevlilerinden 299 kişi yaralandı, bunlar kısa sürede uçakla Moskova'ya nakledildi. Yaralıların 210'unda radyasyonun yol açtığı rahatsızlıklar tespit edildi, 24 Mayıs itibariyle kaza sonucu ölenlerin sayısı 21'di. 89 yaralı ise taburcu edilmişti. Sözkonusu görevliler dışında sivil halktan kimsenin yaralanmadığı kaza sonucunda santralın etrafında 60 km. çapında bir alan içerisinde bulunan 100 bin kişi derhal boşaltılarak tek tek muayene edildi ve hiçbirinde radyasyon rahatsızlığına rastlanmadı. Çernobile'e 138 km. uzaklıktaki Kiev'de ise radyasyon düzeyinin normal olduğu belirlendi, tahliye sözkonusu olmadı. Tıbbi ekiplerin ve uzmanların kontrolları sürüyor.

Çernobil kazası

26 Nisan günü Sovyetler Birliği'ndeki Çernobil atom santralında bir kaza oldu. Bu, Sovyetler Birliği'nde bu çaptaki ilk kazaydı. Kaza, insanlığın bilim ve teknikte kaydettiği muazzam ilerlemenin ürünü olan ve çağımıza damgasını vuran nükleer enerjinin kullanımında gösterilmesi gereken ihtiyatı ve uluslararası işbirliği gereğini bir kere daha gündeme getirdi.

Ne var ki, Çernobil'deki kazadan bu sonuçtan çok daha farklısını çıkaranlar görüldü. İlk olarak, emperyalist propaganda kazayı her türlü ar duygusundan yoksun bir soğuk savaş kampanyasına dönüştürürken, bir yandan antisovyetizmi tırmandırıyor, diğer yandan esas meseleyi, nükleer silahlanmaya son verilmesi gereğini, gözlerden kaçırmaya yelteniyordu. Bu arada, sosyalist ülkeler dışında 14 ülkede onbeş yılda 151 nükleer santral kazası olduğu, daha Ocak 1986'da ABD'de Oklahoma'da böyle bir kazanın yer aldığı; özellikle gelişmekte olan ülkelerde ABD yatırımlarıyla kurulan nükleer santralların güvenlik önlemlerinden yoksun oldukları için göz göre göre potansiyel felaket odaklarına dönüştürüldükleri gerçeği hasıraltı edilmek isteniyordu.

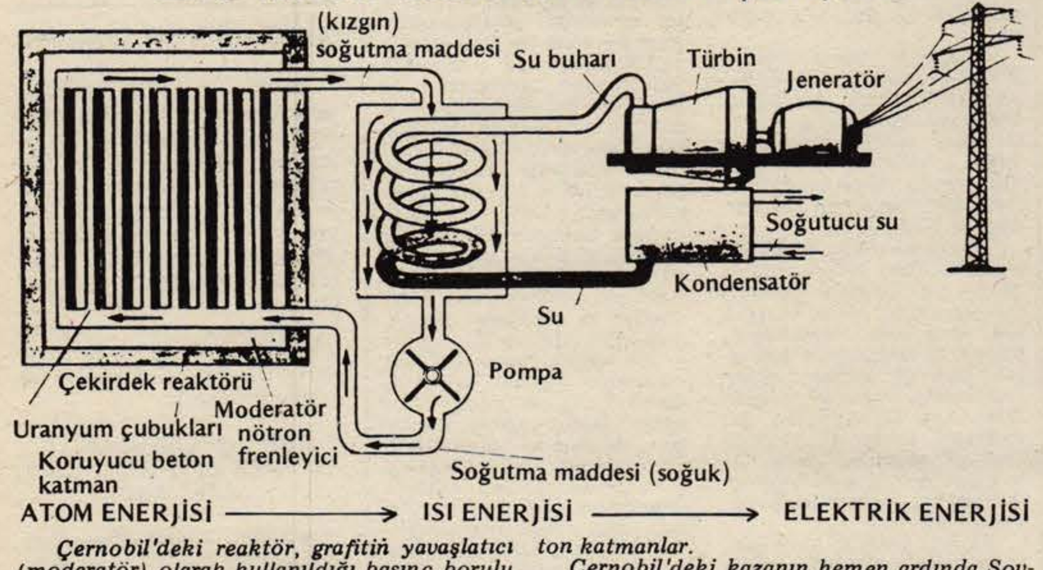
Öte yandan, üretici güçlerin gelişimine ve tüm dünya ekonomisine nükleer enerjinin getirdiği katkıyı ve getireceği ivmeyi gözönünde bulundurmaksızın; barışçı amaçlarla nükleer enerji kullanımında ise, bunun özgül gerçekleşme koşullarını dikkate almaksızın nükleer enerji kullanımını tümden reddeden ve işi bu yanıyla teknoloji düşmanlığına vardıran eğilimlerin de kamuoyuna yansıdığı gözlendi.

Geçmişi yalnızca birkaç on yıl geriye uzanan nükleer enerjinin insanoğlunun denetimi altında, güvenlik içerisinde kullanımı ve geliştirilmesi kuşkusuz bilim ve teknolojide daha ileri adımları ve bu adımların atılmasında uluslararası işbirliğini gerektiriyor.

Sovyetler Birliği'nin nükleer enerjinin barışçı amaçlar için kullanılmasını savunageldiği uzun yıllardır bu türde meydana gelen ilk ve tek kaza olan Çernobil kazası, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin parlak kazanımlarının kuşkusuz her zaman için istenir olduğunu, ama bu sürecin kimi zamanlar da insanlığın birikimini bir adım ileriye taşımak isteyen öncülerin canlarına malolabileceğini de göstermiştir.

Çernobil kazası hiç kuşkusuz insani değerler ve politik ahlâk bakımından da çarpıcı bir örneği oluşturmuştur. Daha birkaç ay önce 24 kez normal uçuşunu yaptıktan sonra 25. uçuşuna hazırlanırken 7 astronotun ölümüyle sonuçlanan Challenger faciası üzerine SBKP MK Genel Sekreteri Mikhail Gorbaçov'un Başkan Reagan'a gönderdiği mesajda, bilimin yeni alanlarında insanlığın gelişimine hizmet etmenin nasıl bir cesaret ve özveri gerektirdiğini çok iyi anlayan Sovyet halkının Amerikan halkının acısını paylaştığını ifade ettiği hatırlardadır. Çernobil üzerine ABD başta olmak üzere NATO ülkelerinin yönetici ve basın-yayın organlarının gösterdiği antisovyetik histeri de emperyalizmin insanlığa karşı sergilediği bir yüzkarası olarak unutulmayacaktır.

Bir atom santralı nasıl çalışır?

Çernobil'deki reaktör, grafitin yavaşlatıcı (moderatör) olarak kullanıldığı basınç borulu bir reaktördür. Bir atom santralı, çekirdek parçalanmasındaki zincirleme reaksiyonun kontrol altında tutulması prensibine dayanarak işler.

Bir atom santralında aşağıdaki elemanlara rastlarız: yakıt (uranyum), nötron frenleyici madde (örneğin grafit), fazla nötronları yakalamak için gereken dengeleyici çubuklar (örneğin kadmiyum, bor), ayrıca ısı değişim düzenleyicisi, soğutucu madde ve örtü olarak beton katmanlar.

Çernobil'deki kazanın hemen ardında Sovyet reaktör teknolojisi düzeyinin geri olduğu ya da gerekli güvenlik önlemlerinin alınmadığı yolundaki spekülasyonlar bizzat batılı bilimadamlarının gösterdiği tepkiler üzerine kısa sürede durulmuştu. Özellikle ABD'li bilimadamları kendi ülkelerindeki güvenlik önlemlerinin de benzer esaslara dayandığına dikkat çekerek, atom enerjisinin güvenlik altında geliştirilmesi için ortak çalışma gereğini vurgulamaktadırlar.

«Nükleer çağ uluslararası ilişkilerde yeni bir yaklaşımı zorunlu kılıyor»

Çernobil'deki kazanın ardından 14 Mayıs günü Sovyet televizyonunda bir konuşma yapan SBKP MK Genel Sekreteri Mikhail Gorbaçov, Sovyetler Birliği'nde bu çapta bir kazanın ilk kez meydana geldiğini belirterek, kaza ile ilgili çalışmalar hakkında bilgi verdi ve felaketle ilgili olarak Sovyet halkının acısını içtenlikle paylaşan herkese, yardım çalışmalarına katılmak üzere gelen yabancı uzmanlara ve iki Amerikalı doktora teşekkür etti.

Mikhail Gorbaçov konuşmasında, Çernobil'deki olayı bir tür fırsat bilerek, kimi NATO ülkelerinde başlatılan azgın antisovyet kampanyayı şiddetle eleştirdi ve Sovyetler Birliği'nin atomun barışçı kullanımı yolundaki önerilerini vurgularken, nükleer denemeler üzerindeki Sovyet moratoryumunun da yeniden 6 Ağustos'a kadar uzatıldığını açıkladı. Gorbaçov konuşmasının bu konularla ilgili bölümünde şunları söyledi:

"Bazı NATO ülkelerinin, özellikle de ABD'nin hükümet, politikacı ve kitle iletişim araçlarının Çernobil'deki olaya nasıl yaklaştıkları, politik değerlendirme ve dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

Azgın bir antisovyetik kampanyayı alevlendirmiş bulunuyorlar. Bu günlerde, 'binlerce kurban'dan, 'kitle mezarları'na, 'ıssızlaşan Kiev'den, 'Ukrayna'nın tüm topraklarının zehirlendiği'ne vs. vs. kadar neler söyleyip neler yazmadılar.

Sözün kısası, vicdansız ve kötü niyetli yalanlar yığını karşısında hakikaten işimiz var. Hoş olmasa da bütün bunları hatırlatmak gereklidir; gereklidir çünkü dünya kamuoyu bizim neyle karşı karşıya olduğumuzu bilmelidir; gereklidir ki, şu soruya cevap verilebilsin: Bunlar böylesi ahlâk dışı büyük bir kampanyayı gerçekte neden başlattılar?

Bu kampanyanın organizatörlerini tabii ki, ne kaza hakkında gerçek bilgiler, ne de Çernobil'deki, Ukrayna'daki, Belorusya'daki, ya da herhangi bir başka yer ve ülkedeki insanların kaderi ilgilendiriyordu. Onların, Sovyetler Birliği'nin ve onun dış politikasının itibarını sarsmak, nükleer denemelerin durdurulması ve atom silahlarının azaltılması konusundaki Sovyet önerilerinin etkisini azaltmak, aynı zamanda dünyada ABD'nin tutumuna ve militarist politikasına karşı yükselen eleştirileri zayıflatmak için sarılacakları ve denemeye girişecekleri bir bahaneye ihtiyaçları vardı.

Açık söylersek, kimi Batılı politikacıların belirli maksatları vardı: bunlar da uluslararası ilişkilerde uzlaşma olanaklarını engellemek ve sosyalist ülkelere karşı yeni güvensizlik ve şüphe tohumları saçmaktı.

Bütün bunlar geçenlerde Tokyo'da yapılan 'Yedi'lerin zirve toplantısında da açıkça görülüyordu. Dünyaya duyurulacak olan neydi, insanlık hangi tehlike hakkında bilgilendirildi? Terörizmin kanıtı gösterilmeksizin suçlanan Libya hakkında ve de Çernobil'deki kazayla ilgili olarak Sovyetler Birliği'nin onlara bilgi 'vermediği' hakkında! Ama, ana mesele üzerine, silahlanma yarışı nasıl durdurulur, dünya nükleer tehditten nasıl kurtarılabilir, bunun üzerine tek söz yok. Nükleer denemelerin durdurulması ve insanlığın nükleer ve kimyasal silahlardan kurtarılması, konvansiyonel silahların azaltılması konusundaki Sovyet girişimi ve bizim somut önerilerimize cevap olarak tek kelime yok.

Bütün bunların anlamı nedir? Tokyo'da biraraya gelen kapitalist güçlerin liderlerinin, dünya kamuoyunun dikkatini, onları rahatsız eden ama tüm dünya için gerçek ve önemli olan bu sorunlardan uzaklaştırmak için Çernobil'i bahane olarak kullanmak istedikleri izlenimi uyanıyor ister istemez.

Çernobil atom santralindaki kaza ve buna tepkiler bir anlamda politik ahlâkın denektaşı oldu. Kazayı izleyen aşamada bir kez daha, iki farklı yaklaşım, iki farklı tavır belirdi.

ABD'nin egemen çevreleri ve en yakın müttefikleri —bunlar arasında özellikle F.Alman Cumhuriyeti'ni gösterebilirim— bu olayda yalnızca zaten zor yürüyen doğu-batı diyalogunun geliştirilmesi ve derinleştirilmesinin önüne ilave engeller çıkarmak ve nükleer silahlanmayı haklı göstermek için yeni olanaklar gördüler.

Dahası SSCB ile anlaşmanın ve ilişkilerin mümkün olmadığını dünyaya göstermek ve böylece savaş hazırlıklarının sürdürülmesine 'yeşil ışık' yakmak üzere bu denemeye girişildi.

Biz bu trajediyi tamamen başka türlü algılıyoruz. Bunu, nükleer çağın yeni bir politik düşünceyi ve yeni bir politikayı gerektirdiğini gösteren bir alarm işareti, korkunç bir uyarı olarak anlıyoruz.

Söz konusu durum, SBKP 27. Kongresi'nde kabul edilen dış politika hattımızın doğruluğu ve atom silahlarının tümden yok edilmesi, nükleer denemelerin durdurulması, nükleer çağın tüm ülkelerin siyasi yöneticilerine yönelttiği acil kesin taleplere cevap verebilecek şekilde kapsamlı bir uluslararası sistemin oluşturulmasına ilişkin önerilerimizin doğru olduğu konusundaki inancımızı daha da kuvvetlendirdi.

Hakkında —hem de politik içerik ve karakterde— özel bir kampanya yürütülen enformasyon 'azlığı'na gelince, bu uydurulan bir sorundur. Bunun böyle olduğunun ispatı aşağıdadır: 1979'da Three Miles Island atom santralında nasıl bir trajedinin yaşandığını Amerikan

(Devamı 7. sayfada)

ULUSLARARASI ATOM ENERJİSİ AJANSI (IAEA) GENEL DİREKTÖRÜ HANS BLIX:

Düşmanlık izotoplarının kirletmediği temiz bir atmosfer için

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) Genel Direktörü Hans Blix NEW TIMES muhabirinin Çernobil kazası üzerine sorularını yanıtladı.

□ *Bu olaydan biz ve tüm insanlığın çıkaracağı ders nedir? Bu kaza neden uzmanların yoğun ilgisini çekti? Dünya topluluğu atom enerjisi kullanımını daha güvenlikli hale getirmek için ne yapmalıdır?*

■ Uzman Sovyet temsilcilerle samimi ve açık görüşmeler yaptık. Gerekli tüm bilgiyi zamanında onlar kanalıyla ve bizzat olay yerinde kişisel olarak edindik. IAEA, biz daha Sovyetler Birliği'ne gelmeden Moskova'dan bilgi almıştı ve ajansa bağlı tüm ülkelere bu bilgiyi derhal ilettik. Doğal olarak, şu anda kimse kazanın nedenlerini tam olarak açıklayamaz ya da muhtemel tüm sonuçlarını değerlendiremez. Son sözü söylemek için uzmanların zamana ihtiyacı var. Davetim üzerine Sovyet meslektaşlarımız, sonuçlar ulaşır ulaşmaz, nükleer güvenlik uzmanlarıyla ayrıntılı bir değerlendirme yapmak üzere Viyana'daki IAEA merkezine gelmeyi kabul ettiler.

Kazanın en ağır yükünü Sovyetler Birliği taşıyor. Ortaya çıkan problemlerin ehliyetle üstesinden geldiği görüşündeyim. Atom enerji santralındaki durum kontrol altına alınmıştır. Batı Avrupa'ya bakarak, buradaki radyasyon düzeyi IAEA'nın belirlediği düzeyi aşmıyor. Psikolojik ya da diğer nedenlerle gerekli gördüğü tedbir neyse onu almak her hükümetin kendi bileceği iş kuşkusuz.

Uzmanların Çernobil'e gösterdikleri ilgi anlaşılır bir ilgidir. Bu, bir atom enerji santralında radyoaktivite açısından bu tür sonuçlara yolaçan ilk kazaydı. İlk kez parlama kurban aldı ve çevre zarar gördü. Sovyetler'in santraldan 60 km. uzaklıktaki meteoroloji istasyonu ve ülkenin batı sınırındaki diğer istasyonlardan radyasyon düzeyini günlük olarak bildirmeleri konusunda anlaşmaya varıldı. Biz de bu bilgiyi radyasyon güvenliği ile ilgili ulusal örgütlere ileteceğiz. Varılan anlaşma radyoaktivite sızıntısıyla ilgili zamanında uyarıyı sağlayacak yeni bir uluslararası mekanizma kurulmasına ilişkin kapsamlı sorunun bir parçasıdır. Ne yazık ki, bazı ülkelerin sansasyon eğilimli basını yararlı iş yapmak yerine, panik ve mesnetsiz korkular yaratıyor. Nesnel ve dengeli bir yaklaşım şimdiki gibi durumlarda özellikle gereklidir.

Bu işin zahmete değip değmediğini, atomik elektrik enerjisi santrallarının inşasına devam edilip edilmemesi konusunu soruyorsunuz. Cevabım, tüm teknik kazanımların tehlikelerle yüklü olduğudur. İlerleme, her zaman olmasa da, fedakârlık istiyor. Yine de güçlükler insanoğlunu yolundan çeviremez. O, hatalarından ders alır ve kendi çıkarına olanı önünde sonunda seçer. Ölü ormanları, zehirlenen gölleri hatırlayın. Bunlar sıradan enerjinin geliştirilmesinin yan ürünleridir. Atom enerjisi biyosferin daha az kirlenmesi demektir. Elbette, Çernobil kazası gibi uç durumlardan söz etmiyorum. Sovyet temsilcilerle yaptığımız açıklamanın SSCB'nin atom enerjisini geliştirme planlarını sürdüreceğinden söz etmesi rastlantı değildir. Aynı eğilim önde gelen yedi Batılı ülkenin liderlerinin Tokyo'daki toplantısında da dile getirildi.

Hangi ülkede olursa olsun, atom santralında meydana gelen bir kazanın atom enerjisini geliştirmenin önünde bir engel oluşturduğu tartışma götürmez. Öte yandan bu, gelecek için akılda tutmamız gereken bir derstir. Bu acı dersleri azaltmak, atom enerjisi santrallarını daha güvenlikli kılmak, IAEA çerçevesinde bu tür santrallardaki kazaların muhtemel sonuçlarını önleyici tedbirleri geliştirmek için ortak çaba göstermek esastır. İşi güçleştirici bir faktör, atom enerjisinin gelişiminde farklı ülkelerde farklı yollar izlenmesidir. Reaktörler aynı prensipler üzerinde inşa edilmiyor. Son on yılda IAEA, atom enerjisi istasyonları için güvenlik standartları geliştirdi. Bu konuda 60'dan fazla döküman hazırlanmış bulunu-

(Devamı 7. sayfada)

araştırma çeviri **Dayanışma** inceleme yorum
DAYANIŞMA'NIN EKİDİR
HAZİRAN 1986

Mebus Market'den Milli İrade Pazarı'na

Tektaş Ağaoğlu

TÜRKİYE burjuvazisinin parlamenter demokrasi ile yıldızı hiç barışmadı. Burjuva politikacıların ağızlarından düşürmedikleri "milli irade" baştan beri hep *lâftan* ibaret kaldı. "Parlamentonun üstünlüğü" ve iktidarın seçimle belirlenmesi ilkeleri, bir yandan sürekli ağızlara pelesenk edilirken, öte yandan hep ayaklar altında çiğnendi. Çünkü milli irade, hiçbir zaman, burjuvazinin politik iktidarının ana ekseni, işleyiş manivelası olmadı.

Bu olgu, bir bakıma, milli irade kavramının kendinde, esas *burjuva* özünde mündemiçtir. "Milli" iradenin içeriğini burjuvazinin çıkarları belirler. Milli iradenin kendini dayatması da burjuva çıkarlarının bir korunma ve kollanılma biçimidir. Burjuva çıkarlarından, o çıkarları tüm topluma –esas olarak sömürülen sınıflara– dayatma işlevinden soyutlanmış bir "milli irade" içi boş bir kalıptan başka birşey değildir. O nedenle de o işlevi yerine getirmeyen bir milli iradeye tanınan geçerlik lâftan ibarettir. Türkiye'de burjuva egemenliğinin tarihi koşulları milli iradeye bu tür bir işlevi yüklenme ve sürdürme şansını daha baştan tanımadı, hâlâ tanımıyor. Tanıyacağı da yok. Yıllanmış bayat deyişle burjuvazinin daha baştan "kaçırdığı tren"lerden biri budur.

Bu durum birçoklarını tarihe ve toplum süreçlerine şaşı gözle bakmaya sürüklüyor. Burjuvazinin tümüne değilse de, olur olmaz kimi kesimlerine ya da politik hareketlerine rastgele milli irade temsilciliği bahşediliyor. Bunun nedeni basit: milli iradenin kendine özgü işlevsel içeriğini, temelde, onun karşıtı vurgular. Batıda bu, feodalite ve mutlak krallığın, burjuva çıkarlarının politik somutlanmasını engelleyen politik hakimiyeti idi. Bizde 1908-1926 arasında –özellikle 20-23 Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi döneminde– az çok buna benzer bir süreçten geçildi. İttihat ve Terakki döneminde burjuva cumhuriyetin sosyal ve politik temelleri atıldı, ideolojisi geliştirildi. 1920-26 arasında milli iradenin "karşıt"ı, İstanbul'da Osmanlı kalıntısı bir sözde padişah ile Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri Düveli Muazzama olarak somutlandı. Bunu izleyen süreçte ülkenin ve burjuvazinin özgün koşulları tek parti istibdadını gündeme getirdi. Tek parti ve Ebedi Şef mistiği bir bakıma milli iradenin işlevini devraldı. Bunun, o tarihi koşullarda, doğrudan doğruya burjuvazinin istibdadı olduğunu göremeyenler, milli irade kavramının içeriğini belirleyen karşıtlıktan yola çıkarak, ötedenberi, aynı burjuva egemenliğinin başka koşullarda değişik tezahürlerini kendilerince açıklayabilmek için türlü çarpıtmalara başvuruyorlar. Bu meyanda sınıflar üstü nitelikler atfettikleri bir "bürokratik" ya da "elitist" iktidara karşı 1946'dan bu yana daha da etkinleşerek varlığını sürdüren, milli irade temsilcisi bir "DP-AP çizgisi" teorisini habire pişirip pişirip ortaya sürüyorlar. Göremiyorlar –ve kimse de görmesin istiyorlar– ki "27 yıllık tek parti istibdadı" ve 1950'den bu yana varlığını sürdürerek zaman zaman ciddi olaylar yaratan tepeden inmeci, sözde "bürokratik" ya da "elitist" gelenekle o DP-AP çizgisi dedikleri şey aslında aynı paranın iki yüzüdür. Ve sonuç olarak, somutta, "bürokratik-elitist" geleneğin milli iradeye verdiği değer neyse, DP-AP çizgisi denilen şeyin verdiği değer de odur.

Aynı şekilde, yakın zamanlarda birçok "liberal burjuva" ya da küçük burjuva demokrat kesimlerin sözcülerinin dile getirdikleri, parlamenter demokrasinin Türkiye'de düşe kalka da olsa *öğrenilerek* gerçekleştirilecek birşey olduğu görüşünün ("sivil toplum" deyimi bunun en son moda ifadesi) temeldeki yanlışlığı da burada. Burjuva egemenliğinin ve o egemenliği sürdürme araçlarının somut, katı gerçekleri karşısında böyleleri parlamentonun üstünlüğü ya da çoğulcu demokrasi gibi kavramları idealize ederek tüm gerçek içeriklerinden boşaltma yoluna kaçıyorlar. Giderek böylelerine göre siyasi eylem ya da siyasi tavır denilen şey, muhatabı çok belli boşuna bir yakınma hali ile karışık, muhatabı hepten belli siz bir niyaz ve nasihat edebiyatına dönüşüyor.... Ders veren çok, ama alan yok! Yine de umutsuzluğa kapılmamak, sabırlı olmak gerekir. Birkaç faşist darbe daha ve giderek uzayan demokrasiye geçiş dönemlerinden sonra Batı tipi çoğulcu parlamenter demokrasiye kavuşmamız alnımızın yazısıdır!

O mutluluğa kavuşmamız alnımızın yazısı oladursun, bugüne kadarki Cumhuriyet tarihi baştan sona milli irade ihlalleriyle dolu. Cumhuriyet tarihinin doğrudan *kendisinin* ve içeriğinin bu ihlaller olduğu dahi söylenebilir. 1950'ye kadar Takriri Sükun ve ardından gelen tek parti dönemi; 1957-60 arasında DP kurucuları ve kurmaylarının milli iradeyi zaptü rapt altına alma hazırlıkları; 27 Mayıs; Aydemir olayları; 12 Mart; 75-80 arası MC dayatmaları; 12 Eylül, 82 Anayasası ve 83 "genel seçim"leri – ve bugünkü durum!

Bütün bu süreçte düşe kalka nereye varılmıştır? Varılan yer belli: milli iradenin ihlali hayatta olduğu gibi bilinçlerde de hepten *olağanlaşmıştır*. Her ihlalin ardından ihlalciler ve yaptıkları baştacı edilmiş, ihlal eylemlerine yasalarla ve –daha önemlisi– "kamu vicdanı"nda dokunulmazlık kazandırılmıştır. Milli irade, milli iradenin ihlali ile uyum içine girmiş, uyum içinde olmayı *öğrenmiştir* ve giderek milli iradenin ihlali, anayasa dibaçelerinde ve orta öğrenim tarih kitaplarında yazıldığı gibi, milli iradenin ta kendisi olmuştur.

Peki buna, ötedenberi, o ünlü "milli irade temsilcisi" DP-AP çizgisinin tepkisi nedir? Lâfı güzaf ötesinde koskocaman bir HİÇ! Çünkü daha önce de belirtildi, bu DP-AP çizgisi onun karşıtı olduğu sanılan geleneğin öbür yüzüdür, tıpkı bir paranın iki yüzü gibi. Yazı da, tura da burjuvazinindir...

BUGÜNKÜ duruma gelince, halihazır başbakan ve başında olduğu yönetim gibi bir milli irade ihlali örneğine tarihte belki çok rastlanmıştır ama, böyle bir ekibin işbaşına gelmesi ve işbaşında kalmasının milli iradenin *tecellisi* sayıldığı bir ülke herhalde tarihte de, günümüz dünyasında da zor bulunur. Öyle ki T.Özal ve şürekâsına –en ilerici basın ve kamuoyunda dahi– tanınan iktidar meşruiyeti, Türkiye'de siyasal iktidarın kaynağının aslında milli irade değil, milli iradenin *ihlâli* olduğunun en güzel kanıtı ve örneğidir.

Bu örneğe geçen ay Türkiye parlamentosunda olup bitenler de eklendiğinde dünyanın hiçbir yerinde rastlanmayan bir manzara çıkıyor ortaya. 83'de seçim adı altında halka zorla seçtirilmiş ve "milletin vekili" sıfatıyla donatılmış bir takım adamların, bazısı daha iki gün önce kurulmuş partiler arasında kapış kapış paylaşıldığını görüyoruz. Basında çıkan "Mebus Market" manşetleri, akıllara durgunluk verici transfer hikayeleri, bir-iki haftalığına askıya alınan anayasa maddeleri, vb... bütün bunlar işin bir yanı. Asıl ilginç olan nokta, daha önce Halkçı Parti'nin SODEP'le birleşip SHP'ye dönüşmesiyle başlayan bütün bu operasyonun gerekçesi. O gerekçe, inanılır gibi değil ama, açıkça söylendiği gibi şudur: 83 seçimini izleyen siyasi gelişmeler karşısında parlamentonun yapısı, seçmen tercihini doğru yansıtmamaktadır. Bu durum düzeltilmelidir. Bir başka deyişle, 83 parlamentosunun siyasi meşruiyetine gölge düşmüştür, o gölgeyi parlamentonun üzerinden kaldırmak gerekir.

Kimlerle, neye siyasi meşruiyet sağlanıyor?

83'de zorla seçtirilen adamlar bugün aynıları. Kimi, kendileri gibi zorla seçtirilip iktidar yapılan partiye (Anavatan), kimi 83 seçimlerine zorla sokturulmayan partilere (SHP, DYP), kimi de henüz yeni kurulmuş partilere (DSP, HDP) giriyorlar. Şimdi manzaraya bakın: siyasi meşruiyeti kalmadığı ileri sürülerek feshedilen çökük ve düşük MDP'nin bir kısım adamları daha yeni kurulmuş ve hangi konuda neyi savunacağı, bir seçimde ne oy alacağı hiç bilinmeyen HDP'ye giriyorlar; ve HDP'ye girmeleriyle hem kendilerinin yeniden siyasi meşruiyet kazanmaları, hem de HDP'ye siyasi meşruiyet kazandırmaları bir oluyor! HDP hiç seçimden filan geçmeden, parlamentoda grup kurup milli irade adına laf etmeye başlıyor. Aynı münfesih MDP'nin başka adamları, 83'de seçime sokulmayan DYP'ye giderek orada –etüvden geçmişcesine!– yeniden siyasi meşruiyete kavuşuyorlar. DYP de 83'de seçime sokturulmamasının intikamını(!) şimdi parlamentoda *"seçilmiş"* bir gruba sahip olmakla alıyor! Anavatan Partisine gelince, o da siyasi meşruiyet dışına düşmüş bir şu kadar mebustan kendi payını alarak parlamentoda iktidar partisi sıfatıyla çoğunluğunu arttırıyor, meşruiyetine meşruiyet katıyor!

Besbelli Mebus Marketle birlikte aynı zamanda milli irade pazarı kurulmuş. Alan kazanıyor! Millete zorla dayatılıp da sonradan milletin artık itibar etmediği anlaşıldı denilerek feshedilen bir partinin millet(!)vekilleri kendi partilerine sağlayamadıkları itibarı başkalarına sağlıyorlar. Ya da milletvekili denilen şey, işte öyle, itibardan düşüp ucuzlayınca spekülasyon piyasasında alıcısı çıkan fersude hisse senedi gibi birşeydir.... Gerçi bunlar da, bir bakıma, milli irade ve parlamenter demokrasi kavramının özünden kaynaklanan durumlar, ama işin bu kerte mantıki sonucuna götürüldüğü nerede görülmüştür? TC'nin 83 parlamentosunda 1986 yılı Mayıs ayında olanlar milli irade kavramının siyaset biliminde çok tartışılması yapılmış teorik ve pratik tutarsızlıklarını tüm saçmalıklarıyla gözler önüne seren "örnek vaka" olarak tarihe geçecektir.

Besbelli Mebus Marketle birlikte aynı zamanda milli irade pazarı kurulmuş. Alan kazanıyor! Millete zorla dayatılıp da sonradan milletin artık itibar etmediği anlaşıldı denilerek feshedilen bir partinin millet(!)vekilleri kendi partilerine sağlayamadıkları itibarı başkalarına sağlıyorlar. Ya da milletvekili denilen şey, işte öyle, itibardan düşüp ucuzlayınca spekülasyon piyasasında alıcı çıkan fersude hisse senedi gibi birşeydir... Gerçi bunlar da bir bakıma, milli irade ve parlamenter demokrasi kavramının özünden kaynaklanan durumlar, ama işin bu kerte mantıki sonucuna götürüldüğü nerede görülmüştür? TC'nin 83 parlamentosunda 1986 yılı Mayıs ayında olanlar milli irade kavramının siyaset biliminde çok tartışması yapılmış teorik ve pratik tutarsızlıklarını tüm saçmalıklarıyla gözler önüne seren "örnek vaka" olarak tarihe geçecektir.

Bu bağlamda en ilginç ve ibretâmiz gelişme, elbette ki, S.Demirel güdümlü DYP'nin kısa sürede geçirdiği istihaledir. Daha üç ay öncesinin büyük iddialarının ve sövgülerinin yerini, DYP Genel Başkanının ağzından 83 parlamentosuna, o parlamentoya MDP kanalından gelmiş "demokrasi kahramanları"na ve amentübillah gereği K.Evren Cumhurbaşkanımız hazretlerine yakası açılmadık övgüler aldı. S.Demirel'in kendi ağzından milli irade ayıbı ve gayri meşru ilân edilen 83 parlamentosuna T.Sunalp'ın vizesiyle girenler aynı Süleyman Demirel' in gayretleri ve üstelemeleri ile alelacele DYP'ye kaydedilip grup kurduruldu. S. Demirel –DP-AP çizgisinin günümüzdeki temsilcisi– için siyasette kaderin hazin tecellisi! Yıllardır yasaklarına sığınıp kendine ördüğü milli irade kozasından kendi dahil herkes çok renkli bir muhteşem kelebek çıkmasını beklerken, çıka çıka, burjuva politikasının karanlık kovuklarında rejimi içinden kemirmeye hazırlanan bir güve çıkıyor!

EVET, dün dündür, bugün bugün. Ama, ne yazık ki, burjuva politikacılar kendi sinisizmleriyle başbaşa kalmıyorlar, o sinisizmi, inançsızlığı, tüm değerlere ve insan onuruna saygısızlığı topluma da bulaştırıyorlar. Daha dün milli irade, meşru iktidar vb. teraneleriyle mangalda kül bırakmayan –SODEP'lileri HP'lilerle birleştikleri için takaza eden– S.Demirel'in bugün bütün o tükürdüklerini yalamasında kimbilir daha ne hikmetler bulup çıkaranlar, demokrasinin geleceği için güvence görenler olacaktır. Oysa burjuva politikacıların politikada ve hayatta herşeyi mübah görmelerini mübah görmenin de bir sınırı olmak gerekir.

Bütün bu olanlar milli iradenin 1980'de uğradığı tasalluttan sonra, şimdi, ona buna pervasızca peşkeş çekilmesidir. Türkiye'nin burjuva politikacıları yine işleri çığırından çıkarmaktalar, sözümona parlamenter demokrasilerini işlerine geldiği gibi dejenere etmekle meşguller. Kopan fırtınanın, generallerce tam da bu tür şeyleri önlemek için getirilen 84. maddenin başı altından çıkmış olması da ayrıca anlamlı. Kumaş kim ne yapsa dikiş tutmuyor!

Ne var ki Türkiye'de hemen tüm siyasi çevreler olayı milli iradenin iffetine düşen gölgenin kaldırılması yolunda bir adım olarak görüyorlar. Ve bununla yetiniyorlar. Askerlerin tesis ettiği antidemokratik nizam kökten değiştirilmedikçe, 12 Eylül'ün yalnız parlamento değil tüm toplum üzerinde habire uzayıp giden gölgesinden asla kurtulunamayacağı gerçeği, "gerçekçi olmak" bilgiçliği ile devamlı hasır altı ediliyor. "Milli iradenin iffetine düşen gölge"nin kaldırılması için, tüm demokratik hak ve özgürlüklerin *"milletin bütün fertleri"* tarafından serbestçe tasarruf edildiği bir ortamda erken seçime gidilmesi gayreti kimsede görünmüyor. Bu durumda, burjuva çıkarları açısından, 83 parlamentosunun kendi içinde ve Ankara'nın otel lobilerinde 88'e kadar kimbilir kaç kere daha bozulup da yeniden kurulması neden, bizatihi, milli iradenin tecellisi olmasın?

Aydınların konumu üzerine bazı tespitler

KAPİTALİST toplumda, iki temel sınıf dışında kalan sosyal katmanlar içinde etkinliği ve toplum yaşamı içindeki rolü bakımından en dikkate değer kesimlerden biri de aydınlardır. Sınıflı toplumların bir ürünü olarak ortaya çıkan aydınlar bu etkin rollerini sınıflı toplum boyunca korudukları gibi, sosyalist toplumlar da daha yüksek bir nitelikte sürdürürler. Bütün sosyal faaliyetlerini toplumdaki herkes için, aynı zamanda bir entellektüel zenginlik taşıyacağı zamana kadar ayrı bir konum olarak "aydın" hep varolacaktır.

Aydınların özel bir toplumsal katman olarak ortaya çıkmalarında ve uzlaşmaz çelişkiler taşıyan sınıflı toplumlarda oynadıkları rolün altında, bu sınıflı toplumların belirgin özelliği olan, *bedensel çalışma ile zihinsel çalışma* karşıtlığı yatar.

Dolayısıyla aydın kavramının kapsamını, *çalışmasının biçimine* bağlı olan nesnellikle açıklamak gerekir. Çok sık rastlanan bir yanlıştan, aydını, cesaret, ilericilik, fedakarlık, öncülük gibi görece ve aydın olmakla özdeş olmayan değerlere göre açıklamaktan kaçınarak, onu, asıl belirlendiği alanda kavramak, doğru sonuçlar elde etmek bakımından büyük önem taşır.

Bilim adamları, düşünürler, doktorlar, öğretmenler, sanatçılar, mühendisler vb. gibi, meslekleri gereği zihinsel faaliyette bulunanların oluşturduğu toplumsal katmanlara *aydın* demek en doğrusudur. Bu toplumsal katmanların hayat içinde aldığı zengin görünümleri, bu temel tanımlama dışına çıkmadan açıklamak daima mümkündür.

Aydınların, sınıflı toplumlar tarihinde oynadıkları rol başlangıçtan bu yana sürekli olmakla birlikte, bunun en yoğun yaşandığı dönem, burjuva devrimler çağının başlangıcıdır. Aydınların bu rolü, feodal toplumun egemen politik, sosyo-ekonomik, felsefi, estetik ve dini görüşlerine ve bütün politik kurumlarına karşı, burjuva sınıfın öncülüğünde verilen mücadele ile birlikte ortaya çıkar. Din, insan ve doğa anlayışı, devlet düzeni gibi, süregelen herşeyin "aklın yargıç kürsüsü önünde, ya kendi varlığını haklı çıkarmak, ya da bu iddiasından vazgeçmek zorunda olduğu" bir dönemin yaşanıp bitmesiyle aydınların bu "ayrıcalıklı" rolü de başlar ve biter. Bitmesi, burjuvazinin, tarihi yazan bir sınıf olmaktan çıkması, burjuvaziyle birlikte yükselmiş değerlerin miadını tarihsel olarak doldurması nedeniyledir. Gecikmiş burjuva devrimlerinde, aydınların, kendi altın çağlarından kalan değerleriyle rollerini sürdürmeyi istemeleri, ama bunun, katıldıkları devrimin yönetici burjuva sınıfının karakteriyle bağdaşmadığını görerek, kendilerini o sınıftan "bağımsız" ve birer "idealist" olarak sunmaları buradan kaynaklanır. İşte bunun için aydını, dolaştığı göklerden yere, kapitalist toplumdaki nesnel yerine indirip anlamak gerekir.

Zihinsel ve bedensel çalışma, kapitalist toplumlarda, farklı çok karmaşık biçimlere bürünür; çoğu zaman aynı sürecin birer parçası olarak yakınlaşırlar. Marx bu durumu şöyle açıklık getirmiştir: "Kapitalist üretim biçiminin bir özelliği, farklı emek türlerini birbirinden ayırması, bunun sonucu, zihinsel ve kol emeğini de bölmesi... ve iki tür emeği farklı insanlara tahsis etmesidir... Ama bu ayırma... bu insanların her birinin sermayeyle ilişkilerinin kaçınılmaz olarak, kiralık bir işçinin ilişkisi, özel anlamda bir *üretken işçinin* ilişkisi olduğu gerçeğini değiştirmez." (Yeni devrim Teorilerinin Eleştirisi, 3. kitap s. 111, Bilim Yay.)

Bu durum, günümüzün bilimsel ve teknolojik devrim şartlarında çok daha belirgindir. Aydınların sayısı artmış, genel nüfus içinde %10'lara varmıştır. Her geçen gün daha çok sayıda aydın iş sürecine katılmakta, ücretli durumuna girmektedir. Bu yeni bir durumdur, ama politik sonuçlarının çözümlenmesi için yeni bir "bilime" ihtiyaç yoktur; görüldüğü gibi Marksizm bu gelişmenin kapitalizmin temel yasalarını değiştirmeyeceğini öngörmüştür.

Aydınların işçi sınıfı ile bu anlamda "kaynaşması" onların politik bilinç ve tutumlarında "doğrudan" bir değişiklik yaratmaz. Kapitalist toplumda genellikle orta burjuvaziden ve küçük-burjuvaziden gelen bu aydınlar, çoğunlukla, hem toplumsal konumlarıyla, kökenleriyle, gelenekleriyle, yetişme tarzlarıyla, hem de egemen ideolojinin etkisiyle burjuvaziye bağlanmışlardır. İşçi sınıfından ve diğer emekçi katmanlardan gelen aydınların sayısı, eğitimdeki sınıfsal farklılıklar ve eşit olmayan imkanlar nedeniyle çok düşüktür. Fakat bütün bu faktörler, sınıf mücadelesinin pratik deneyimleri içinde oldukça yavaş işleyen bir süreçle de olsa aşılmakta, ücretli aydınların büyük bir kesimi işçi hareketinin müttefik bir unsuru haline gelmektedir.

BÜYÜK kitlesinin kapitalist toplumdaki konumu bu olan aydınların önemli bir bölümü de zihinsel faaliyetini üretim sürecinin bütünüyle dışında sürdürmektedirler. Bilim adamları, doktor ve avukatlar, öğretmen, sanatçı ve yazarlar, mühendislerin bir bölümü, idareciler, gazeteciler, profesyonel siyasetçiler, yayıncılar, reklam ve müşavirlik hizmeti yürütenler, bürokratlar ve benzeri mesleklerde çalışanlar bu son kategoriden aydınlar içinde yer alırlar. Gerek bilimin, politikanın ve ideolojinin üretilmesinde, gerekse bunların çeşitli toplum alanlarına yayılmasında doğrudan yeri olan bu aydınlar, sayıları ne olursa olsun, toplumsal yaşamda "farklı" ve etkin bir rol oynamaktadırlar. Bunların arasından az sayıda, burjuva sınıfıyla ekonomik bakımdan da kaynaşmış olanları ayırdığımızda, "orta katmanlar" parantezi içine almamız gereken aydınların sınırlarını az çok tayin etmiş olacağız.

> Türkiye'de aydınların, gerek bugünkü demokrasi mücadelesinde gerekse işçi ve emekçi sınıflar için sosyal kurtuluş demek olan daha ileri mücadele biçimlerinde layıkıyla yerini almamış olması, çok yönlü açıklamaya muhtaçtır. Karşılıklı etkileşim içinde olan faktörler tarafından belirlenen bugünkü durum tek yanlı bakıldığında, ya "tarihsel determinizm böyle hazırladı" deyip aydın pasifizmini haklı bulmaya, ya "aydından daha çok ne beklenir ki?" türünden bilim ve gerçek dışı bir yargıya, yahut da "bu işçi hareketine bu aydın" türünden herşeyi inkâr eden bedbinlik noktasına götürebilir.

Gerek üretim sürecinde çalışan, gerekse bu süreçten bağımsız olarak yaşayan orta katman aydını için tek bir ortak karakter tespit etmek mümkün değildir. Aydınların ideolojik ve politik durumları, ülkeden ülkeye de büyük farklılıklar gösterir. Bu nedenle, aydınlar konusundaki yaklaşım, ülke özelini ne kadar çok gözetirse, o kadar sağlıklı olur. Çünkü aydınlar hakkında, birkaç bilimsel genelleme dışında somutu gözetmeyen tezler ileri sürmek, dogmatik olmayı göze almadan mümkün değildir. Türkiye'de aydınların durumu, en iyi, yine onların geleneğini ve güncel durumlarını veren yakın tarih içinde kavranabilir. İşçi sınıfı ve emekçi halk katmanları arasında aydınlara karşı, yıkılması bir hayli müşkül önyargıları da oluşturmuş olan bu kısa tarih acaba ne gösteriyor?

Bugünkü aydının açıklanmasında tatmin edici olmasa bile, kaydetmek gerekir ki, aydınlarla emekçi halk yığınları arasındaki ilişkiyi biçimlendiren tarihsel faktörler Osmanlı toplumuna uzanır. Çin'de yazının, Hindistan'da dinin, halk yığınlarıyla aydınlar arasına derin bir mesafe soktuğu hep söylenmiştir. Osmanlı toplumunda, (tıpkı Almanya'da olduğu gibi) DİL'in diğer ekonomik-yapısal ve kültürel faktörlerle birlikte böyle bir rol oynadığından; ama meselâ bütün bu faktörlerin Çarlık Rusyası'nda aydınları halktan koparan bir rolle ortaya çıkmadıklarından da söz edilebilir. Osmanlı aydınının, yüz yıllık bir gecikmeyle de olsa burjuva devrim bilincine ayak basması, feodal merkezi devlet etrafında, bu devlet içinde edindiği süregelen yaşama sahası ile başlar ve burada gelişir. Halk yığınlarının pasif bir düzeyde dahi, "kotarılmasına" katılmadıkları üç burjuva devrimci aşamayla gerçekleşen Türk burjuva devriminde, orta katman aydınların katılımı ve rolü, bu devrimin bir "küçük burjuva devrimi" olarak nitelenmesine yol açacak kadar yaygın ve yoğundur. Feodal mülkiyet ilişkilerine karşı kesin bir savaş açmaksızın, daha çok bir siyasal devrim olarak gerçekleşen Türk Devrimi (Kemalist) bu aydın katılımına rağmen ve halk katılımını içermediği için demokratik bir gelişim gösteremez ve Kemalist Devrim'in aydınları gelişmenin bu yanıyla ilgilenmezler. Feodal siyasi kurumları yıkarak burjuvazinin gelişmesinin yolunu açacak bir siyasi üstyapıyı oluşturmak ve buna uygun hukuku yaratmak, Kemalist aydınların, o günkü en geniş ufkunu oluşturmuştur.

Kemalist burjuva devriminin siyasi öncülüğünü yapan aydınların "belirleyici konumda olanları" burjuva sınıfıyla kaynaşmış olan subay ve generaller ve Osmanlı devlet bürokrasisinin tepesindeki kadrolardır. (Valiler, kaymakamlar, müftüler vb. gibi) Bu durum, sivil destekleri de yanına alarak oluşan askeri gücün önemini arttırır; devrimin "tepeden inmeci" biçimini, hiçbir kuşkuya yer kalmayacak şekilde belirler. Kemalist Devrim, devrimin sonuçlarına ilgi duyan halkın beklentilerini de daha ilk adımda zorbaca çiğneyerek yerleşir; kesif bir siyasal baskı ve terörün uygulanmasını da getiren bu süreçte aydınları, Kemalist devrim ilkelerinin kökleştirilmesi fonksiyonuna mahkum eder. Aydınlar kendi batıcı değerlerini Kemalist devrimde görmektedirler; ondan beklemektedirler, devletin ve onun egemen ideolojisinin yanındadırlar; fonksiyonları devletin fonksiyonlarıyla içiçe geçmiştir.

Burjuva yaşam tarzına geçişte konumları böyle belirlenen aydınların "devletten ayrışması" çok zaman almaz. Yeni devlet kimliğini buldukça, devrim sınıf temelini genişlettikçe aydınlar, fiiliyatta burjuvaziden "bağımsızlaşmaya" başlarlar. Onlara göre, ortaya çıkan toplumsal sonuç "Kemalist devrimin hayatı elinden kaçırmasıdır." Özellikle son altmış yılın ikinci yarısında aydınların mücadelesi Kemalist devrimin ilkelerinin, bu ilkeleri rafa kaldırmış burjuvaziye yeniden benimsetilmesi, Kemalizmin burjuvaziye karşı savunulması biçimini alır. Kemalizm (her burjuva devriminde olduğu gibi), yükseliş dönemindeki ilkelerini aydınlara bırakıp kendi tabii yoluna gitmiştir; ama Kemalist aydın, giderek azalan bir şevkle bile olsa, bir kez ortak olduğu bu ilkeleri burjuvaziye bırakmamak, onları hatta "çağdaşlaştırarak" işçi ve emekçi sınıflara da maletmek hevesini sürdürmüştür. Şevklerinin giderek azalması zaten kaçınılmazdır. Geleneksel tepeden inmeci yöntemlerle Kemalizmin mirasını yeniden iktidar yapma serüveninin, her defasında, zaten iktidarda olan gerçek Kemalizme çarparak hüsranla sonuçlanması aydınların bir bölümünü çağımızın gerçeklerini görmeye doğru itmiştir. Ne var ki, devlet bürokrasisi, eğitim sistemi, köy enstitüleri, Halkevleri ve diğer sosyal örgütlenmeler, şiir, müzik ve roman bilcümle siyasal ve entellektüel çalışma aracılığıyla hakim ideoloji ve kültür katına yükseltilen Kemalizm düşüncesinin etkilerini aydınların kitlesi üzerinden silip atmak kolay olmamaktadır. İşçi sınıfı hareketinin ve ideolojisinin geniş bir açılıma kavuştuğu 1960 sonrasında sola yönelen aydınlar, Kemalizmi de beraberinde götürmüşler, bu katıksız burjuva ideolojisini "Kemalizmle komünizm arasında aşılmaz duvarlar yoktur" anlayışıyla, işçi sınıfı ideolojisine dahi şırıngalamaya çalışmışlardır. Esasen aydınların (öğrenci gençlik hareketi de dahil) ideolojik olarak bu sollaşmaları bir kopma, sancılı bir ayrışma da olmamıştır; çünkü aynı yıllar geleneksel Kemalist güçlerin de "ortanın solu" yoluna girmeleriyle belirlenir.

Ancak burada altını önemle çizmemiz gereken bir nokta var. Aydınların Kemalist ideolojiye (evrensel burjuva ideolojisidir) bağlılıkları, onların "doğrudan" burjuvaziye bağlandıkları, ona fiilen hizmet ettikleri anlamına gelmez; hiç değilse pratikte bu böyle somutlanmaz. Klasik Kemalist geleneğe sıkıca bağlı olan aydınlar için geçerli olan bu tespit, Kemalist ideolojinin etkisi altında sol nosyonlar edinmiş, esasen 1950'ler sonrası sanayileşmesinin bir türevi olarak ortaya çıkıp gelen ve bugün çoğunluğu üretim süreci içinde veya etrafında yer alan aydınlar için daha çok geçerlidir. Ekonomik gerçeklerden bütünüyle kopuk bir eğitim sisteminin, sayılarını, istihdam ihtiyacının kat be kat üstünde artırdığı bir genç kuşak aydın, ya işsiz, ya öğrenimi dışında bir işte, ve çok düşük kazançlarla hayatını sürdürmekte, bu aydın zümrenin antikapitalist bilinci, işçi hareketi için önemli bir müttefikin ortaya çıkmasını hızlandırmaktadır. Kemalist ideolojinin etkileri burada, bu aydınlarda burjuvaziye hizmet olarak değil, emekçi sınıf hareketine hizmet etmeyi, bu mücadelede etkin konuma gelmeyi engelleyerek ve dolaylı anlamda burjuvazinin değirmenine su taşımak olarak gerçekleşmektedir.

Kemalist ideolojiyi, ona, onda olmayan kimi ilerici değerler atfederek yaşatan geleneksel Kemalist aydın ve Kemalizmin etkilerini şu veya bu yanıyla üstünde taşıyan geniş aydınlar kitlesi, Kemalist burjuvazide zerresi bulunmayan kimi ilerici değerleri taşımakta, samimi olarak savunmaktadırlar. Antiemperyalist, antifaşist, demokratik, barışçı ve ulusal nitelikteki bu değerler, Kemalist ideolojinin ögeleri olarak değil —aydınlar çoğunlukla aksini sansalar ve savunsalar bile— dünyadaki antiemperyalist, ulusal, demokratik ve barışçı hareketlerin etkisi altında ve Türkiye'deki emekçi sınıfların mücadelesi sayesinde edinilmekte ve korunmaktadırlar.

İDEOLOJİK anlamda burjuvaziden bağımsızlaşamamış aydınların pratik tutum planında, demokrasi ve barış gibi değerlere bağlılıkta burjuvaziden ayrılması dikkate değer bir sonuçtur. Bunda, Türk burjuvazisinin hiçbir demokratik değere ve uygar toplum ölçülerine uymayan kendine özgü karakteri elbette ki rol oynamıştır. Her bakımdan "burjuva uşaklığı" anlamında sağcı aydın Türkiye'de parmakla sayılacak kadar azdır. Gelişkin kapitalist toplumlarda, aynı kategoriden aydınlar daha apolitik ve düzenle kaynaşmış konumlarda iken Türkiye'de mühendisler, avukatlar, doktorlar, öğretmenler ve entellektüeller konumunda öğrenciler (öğrencilerin ayrı bir kategori olarak ayrıca ele alınmaları gerekir) ve bunların mesleki teşekkülleri, antiemperyalist, antifaşist, demokratik ve barışçı nitelikte mücadelelerin en dinamik güçlerinden birini oluştururlar.

Kendi içindeki durumu özetle bu olan aydınların politikadaki yansıması, onların bu geleneksel demokratik-antiemperyalist-entellektüel ve barışçı düzeylerinin oldukça gerisinde bir sosyal demokratlığa tekabül eder. Türkiye pratiğinde defalarca iflas ettiği, demokrasi, barış, özgürlük, adalet gibi değerlerine göre tutucu ve geleneksel çıkarlara daha yakın düştüğü, antiemperyalist hiç bir eğilim içermediği halde sosyal demokrasiden kopup daha ileri siyasi alternatiflere dönememek Türkiye'deki aydınlar kitlesinin başlıca zaafını oluşturmaktadır. Gerçi sınıf mücadelesinin keskinleşip, demokrasi mücadelesinin işçi hareketi etrafında yükseldiği dönemlerde aydınların büyük çoğunluğuyla sosyal demokratların ilerisine geçtikleri, işçi ve emekçi sınıfların mücadelesine yaklaştıkları ve katılıp arka çıktıkları yaşanmamış olaylardan değildir. Bu gibi dönemlerde, sosyal demokrasinin dışında ve solunda oluşan, ya da oluşma eğilimi gösteren demokratik odaklaşmalarda, komünist ve devrimci hareketlerle aydınların yan yana gelmeleri, gelebilmiş olmaları da kanıtlamıştır ki, Kemalizmle işçi sınıfı ideolojisi arasında "aşılmaz duvarlar" elbette mevcuttur ama Kemalist aydınların önemli bir kesimi ile —en azından— işçi ve emekçi sınıf hareketi arasında "aşılmaz duvarlar" mevcut değildir. Özellikle güncel demokrasi mücadelesi açısından işin bu yönü önem taşır.

Kemalizmin aydınlar üzerindeki ideolojik etkilerini aşmanın asıl zor olduğu alan da bu pratik-politik mücadele sahasıdır. İşçi sınıfı siyasal hareketinin bilinen bölünmüşlük durumu, devrimci sol güçlerin dağınıklığı, antifaşist mücadelenin hemen bütün temel güç ve unsurlarında bulunan tecrübesizlik ve bütün bunlarla birlikte, işçi sınıfının sürükleyici toplumsal sınıf olarak yeterli olgunlaşmaya varamamış olması, aydınların antifaşist mücadeleye geniş çaplı katılımlarını engelleyen faktörlerden biridir. Ama elbette aydınlardan kaynaklanmayan bu faktör, onların işçi ve emekçi sınıfların mücadelesinden, bilhassa bu mücadelenin örgütselliğinden uzak durmalarının gerekçesi olarak anlaşılamaz. İşçi sınıfının başını çektiği nice antifaşist mücadele, aydınları da yığınlar halinde peşinden sürüklemiş ve etkin kılmıştır, ama bu aydınlar, mücadelenin bütün zorluklarını her zaman göze alıp, en umutsuz durumlarda bile, diyelim kendi değerlerinin, ancak ve sadece mücadelenin başarıya ulaşmasıyla gerçekleşebileceği inancında olmuşlardır. Ayrıca bu aydın katılımı, salt demokratik amaçlarla sınırlı kalmamış, halk devrimleriyle sonuçlanan pekçok antifaşist mücadele sonrasında aydınlar, halk iktidarlarının programlarının gerçekleşmesi ve sömürünün ortadan kaldırılması sürecine de aynı azimle katılmışlardır. Bu bakımdan, Türkiye'de aydınların, gerek bugünkü demokrasi mücadelesinde, gerekse işçi ve emekçi sınıflar için sosyal kurtuluş demek olan daha ileri mücadele biçimlerinde layıkıyla yerini almamış olması çok yönlü açıklanmaya muhtaçtır. Karşılıklı etkileşim içinde olan faktörler tarafından belirlenen bugünkü durum tek yanlı bakıldığında, ya "tarihsel determinizm böyle hazırladı" deyip aydın pasifizmini haklı bulmaya, ya "aydından daha çok ne beklenir ki?" türünden bilim ve gerçek dışı bir yargıya, yahut da "bu işçi hareketine bu aydın" türünden herşeyi inkar eden bedbinlik noktasına götürebilir.

İşçi hareketinin görevlerinden biri de ilerici aydınların desteğini arkasına almak, daha çok sayıda aydını kendi siyasi bünyesine kazanmaktır. Potansiyeline uygun bir verimlilik göstermiyor diye aydınlar için aksini düşünmek mümkün değildir. İşçi hareketlerinin tarihi nice aydının, işçi sınıfı önderi ve militanı olarak adını altın harflerle kaydeder. Denebilir ki işçi sınıfı ideolojisi ve siyasal örgütlenmesi, işçi sınıfına malolup yığınsallaşmadıkça, bu soylu davanın en ağır yükünü yine aydınlar taşımak durumunda olurlar. Belki Türkiye'de "aydınlar meselesi" diye bir sorunun sürekli gündemde kalması, aydınlar hareketinin geçmişini ve bugününü didik didik araştırma ihtiyacının sürekli başgöstermesi, aydınları değerlendirirken hoşgörülü ölçüler yerine soyut ve katı —ve çoğunlukla da subjektif— ölçülerin kullanılması da bundan, yani onların bugün verdiklerinden çok daha fazlasını verebilecek yetkinlikte olduklarının bilinmesindendir. Sınıf mücadelesi, bu sorunu da şöyle veya böyle çözecek ve öyle gelişecektir. Nitekim, çözülebildiği kadarıyla bile bu sorun bugün böyle çözülmemiş midir? "Sosyalizm" amacını da içeren, "Kemalizm" amacından da vazgeçmeyen ve yaygın bir çıkışla 1960'dan itibaren siyaset alanına giren ve kendini geleneksel burjuva partilerinden de "bağımsız" olarak sunan aydınlar hareketi, tam on yıl boyunca işçi sınıfından habersiz "cuntacılıkla" oyalanırken bir tek 15-16 Haziran vesilesiyle başını gerçeğin duvarına çarpıp uyanmamış mıdır? Aydınlar açısından sorun, hayatı ileriye götürecek biricik sınıfın işçi sınıfı olduğunun kavranması, işçi hareketi açısından sorun bunun kanıtlanmasıdır.

Politik anlamda burjuvaziyle bütünleşmemiş, işçi ve emekçi sınıf hareketleriyle de kaynaşamamış olan aydınlar, bilhassa baskı dö-

(Devamı EK-VII'de)

«Sivil toplum» modası ve içyüzü

Bizim sivil toplumcuların gözünü kamaştıran batıdaki liberal burjuva demokrasilerinin temelinde de işçi sınıfının mücadelesi vardır ama işçi sınıfı o mücadeleyi de, sivil toplumun bekası için değil, kendini sivil toplumdan kurtarabilmek amaçlarıyla vermiştir. Aynı kapsamdaki bir mücadelenin Batı'da farklı, başka her hangi bir ülkede daha farklı ve Türkiye'de böyle bir sivil toplum-siyasi devlet ilişkisine yol açmış bulunmasına bakarak bunları en olgun burjuva modelde eşitlemeyi, yani olgunlaşmış sivil toplum modelini kapitalizmden kurtulmanın nihai ve zorunlu geçiş kapısı olarak görmeyi Marksizme yakıştırmak ve bunu işçi sınıfının hadefleri arasında göstermek, Marksizmden uzaklaşmaktır.

GÜNÜMÜZÜN burjuva toplumunu kavramak bakımından "sivil toplum" bilgisine ihtiyaç yoktur; çünkü, bundan çok daha kapsamlı ve kapitalizm çağını, gerek ekonomik ve ticari süreçleri ve gerekse siyasi, ulusal, sınıfsal, kültürel, ideolojik vb. gibi yönleriyle tanıyıp kavramamızı mümkün kılan yetkin bir dünya görüşü olan MARKSİZM vardır. Marksizm sayesinde insanlık, sadece dünya tarihinin genel gelişim yasalarını öğrenmekle kalmamış, her bir toplumda ve her yeni durumda, gerçeği, tarihsel kökenleri ve geleceğe dönük eğilimleri ile birlikte, bir bütün olarak kavramak ve ona yön vermek yetkinliğine ulaşmıştır.

Bununla birlikte Marksizmi, her kapıyı açan "sihirli bir anahtar" olarak anlamamak gerekir. Çünkü Marksizm, ne inanmaktır, ne bilgidir, ne de yöntemdir. Ayrıca Marksizm, herkesin elinde "yetkin" olamaz. Marksizmin sorunu, doğru anlamak değil, doğru anlaşılmış olanı ileriye doğru değiştirmektir. Değiştirmek mücadeleyi, mücadele sınıfı gerekli kılar. Sınıf ise, şu veya bu sınıf değildir, doğrudan ve zorunlu olarak, sadece işçi sınıfıdır. Marksizm ancak işçi sınıfının yaşam tarzı içinde ve onun amaçları doğrultusunda yetkinliğini bulabilir. İşçi sınıfına dayanmadığı, onun güncel ve tarihsel amaçlarıyla bütünleşmediği, başka sınıfların ve zümrelerin elinde başka amaçlar için kullanılmak istendiği sürece Marksizm, sadece yetkinliğinden uzaklaşmakla kalmaz, tanınmaz ve anlaşılmaz hale de gelebilir. Bu bakımdan, işçi sınıfının dünya görüşü olarak Marksizmi, sadece hasım sınıfların ideolojilerine karşı savunmak yetmez, onu, kendisinin çarpıtılmasına, başka amaçlar için kullanılmasına, değiştirilip tanınmaz hale sokulması çabalarına karşı da korumak gerekir.

Marksizmi sınıf mücadelesinden ve bu mücadele içinde gerçekleşen amaçlardan koparıp popüler bir toplum ve tarihı bilgisine dönüştürmek isteyenlerin başında burjuvazi gelir. Burjuva felsefe ve iktisat okulları ve üniversite kürsüleri, politikadan kovmaya çalıştıkları Marksizmi, bilim ve bilgi alanında kucaklayarak "zararsız" kılmaya çalışırlar. Aynı kapsamlı bir çarpıtma çalışması, sosyal demokrat ideologların ve bu harekete katılan aydınların da başlıca iştigal sahalarından biridir. Proletarya diktatörlüğü öngörmeyen ve kapitalist yaşam tarzının radikal eleştirisinden uzak duran bir Marksizm ise, günümüzde, kapitalist ülkeler aydınları arasında revaçta olan bir yöntemdir. Bu sonuncu kategoriye mensup aydınların Marksizmi(!) gelişkin burjuva demokrasisi ile proletarya demokrasisini, sınıfsallıktan bağımsız ve nitelikçe aynı bir tarihsel sürecin, ardarda dizilmiş son iki halkası olarak görmek, özellikle de, Marksizmin öngördüğü sosyalist demokrasiyi, Marksizmin tarihsel pratiği ile ortaya çıkmış bulunan bugünkü somut sosyalist demokrasilerden koparmak ister. Kavramı, bilimden ve günübirlik politikada yarattığı "hoş" çağrışımlar nedeniyle yerliyersiz kullananları bir kenara bırakırsak, Türkiye'deki sivil toplumcu aydınları bu sonuncu kapsam içinde görmemiz gerekecektir.

SORUN, Marksist bir kavramın yanlış kullanılmasından ibaret olsa, bu bizim meselemiz olmayacaktı. Buradan kalkarak yeni bir ideoloji, yepyeni bir politika üretilerek Marksizm yerine tedavüle sokulmakta; bu yeni ideoloji ve politika, 12 Eylül faşizmi karşısında uğranılmış yenilgiyi realize ederek, sosyalizm ve sosyalizm için mücadeleden geri çekilenlerin önüne "yeni Marksizm" olarak sürülmektedir.

Temel tezleri şudur: Türkiye'de burjuva demokrasisi, kalıcı olabilecek yetkinlikte kurumlaşmamıştır. Halbuki kapitalist Batıda burjuva demokrasisi, aklına esenin gelip "rafa kaldıramayacağı" bir temele sahiptir. Bu temel, Marx'ın da işaret ettiği "sivil toplumdur", yani burjuva toplumudur. Türkiye'de yaşayabilir bir demokrasi kurabilmek, herşeyden önce bu "sivil" (civile-burjuva) toplumu kurabilmeye bağlıdır. İşçisi, köylüsü, emekçisi, aydını ile herkes önce bu sivil toplumu kurmalı, bunun için çaba göstermelidir ki demokrasiyi yaşatmak mümkün olabilsin —ki demokrasi işçiler ve emekçiler için, hatta bütün insanlık için, gelişmenin ve özgürleşmenin en son basamağıdır. Türkiye'de sivil toplumun (gelişkin kapitalist toplumun) kurulamamış olmasının başlıca müsebbibi, tarihtir. Tabii ki Türkiye'nin tarihi. Türkiye'de burjuva devrimleri liberal devrimler olmayıp, tepeden inme Jakoben devrimleridir, dolayısıyla ortaya sivil toplumun temel sınıf gücü olan bir liberal burjuvazi çıkamamıştır; bu devrimlerin yarattığı siyasi egemenlik alanı (devlet) böyle bir liberal burjuvazinin oluşumuna izin vermemiştir. 1908 ve 1922 burjuva devrimleri, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbeleri liberalleşmeyi, başka bir anlamda sivilleşmeyi ve demokratikleşmeyi engelleyen tarihsel geleneği, Serbest Fırka, 46 Ruhu, Bayar-Menderes-Demirel çizgisi de, tam dört defa, "izin verilmemiş" liberalleşme geleneğini temsil etmektedirler. Siyasi devlet alanı birinci çizgide, sivil toplum alanı ikinci çizgide ifadesini bulur. Ne var ki, liberal tarihsel gelenek, layıkıyla ve batı ölçülerine uygun düzeyde liberal olamadığı, sivil toplum güçlerinin bir bölümü ve bilhassa aydınlar, Jakoben geleneğin (devletin) yanında yer aldıkları için de, sivil toplumun kuruluşu mümkün olamamıştır. Gelişkin burjuva demokrasisinin de, ondan "kedi ile köpek" ölçüsünde ayrı olmayan sosyalist demokrasinin de önkoşulu olan sivil toplumun, hiç değilse bundan sonra kurulabilmesi, şimdiye kadar layıkıyla liberal olmamış burjuvazinin liberallikte kararlı ve inatçı olmasına, Jakoben devlet geleneğine bağlanmış sivil güçlerin bu gelenekten koparak liberallerle (işçilerin ve bütün emekçilerin güncel demokrasi özlemini de içeren) geniş bir konsensus içinde birleşmelerine bağlıdır. İşçiler ve emekçiler, kendi çıkarlarını içinde rahatça savunabilecekleri böyle bir demokrasinin kurulup kökleşmesi uğruna vargüçleriyle çalışmalıdırlar. Sivil toplum, batıdaki ölçüleriyle kurulabildiği zaman ancak gündeme demokrasinin daha da mükemmelleştirilip sosyalist demokrasiye dönüştürülmesi gelecektir. Zaten temelinde sivil toplum bulunmayan bir sosyalist demokrasi de gerçekleşmemiştir; Marksizmin öngördüğü sosyalist demokrasi ise, reel sosyalist demokrasilerden bambaşkadır.

"Sivil toplumcuların" bu tarih anlayışlarını "toptan" reddetmeden önce, birkaç doğrunun arasında bu kadar yanlışın ne aradığını sormamız gerekecektir. Gerçekten de, Kemalist devrimle noktalanan Türk burjuva devrim süreçleri liberal bir demokrasiye götürmemiş, sadece feodaliteyi ve bu sınıfa bağlı üstyapı unsurlarını tasfiye edememesi anlamında değil, kendisi için yarattığı siyasal devlet alanının niteliği bakımından da demokrat olamamıştır. Bu devlet geleneğinin en dikkate değer özelliği, sivil toplumcuların da doğru olarak tespit ettikleri gibi, ordunun siyasal fonksiyonlarıdır. Bu gelenekte orduya ayrılan, yahut ordunun kendine ayırdığı konum, devletin ve toplumun vesayetini üstlenmektir. Son tahlilde her ordu için sözkonusu olan rol, Türk ordusu için *ön tahlilde de* söz konusudur. Olduğu kadarıyla demokrasi geleneği, ordunun bu konumunu kabullenmiş bir gelenektir.

Sivil toplumcuların bu militarist devlet geleneğinden bağımsız olarak görmek istedikleri ve "liberallik" sıfatını yakıştırmakta tereddüt göstermedikleri Bayar-Menderes-Demirel çizgisi, aynı geleneğin siyasal bileşenlerinden biri olarak ve bu geleneğin diğer siyasi unsurlarından çok daha uzun süre iktidar olmuş, fakat kesinlikle, sivil toplumun kriterlerini teşkil eden sosyal gelişmelere karşı, Kemalist gelenekten daha "sivil" ve daha "demokrat" olamamıştır. Her üç askeri müdahalenin de (27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül) sivil toplumun inşasına öncü olarak yakıştırılan bu çizgiye "karşı" gerçekleştirilmiş olmasına bakarak değil, askeri müdahalelerin sonuçlarıyla, Menderes-Demirel siyasetinin ilişkisine bakarak, yani somuta ve sonuca göre hüküm vermek gerekir. 27 Mayıs askeri müdahalesi eğer batının liberal burjuva demokrasilerini (sivil toplumu) kıyas kabul edeceksek, bu yönde atılmış en büyük adım gibi gözükür. Demokratik bir anayasa, sendikal hakların derinleşmesi, yargının bağımsızlığı ve yasamanın denetlenmesi vb. gibi, 27 Mayıs askeri darbesinin sonuçlarındandır ve sivil toplumcuların liberal siyasi geleneği DP-AP-DYP bu sonuçlarla çelişmiştir. Ama aynı siyasi gelenek, 27 Mayıs'ın "sivil" sonuçlarıyla ters düşerken, bu sonuçların törpülendiği 12 Mart'ın ve büsbütün ortadan kaldırıldıkları 12 Eylül'ün sonuçlarıyla *uyum* sağlayabilmiştir. Bu somut tarihsel içeriği hesaba katmadan, mekanik bir tarih yorumuyla günümüzün politik görevlerine doğru çözümler bulmak, hele hele bütün bilimselliğin ve somut tarihsel içeriğin çarpıtıldığı bu yaklaşımı "Marksizm" diye adlandırmak mümkün değildir.

Sivil toplumcuların görüşleri arasına sıkışmış birkaç doğruyu çıkarıp alalım , geriye ne kalacağını birlikte görelim.

Türk burjuva devrimleri elbette demokrasi getirmemişlerdir. Türk burjuvazisi içinde liberal gelenek doğup yerleşmemiş, demokrasi etkin bir burjuva desteğine kavuşamamıştır. Ordunun devletteki rolü demokrasinin handikapıdır. Sivil toplumun bütün yaşama alanları devletin "koruması ve kollaması" altındadırlar. Kemalizm geleneği demokrasiye değil, devletin demokrasi karşıtı fonksiyonlarına hizmet eden bir ideoloji olarak demokrasi safları arasında da yaygındır. Orduyu zincire vurup zaptu-rapt altına almadan demokrasiyi derinleştirip kurumlaştırmak mümkün değildir. Bütün bunlar, sivil toplumcular da söylese, Türkiye'nin inkar edilmez gerçekleridirler.

Ama, bu kadarı Marksizm değildir ve sivil toplum gerçeğini yakalamaya yetmemektedir. Çünkü, son tahlilde irdelenen Türkiye toplumunun son 100 yıllık tarihidir ve bu tarih, tarih olabilmek için zaten sivil toplumun varlığına ihtiyaç gösterir. Dahası bu tarihi Kemalizm ve Türk ordusu tek başına yazmamıştır. Bu tarihin oluşmasında ve *böyle oluşmasında* burjuvazinin bütün kesimleriyle birlikte, emekçi halk kitlelerinin de (durumlarının) payı vardır.

Bu demektir ki, üzerinde Türkiye'nin yakın tarihinin gerçekleştiği, askeri darbeleri, kesintisiz cunta hareketlerini, faşistlerle işbirliği yapan "liberalleri", özgürlükleri genişleten askeri darbelerle bunları yokeden askeri darbeleri, askeri darbelerle işbirliği yapan ve onlara karşı çıkan sosyal demokrasiyi, demokrasinin yokedilmesine de, demokrasinin savunulmasına da kaynaklık eden Kemalist ideolojiyi, faşist darbeleri öven ve askeri müdahalelere karşı çıkan Demirel'i, Atatürk'ü sivil ve kendi solundaki güçleri Jakoben darbeciler olarak gören Ecevit'i ve bütün bunların toplamı olarak devlet ve siyaset dünyasını yaratan, bunu kendi sentezi olarak açığa çıkaran bir sivil toplum Türkiye'de hep bulunur ve tarih bu sivil toplum üzerinde gerçekleşir. Çünkü, böyle bir siyasal tarihin temelinde bir ekonomik yaşam, üretim, ticaret, sosyal sınıflar ve bu kapsamdaki ilişkilerin toplamı olarak sivil toplum vardır ve siyasi hayatın neden böyle şekillendiğinin açıklaması, Türkiye'de liberal burjuvazinin bulunup bulunmadığını araştırmaktan ibaret bir "Marksizm" ile değil, varolan sivil toplumun bilimsel olarak gözden geçirilmesiyle bulunabilir. Sonra da sorun, batı kapitalizminden kaynaklanan sivil toplum imajı ve buna denk düşen soyut demokrasi modelleri için mücadeleye değil, Türkiye'nin verili sivil toplum koşullarında demokrasinin nasıl kazanılacağına, kazanılan bu demokrasinin kimlerle beraber savunulacağına ve hangi yöne doğru geliştirileceğine dayanır.

Sivil toplumcuların Marksizmini Marksizmden ayıran ilk ve temel nokta burasıdır; yani işçi sınıfının demokrasiye ve sivil topluma bakışında, gerek güncel, gerekse tarihi perspektifidir. İşçi sınıfı için, sivil toplumu kurmak gibi bir garip amaç, hele sivil toplumdaki yerini kendine yakıştırmak gibi ahmakça bir amaç hiç bir zaman söz konusu olmamıştır. Bizim sivil toplumcuların gözünü kamaştıran batıdaki liberal burjuva demokrasilerinin temelinde de işçi sınıfının mücadelesi vardır ama işçi sınıfı o mücadeleyi de, sivil toplumun bekası için değil, kendini sivil toplumdan kurtarabilmek amaçlarıyla vermiştir. Aynı kapsamdaki bir mücadelenin Batı'da farklı, başka herhangi bir ülkede daha farklı ve Türkiye'de böyle bir sivil toplum-siyasi devlet ilişkisine yol açmış bulunmasına bakarak bunları en olgun burjuva modelde eşitlemeyi, yani olgunlaşmış sivil toplum modelini kapitalizmden kurtulmanın nihai ve zorunlu geçiş kapısı olarak görmeyi Marksizme yakıştırmak ve bunu işçi sınıfının hedefleri arasında göstermek, Marksizmden uzaklaşmaktır.

Sivil toplumculuğun "moda" olarak yükselişiyle 12 Eylül sonrasındaki "devrimci düşüş" işte bu nedenle çakışmıştır. Pekçok solcu aydın, gençlik hareketinin önderlerinden ve müritlerinden oldukça kabarık sayıda eski devrimci ve sosyalizm anlayışı "İsveç Modelinden" ibaret kaşarlanmış "sosyalist-demokratiklerin" buluştukları bugünkü noktaya en uygun düşen ideolojik kılıf, sivil toplumculuktur. Birkaç bakımdan sivil toplumculuk faşizm karşısındaki yenilgi ve teslimiyet realize etmeye yaramaktadır. En önemlisi antisovyetizmi sürdürmeyi mümkün kılmaktadır, solculuğun devamını sağlamaktadır, dönek ve hain gibi suçlamalardan korumaktadır. "Orijinal" bir tarih anlayışı olmakla entellektüel besin görevi görmektedir. Güncel politikadaki yaygın imajlar nedeniyle demokrasi mücadelesinin içindeymiş gibi gözükme avantajını da vermektedir. Dahası, antifaşist geniş cephe mücadelesi, gündemdeki temel siyasi sorunlardan birini teşkil ettiği için liberal burjuvaziye kadar, işi geniş tutan olgun bir politik yaklaşım görüntüsü vermekte, bunun faşizm karşısındaki meşruiyete ilişkin meyvelerini toplama kolaylığı sunmaktadır. En çarpıcı olanı da sivil toplumun kuruluşu için mücadelenin, kavramın Marksizmdeki yeri nedeniyle, aynı zamanda sosyalizm için mücadele olarak anlaşılmasını, sivil toplumcuların, toplumdaki sosyalist güçlerden sayılmasını, işçi sınıfı hakkında görüş belirleme imkanını bahşetmesidir. Böylece, Marksizmden kalkarak Marksizmin tam karşıtı bir yere varıldığı, işçi hareketiyle en son duygusal bağların da koparıldığı ve burjuvaziden demokrasi umulup, umulan bu demokrasi işçilere ve emekçilere hedef olarak gösterildiği halde, sivil toplumculuk sosyalist ideolojinin içinde görülebilir mi?

Sivil toplumculuk bugün Türkiye'de, faşizme karşı demokratik bir siyasal alternatif gösterdiği için değil, burjuva toplum düzenini yücelttiği, böyle bir toplumun kökleştirilmesini işçilerin, emekçilerin ve bütün demokrasi güçlerinin amacı olarak sunduğu için, kimi eski Marksist aydınların bugünkü orjinalitesi olmakla sınırlı kalmamakta, burjuvazinin siyasal ideolojisiyle bütünleşmektedir. Ecevit'ten Cindoruk'a, Gürkan'dan Baki Tuğ'a kadar ve hatta Atatürk bile, sivil toplumcu olabilmekte, işçi ve emekçi sınıfların siyasal örgütlülüğünü ve çıkarlarını dışarıda bırakan bir *ulusal mutabakat* kolayca oluşabilmektedir. Sivil toplum ideolojisinin sunduğu uzlaşma zeminine "hayır" diyecek kadar ahmak bir burjuva hiç olmamıştır. Sivil toplumu gerçekleştirmeye matuf bir uzlaşma, bugün faşizmi iktidardan alaşağı edip yerine demokratik bir düzen kurulmasını kapsamıyor, sadece Türk burjuvazisine, en azından onun bazı kesimlerine tarihsel bir doğrultu teklif ediyor.

Devletin ekonomik faaliyetler alanından (sivil toplumdan) çekilmesini öngörmesi anlamında burjuvazi çoktan beri zaten sivil toplumcudur. Kemalist devletin himayesiyle palazlanmasını gerçekleştirinceye kadar devletçi, ondan sonra "liberaldir"! Ancak sırf devletçiliğe karşı olması nedeniyle burjuvaziyi liberal saymak, sivil toplumculuğa özgü bir yanılgıdır. Kemalist devletçilik geleneğinin bugünkü siyasal uzantıları DSP ve SHP dahi "yeni görüşler" ileri sürmekte, devletin etkinliklerini daraltıp "ekonomik liberalizasyonu" öngörmektedirler; ama yine de DYP'den veya ANAP'tan daha devletçidirler; yani onlar kadar sivil toplumcu değildirler; fakat devletçi geleneğin partilerinin, bu geleneğin karşısındaki partilerden (ANAP, DYP, HDP) daha az demokrat olduklarını ileri sürmek, kavramları ve gerçekleri fazlasıyla zorlamaktır. Dolayısıyla sivil toplumculuğun demokrasiyle ve demokratlıkla doğrudan bir illiyet bağı bulunmamaktadır.

Tarihsel perspektiften bakıldığında da sivil toplumculuğun teorik bir zenginlik içermediği görünür. Feodaliteye karşı mücadelede sivil toplumun yaygınlaşması, üretim ilişkilerine kapitalizmin egemen olması emekçi sınıfların çıkarlarını da kapsıyordu. Sivil toplumun feodalizmi aşıp en olgun şekline, kapitalizme ulaşması, hem üretici güçlerin gelişmesini hızlandırıyor, hem de emekçilere —ve toplumsal çoğunluğa— demokratik ve sosyal yeni imkanlar açıyordu; yurttaşlığı herkes için bir hak haline getiriyordu. Ama devletin sivil toplum karşısında geri çekilmesi, etkinliğinin daralması söz konusu değildi. Tam tersine, sivil toplumun en gelişkin ve yetkin aşamasında (kapitalizm) devletin siyasal etkinliği ve denetim mekanizmaları bütün topluma yayılıyor, devlet sınıfsal işlevini, çok daha dolaylı siyasal ve hukuki ilişkiler aracılığıyla, ama çok daha etkin ve belirleyici bir düzeyde sürdürmeye devam ediyordu. Bu sivil toplumun bugünkü en olgun modellerini alınız, devletle bütünleşmiş tekelciliğe, ya da tersinden, tekellerle bütünleşmiş devlete ve siyasi, hukuki, ekonomik, kültürel bütün toplumsal alanların devlet-tekel bütünleşmesi tarafından kontrol altına alınmasına ulaşırsınız. Bu yapıda demokrasi, işçi ve emekçi sınıfların örgütlü direnci sayesinde korunabilmektedir.

Devletin ortadan kaldırılması anlamında bir sivilleşme, sivil toplumun değil, tam da devletin gücü dahilindedir. Ancak tek bir devlet biçimi bunu sağlayabilir, o da proletarya diktatörlüğüdür. Proletarya diktatörlüğü kendini, kendine sınırlar çizerek daraltmaz, tam tersine, işçileri ve emekçileri ve toplumun bütün üyelerini, devletin fonksiyonlarını üstlenebilecekleri yetkinliğe taşıyarak, yani yaygınlaşarak ortadan kalkar, geride "sivil" değil, tam tersine (çünkü sivil toplum sınıflı toplum demektir) sınıfsız bir toplumu bırakarak. Sosyalist ideolojide ve teoride "sivil toplum" gibi bir ögeye ihtiyaç yoktur, "sivil toplumculuk" Marksizm dışı bir düşüncedir, Marksizme dışardan sokulmak istenmektedir.

Burjuva faşizm teorilerinin eleştirisi

«Modernleştirici» faşizm

(Moore, Dahrendorf, Schoenbaum ve diğerleri)

FAŞİZM yorumunda hayli iddialı bir görüşü *modernleştiricilik teorileri* temsil eder. Son on yılda bilimsel tartışma planında bunların etkisi hissedilir biçimde artmıştır. Bu teorilerin bazı bölümlerinin başka yazarlar tarafından da kullanılması, başka yorumlamalara sokulması, bu durumu göstermektedir. Gelişmiş biçimiyle modernleştiricilik teorileri, faşizmi sadece tek tek yönleriyle (sosyal tabanı, ideolojisi veya egemenlik biçimi ile) değil, bütün bir olgu olarak, tüm oluşumuyla, yapısıyla, yani modern toplumun gelişiminde oynadığı rol ile açıklama iddiasındadır. Burada, tıpkı Marksist teorilerde olduğu gibi, çoğul "teoriler" terimini kullanmak gerekiyor, zira yöntem bakımından aynı ortak varsayımlara dayanan çok farklı görüşler söz konusudur.

Kuşkusuz doğrudur ... ki, bazı ülkelerde feodal, monarşik, kadiri mutlak devlet geleneklerinin sürmesi, faşist ideolojiye zemin hazırlayan unsurlardan biri olmuş ve o bakımdan faşizmin tırmanışını ve zaferini kolaylaştırmıştır. Ancak egemen sınıf içinde faşist sistemin kuruluşunu sağlayan esas olarak feodal toprak sahipleri değil, sanayi ve banka sermayesinin söz sahibi kesim idi. Faşizmden parsayı toplayan da esasen büyük toprak sahipleri değil, büyük sermaye olmuştu. Almanya örneğinde bu rahatlıkla görülebilir (daha zayıf olmak kaydıyla Japonya ve İtalya için de geçerlidir)..... Böylece faşizmin ana işlevinin, içeride işçi hareketini ezmek, dışarıda emperyalist savaş makinasını harekete geçirmek olduğundan yola çıkıldığında, işin içinde büyük toprak sahiplerinin değil de, öncelikle sermayenin çıkarlarının bulunduğu artık açıkça ortaya çıkar. Gerçekten de 1933 sonrası kimi sosyal tavizlere rağmen büyük toprak sahiplerinin etkisi giderek azaltılmıştır. Öte yandan sanayi ve banka sermayesi faşist sistemin her karar organında... daima önemli ölçüde temsil edilmiştir.

Daha genelde teorik temellerini, Rostov'un açıkça "Marksist gelişim teorisine alternatif" diye nitelediği sanayi toplumu teorisi oluşturmaktadır. Bu teorinin özü, insanlık tarihinin ayırdedici özelliği bilim ve tekniğin, farklı gelişmişlik düzeyleri olan çeşitli aşamalardan geçtiği görüşüdür (Rostov beş, Organski dört aşama kaydeder).

Bunlara göre, bugün bazı ülkelerde şu ana dek en yüksek aşama olan sanayi toplumuna onun üst basamağı olan tüketim toplumuna erişilmiştir. Toplumun örgütlenme biçimi ve mülkiyet ilişkileri bunun yanında önemsizdir. Böylece sosyalizm kapitalizme alternatif değil, (şimdiye kadar esasen daha az gelişmiş ülkelerde kurulduğu için) sadece modern sanayi toplumu yolunda ona nazaran geri kalmış bir toplum biçimi olmaktadır. İnsanlığın geleceğini, sanayi, teknik ve bilimin en gelişkin olduğu toplum, "israf kapitalizmi" (Organski), "kitlesel tüketim", yani somut olarak ABD temsil etmektedir.

Bu teori faşizme uygulandığında, ana sorun sanayileşme ve modernleşme süreci ile faşizm arasındaki ilişkinin nasıl tanımlanacağıdır. Amerikan sosyal tarihçisi Barrington Moore'u örnek alarak teorinin ulaşabileceği sınırları göstermek mümkündür.

Moore, feodalizmden bu yana büyük ülkelerin gelişim yollarını karşılaştırarak, bunları tip tip ayırdetmeye, ayrıca Toplumlar Tarihi ile ilgili yasallıkları bulmaya çalışmıştır. Ana varsayımına göre, tek tek ülkelerdeki feodalitenin dokusu, nasıl ve ne şekilde aşıldığı, büyük ölçüde o ülkelerin sonraki gelişimlerini de belirlemiştir. Daha o dönemden, bir ülkede sonradan kapitalist demokrasi mi, faşist diktatörlük mü ya da komünist bir köylü devrimi mi olacağının belli başlı önkoşulları yaratılmıştır. Özellikle Japonya ve Almanya'yı gözönüne alıp İtalya'yı ikinci plana iterek Moore şu tipik özellikleri ve yasallıkları ortaya koymuştur: *Birinci Tip* gelişim yolu bir sıra burjuva devriminden sonra kapitalizm ile demokrasinin bağdaşmasıdır. *İkinci Tip* ise, "gene kapitalist bir yol olmuş, ancak güçlü devrimci bir akım olmadığı için, gerici siyasi biçimler üzerinden sonunda faşizme götürmüştür." Şu beş koşulun olması halinde, ilk yol kendini kabul ettirmiştir:

1. "Fazlasıyla güçlü bir krallığı veya bağımsız, toprak sahibi bir aristokrasiyi engellemek için bir dengenin oluşması".
2. "Ya toprak sahibi aristokrasinin, ya da köylülüğün ticari tarım sektörünün uygun bir biçimine yönelmesi" (İlki İngiltere'de, ikincisi ABD'de gerçekleşti).
3. "Toprak sahibi aristokrasinin, güçlü ve bağımsız şehirliler sınıfı tarafından 'zayıflatılması'."
4. "İşçi ve köylülere karşı aristokrasi ile burjuvazinin ittifakının engellenmesi."
5. "Geçmişten devrimci bir kopuş."

"Bu süreç boyunca toprak sahibi üst sınıflar ya İngiltere'deki gibi kabaran kapitalizm ve demokrasi selinin içinde önemli bir yer tutmuşlar, ya da (Fransa'da veya ABD'deki gibi) karşı koymaya çalıştıkları yerlerde devrimin veya iç savaşın çalkantıları içerisinde sürüklenerek, kopup gitmişlerdir."

Faşizme giden yola ise damgasını vuran toprak sahibi üst sınıfların ya Japonya'da olduğu gibi "var olan köylü toplumunu işler durumda" tutmaları ve "ancak gerektiği ölçüde, yani köylülerin sonradan üst sınıfların sahipleneceği ve pazarda kârla satılılabilecek yeterli bir ürün arttırabilmelerini garanti altına alacak kadar" değişiklik yapmaları olmuştur. Ya da —meselâ Prusya'daki gibi— köylüleri toprağa bağlayan serflik kurumunu oturtmayı başarmışlardır. Her iki durumda, şehir burjuvazisini de bağımlılaştıran güçlü, monarşik ve bürokratik bir baskı mekanizmasına ihtiyaç duyulmakta, seçkin, otoriter ve askeri ideoloji yumağı korunmaktadır. Bu tip, "emeği baskı altında tutan tarım ekonomisi sistemleri", "diğer ülkelerdeki teknik bakımdan daha ileri sistemlerin rekabeti" nedeniyle ister istemez güçlüklerle karşılaşmakta, —meselâ Amerikan İç Savaşı'nın ardından ABD'nin buğday ihracı sonucu— ve buna "otoriter, gerici eğilimlerin" daha da güçlenmesi ile cevap vermektedirler.

Aynı zamanda da modern sanayi toplumuna geçişi sağlama ve buna karşılık "başlangıçtaki sosyal yapıyı mümkün olduğunca ayakta tutma" amacıyla "yukarıdan yapılan bir devrimle tutucu bir modernleştirme" devreye sokulmaktaydı. Bu esnada çok kez "toprak sahibi üst sınıfların etkin çevreleri ile biçimlenmekte olan" ve iktidarı bizzat üstlenemeyecek kadar "zayıf ve bağımlı" "ticaret ve sanayi kesimi arasında kendiliğinden çıkar ve mücadele ittifakları" kurulması söz konusudur. Keskinleşen iç çelişkiler ve örgütlü yığınların çoğalan eylemleri egemen sınıfı sonunda faşist çözüme götürmüştü: "Faşizm, gericilik ve tutuculuğu popülerleştirme, avamın davası yapma çabası idi". Kökleri 19. yüzyılın sonlarında Alman İmparatorluğu'na dek uzanmaktaydı. Bu şekilde, hiyerarşi, disiplin ve itaat ideolojisi ile avamvari anti-kapitalizmin faşizme özgü karışımı açıklanıyordu. Her ne kadar bu ideoloji kapitalizmin tehdit ettiği tarım, ticaret ve el zanaatları kesimlerinden bir kitle tabanı oluşturmaya yarıyor idiyse de, faşist düzenin savaş ekonomisi zorunlu olarak sanayi kesimine dayanacaktı.

Moore, bir harekete veya sisteme kitle desteği verenlerle, ondan çıkarı olanları, yani sosyal taban ile sosyal işlevi açıkça ayırdetmektedir. Böylece gerek Alman, gerekse Japon faşizmini "içte baskı, dışta yayılmacılığın" karekterize ettiğini saptayabilmektedir: "Böyle bir programın her iki örnekte de asıl sosyal tabanı, (zayıf bir konumda bulunan) ticaret ve sanayiden yönetici tabakalar ile kırsal kesimdeki geleneksel egemen sınıflar arasında, köylülere ve sanayi işçilerine karşı kurulmuş bir ittifak idi." İtalya için şöyle demektedir: "Faşizm, esas olarak tarım işçilerinin, küçük köylülerin ve tüketicilerin zararına büyük tarımı ve büyük sanayiyi kolluyordu." Moore, bu büyük çapta ve çok sayıda veriye dayanan karşılaştırmalı araştırmayla kuşkusuz bir yanda monarşik, gerici ve sonradan faşist olan sistemlerin, diğer yanda burjuva demokrasilerinin önemli ortak yanlarını ortaya koydu. Bununla neden-sonuç ilişkisini ne ölçüde çözebildiği, saydığı koşulların ve özelliklerin aralarında ne gibi ilişkiler olduğu elbette ayrıca gözden geçirilmelidir.

Moore, incelemiş olduğu tarım ilişkilerinin bu farklılaşmanın "tek nedeni olmadığının", kendisinin bir sürü unsurdan birini çekip aldığının farkındadır. Bu faşizmi bir bütün olarak yanlış değerlendirmeyi getirmektedir ki, eleştiriyi özellikle bu noktada sürdürmek yerinde olacaktır. Burada hiç olmazsa kısa kısa değinerek eleştiri noktalarını gösterelim:

Kuşkusuz doğrudur ve Moore de inandırıcı biçimde kanıtlamıştır ki, bazı ülkelerde feodal, monarşik, kadiri mutlak devlet geleneklerinin sürmesi, faşist ideolojiye zemin hazırlayan unsurlardan biri olmuş ve o bakımdan faşizmin tırmanışını ve zaferini kolaylaştırmıştır. Ancak egemen sınıf içinde faşist sistemin kuruluşunu sağlayan esas olarak feodal toprak sahipleri değil, sanayi ve banka sermayesinin söz sahibi kesimi idi. Faşizmden parsayı toplayan da esasen büyük toprak sahipleri değil, büyük sermaye olmuştu. Almanya örneğinde bu rahatlıkla gösterilebilir (daha zayıf olmak kaydıyla Japonya ve İtalya için de geçerlidir): Alman İmparatorluğu'nda büyük burjuvazi daha 19. yüzyılın sonundan itibaren egemen sınıf içinde belirleyici unsur haline gelmişti. Önemli siyasi karar organlarının feodal, monarşik grupların elinde kalmış olması bu durumu değiştirmiyordu. Emperyalist ve sömürgeci politikanın büyük toprak sahiplerinin değil, sermayenin çıkarları doğrultusunda olduğunun kavranması gerekir. Burjuva demokrasilerinin de aynı politikayı uygulamaları bu gerçeği ortaya koyuyor. Alman emperyalizminin her iki dünya savaşında da büyük ölçüde çakışan (zaten bu çakışma sosyal temelin sürekliliğine ve "Führer" ile "dünya görüşünün" göreli önemsizliğine işaret etmektedir) savaş hedeflerinin analizi de bunu gösterir. İster Orta Afrika Sömürge İmparatorluğu düşüncesine, ister Güneydoğu'ya yayılma, isterse de Don havzası ve Kafkas petrollerini içine alan Rus bölgelerinin işgali projelerine bakılsın, hepsinde söz konusu olan sanayi için yeni hammadde kaynaklarının, pazarların, yatırım alanlarının ele geçirilmesidir, yani sermaye çıkarlarıdır. Yine Sosyal-Darwinizm, ırkçılık gibi emperyalist politikaya zemin hazırlayan ve eşlik eden ideolojiler de ancak bu açıdan kavranabilir, büyük tarım kesiminin çıkarlarına bakılarak değil.

Böylece faşizmin ana işlevinin, içeride işçi hareketini ezmek, dışarda emperyalist savaş mekanizmasını harekete geçirmek olduğundan yola çıkılırsa işin içinde büyük toprak sahiplerinin değil de, öncelikle sermayenin çıkarlarının bulunduğu artık açıkça ortaya çıkar. Gerçekten de 1933 sonrası kimi sosyal tavizlere rağmen büyük toprak sahiplerinin etkisi giderek artan oranda azaltılmıştır. Öte yandan sanayi ve banka sermayesi faşist sistemin her karar organında somut işlevine göre iyi kötü güçlü bir oranda, fakat daima önemli ölçüde temsil edilmiştir. Batılı demokrasilerde emperyalizm faşizme geçmezken, Alman emperyalizminin geçmesi, özel koşullar, özellikle geç sanayileşme ve bu nedenle dünyanın paylaşımında geç kalma, bunun bir sonucu olarak 19. yüzyılın sonundan itibaren oluşan muazzam ihraç potansiyeli ile mevcut yayılma olanaklarının sınırlılığı arasında doğan çelişki ile açıklanabilir. Bu geç kalma ise öte yandan güçlü feodal geleneklerle ilgilidir.

Ancak bu faşizmin, kapitalizmin bir olgusu olduğunu ve ancak kapitalist çıkarlar açısından kavranabileceği gerçeğini değiştirmiyor. Demek ki, faşizmin feodal güçleri bertaraf ederek kapitalist sistemi nihai biçimde yerleştirmesi hiç de ihtimal dışı değil. Ancak böyle bakıldığında, Moore'un diğer görüşlerinden kopuk bir şekilde kaydettiği şu saptama anlaşılabiliyor: "Çalışan yığınların çıkarına olan temel yapısal reformların reddi konusunda "Batı demokrasileri ... 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana" faşizmin sonradan zafere ulaştığı 19. yüzyılın gerici sistemlerinin hüküm sürdüğü ülkelerle "gitgide aynı hatlara" sahip olmaktadır.

Moore'da görülen sorunlara bakış açısındaki genişliğe ve yüksek teorik düzeye diğer modernleştiricilik teorilerinde erişilmemektedir. Herşeyden önce, Moore'un sürekli göz önünde bulundurduğu, faşist hareketlerle üst sınıfların çıkarları arasındaki bağ çoğunlukla dikkate alınmamaktadır. Bu şekilde meselâ faşist hareketler —Orta Katman Teorilerine dayanılarak— çoğu kez de taraflı bir biçimde sanayileşme öncesi kafa yapısına sahip grup ve tabakaların, sanayi kapitalizminin gelişmesine isyanı, akıl dışı bir "anti-modernizm" olarak görülmektedir. Böylece bu görüşler Orta Katman Teorileri'ne dahil olmaktadır.

Bu eksiklik Ralf Dahrendorf'ta çok açıktır. O daha Kayzer İmparatorluğu'nda bile —sosyal reformları engellemek ve işçi hareketini baskı altına almak için— feodal aristokrasi ile büyük sanayinin ittifakının egemen olduğunu görmemekte, feodalizm ve sosyalizmin ittifakından, Prusyavari ve sosyalist devlet yüceltmesinin egemenliğinden söz etmektedir. Alman faşizminin sosyal kaynağını bu şekilde modernleşmeye karşı iki gücün, yani egemen sınıf olan feodal aristokrasi (onunla müttefik tüm asker ve bürokratlarla beraber) ile orta katmanların ittifakında görmektedir. Büyük sermayeye demokrasiye karşı mücadelede aktif bir unsur değil de, pasif, ürkek, neredeyse ezilen bir sınıf olarak değinmektedir. İmparatorlukta bu sınıf "devleti taşıyan aristokrasinin, özellikle Prusya aristokrasinin merhameti" sayesinde var olmuştur. Faşist liderler ile büyük sanayiciler arasındaki sık sık değinilen "ittifak" ise daha ziyade "geleceğin efendilerinin sempatisini toplama uğruna gösterilen ihtiyatlı ve ürkek bir gayret" niteliğini taşıyordu. Bu şekilde son yüz yılın tarihi, sermayenin çileli yolu olarak gözükmekte ve engellenen kapitalizm, dolayısıyla da liberal demokrasi ancak 1945'den sonra serpilme olanağına kavuşmaktadır.

Öte yandan faşist diktatörlüğün aristokrasi ve orta tabakaların doğrultusunda "anti-modernleştirici" bir politikanın tam aksini uyguladığı açıktır. O, büyük sanayi ve banka tekellerine sırtını dayamış, faşist taraftarların loncavari-kapitalizm öncesi hayallerini çabucak yıkmış, feodal kalıntıları da —özellikle Almanya'da— büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Bu çoğu kez bir modernleştirme atılımı, sosyal devrim ve böylece modern demokrasinin yolunu açan bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Dahrendorf'a göre, "Geleneklerden acımasız kopuş ve modernleşmeye doğru atılım.... nasyonal sosyalizmin sosyal devrimin içeriksel özelliğiydi". "Liberal modernleşmenin temeli" böyle atılmıştır. Nasyonal Sosyalizm "nesilden nesile geçen ve neticede liberalizmle bağdaşmayan bölge ve dine, aile ve meslek örgütüne bağlılığı", "sosyalist sendikaların geleneksel birlikleri" de dahil olmak üzere parçalamıştı. Nasyonal Sosyalist "devrim", "eşitliği" yani "kontrolsüz başına buyrukluğu ortadan kaldırmayı" düstur edinmişti. "Volksgenosse"* tabakaya bağlılığı sona erdiriyor ve modern "yurttaşa" hazırlık anlamına geliyordu. O, "Alman toplumunda" özgürlük anayasasını mümkün kılacak "dönüşümleri doğurdu".

Faşizmin böyle modernleştirici, devrimci ve ilerici olarak yorumlanışına özellikle Kuzey Amerika kökenli ve onun etkisindeki bilim çevrelerinde rastlanmaktadır. David Schoenbaum'a göre, "Üçüncü Reich" (ondan önceki sistemlerden farklı olarak) sistemin siyasi istikrarını temin eden, oldukça yüksek düzeyde sosyal bir denge kurmuştu. Bu başarıyı mümkün kılan, öncelikle biri psikolojik, öbürü toplumsal iki unsur idi: Hemen hemen tüm toplumsal gruplar sürekli bir coşku halinde tutuluyordu. İşçiler, köylüler, serbest çalışanlar, askerler, kadınlar ve gençler, her grup herşeyin kendilerine baktığı, onlarla olağanüstü işler yapılacağı izlenimini edinmişti. Özellikle işçiler ve köylüler kamuoyuna yönelik propagandayla kazanılmaya çalışılıyor ve devleti taşıyan "meslek grupları (Stand)" olarak adlandırılıyorlardı. "Devrimci" ruh ve yeni "sosyalizm" üzerine edilen sürekli yeminler de aynı yönde etkide bulunuyordu.

Schoenbaum'un görüşüne göre, bu ideoloji, eğer gerçeklerle tamamen çelişseydi, devletin tüm propaganda tekeline rağmen başarısız kalacaktı. Bunu ise iddia etmek mümkün değildi. Elbette ideoloji esasen gerçek egemenlik ilişkilerini gözlerden saklamaya da yarıyordu, sol anlamda sosyal bir devrim olmamıştı ve "sosyalizm" sözüyle kasdedilen hep sadece işin öznel yanıydı, yani derin sosyal farklılıklara rağmen doğması arzulanan yeni birarada olma hissiydi. Ama yine de toplumsal gerçeklikte faşist propagandanın inandırıcılığını tümden silmeyecek bazı unsurlar vardı: Mecburi hizmette profesör çocuğuyla genç işçi yanyanaydı. Subaylar ve devlet memurları "Volksgenosse"lere nazik davranmaları konusunda eğitiliyorlardı. İşverenler, fabrikalarındaki sosyal durum ile ve sağlıkla ilgili koşulları düzeltmeye çağrılıyorlardı. Schoenbaum'a göre daha da önemlisi, alt ve orta sınıf mensuplarına eskiden olmayan gerçek yükselme fırsatları doğmasıydı. Üstelik sırf faşist kitle örgütlerinde değil, meslek hayatında da bu olanak vardı. Demek ki ancak "Üçüncü Reich" sayesinde —NSDAP'nin küçük burjuva, kaba köylü, gerici ideolojisine rağmen— bir sanayi toplumu için gerekli olan sosyal hareketlilik ortaya çıkarılmıştı. Tam da 1933'den önce Nasyonal Sosyalizmin orta katmanlardan yığınları seferber edip karşı çıktığı süreç, yani küçük serbest meslek sahibinin çökerek ücretli haline dönüşmesi, sermayenin yoğunlaşma süreci, şimdi muazzam bir ivme kazanmıştı. Bu anlamda Almanya'da "geç kalmış bir burjuva sanayi toplumu" kuran gerçek bir "devrimden" söz edilebilirdi. Nasyonal Sosyalizm Alman sanayi toplumuna kayda değer bir hareketlilik kazandırdı." "Askeriyede, ekonomide, hatta devlet memurluğunda yükselme olanağı" vardı; "... sosyal statünün değişimi... eşitliğin zaferi, Hitler'i iktidara getiren halk hareketinin ödüllendirilmesi ve yapılan işlerin zirvesiydi." Hitler Gençliği'nde, SS'de ve diğer örgütlerde "mevki, madalya ve üniforma ile —herhangi bir yetkiye bakılmaksızın— cömertçe makam dağıtıldı".

Yalnız bütün bunların neden "sınıfsal yapının devrilmesi", hatta "sınıfsız bir gerçeklik" olduğunu görmek mümkün değil. Başka bir yerde yazar, bu sefer inandırıcı bir biçimde, sözkonusu "sosyal devrimin" —sınıf yapısına hiç dokunmayan kişisel yükselme olanakları bir yana bırakılırsa— sadece manevi, ideolojik değişimler, bakış açısında bir devrimcilik olduğunu, gerçek sınıf yapılanmasının değişmediğini, tersine daha da pekiştiğini söylüyor. Bu şekilde "devrimin", "esasen eski askeri, sınai düzenin işine geldiğini" vurguluyor. "Devrim neticede manevi bir tavrı ifade ediyordu". Değiştirilecek olan "varolan sınıfsal ilişkiler değil", "kendi kişiliğini algılama biçimi, manevi tutum" idi. "İşverenler, kendilerine işçi gibi de hitap edilse işveren kaldılar".

Görülüyor ki, ileri sürdükleri tez, toplumsal açıdan tarafsız olarak sunulan faşist devletin egemenliğine tüm sosyal grupların aynı derecede boyun eğdiği, "toplumun süregelen sınıfsal yapısının" çöktüğü ve sınıflar teorisinin kategorilerinin "Üçüncü Reich" için kullanılamayacağı gibi düşünceleri kanıtlamaya yetmemektedir. Bizzat Schoenbaum, "Üçüncü Reich" döneminde işverenlerin kârlarının işçi ve memurların ücretlerinden çok daha fazla arttığı, hatta ücretlilerin nüfus oranları arttığı halde sosyal hasıladan aldıkları payın Weimar Cumhuriyeti'ne nazaran düştüğü konusunda kanıtlar göstermektedir. Sendikaların kapatılması, işçi ve diğer ücretlilerin işverenin emrine sokulması da bu bağlamdadır. Bunlar "Üçüncü Reich"ın hangi toplumsal çıkarları temsil ettiği konusunda gene de sonuçlar çıkarmaya elvermektedir.

Siyasi yönetimin bu politikayı "gönülden" mi, yoksa "taktik bir zorunluluk" olarak mı uyguladığı, bunun öncelikle "amaç" mı yoksa "araç" mı görüldüğü, toplumun sınıfsal yapısını incelerken bir önem ifade etmez. Zira burada öznel niyetlere değil nesnel özelliklere bakılır.

(Sürecek)

(*) Nazilerin Alman halkının bireylerine verdiği ad.

Kardeşleri Lenin'i anlatıyor

"Kardeşimiz ve Yoldaşımız Volodya" adı altında başlattığımız bu yazı serisi, Lenin'in iki kız ve bir erkek kardeşinin Lenin'le ilgili anılarını içermektedir. Bu anıların diğerlerinden ayrılan ve bu nedenle onlara özel bir anlam kazandıran tarafı, anıları kaleme alanların hem Lenin'in kardeşleri, hem de yakın çalışma arkadaşı ve mücadele yoldaşları olmalarıdır. Bu nedenle A.İ.Ulyanova-Yelizarova, Dmitri Ulyanov ve Maria Ulyanova'nın anıları aynı zamanda önemli tarihi belge niteliğindedir. Öte yandan bu anılar uluslararası işçi sınıfı hareketinin bu büyük önderinin her türlü baskıya karşı duyduğu derin nefret, işçi sınıfı devriminin düşmanlarına karşı uzlaşmazlık, emekçi kitlelerin yaratıcılığına olan sağlam inanç, tevazu ve incelik gibi kişisel karakter özelliklerini de canlı bir biçimde vermektedir.

Lenin'in büyük kızkardeşi A.İ.Ulyanova-Yelizarova'nın anılarıyla başladığımız bu yazı serisinin, okuyucunun ilgisini çekeceğini umuyoruz.

DAYANIŞMA

VLADİMİR İlyiç 10(22) Nisan 1870'te Simbirsk'te doğdu. Ailemizin üçüncü çocuğuydu. Canlı, uyanık, gürültülü oyunları seven, ortalığı karıştıran bir oğlandı. Oyuncaklarla fazla oynamaz, onları kırardı. Beş yaşında okumayı öğrendi. Simbirsk'li bir kilise öğretmeni onu Jimnazyuma[1] hazırladı. 1879 güzünde jimnazyumun birinci sınıfına başladı.

Kolay öğreniyordu. Daha başından itibaren sınıfının en iyi öğrencisiydi. Her sene sınıfını iftiharla geçerdi. O zamanlar ciltli bir defterin kapağına altın harflerle "iyi davranışları ve başarısı için" sözleri basılır ve bir övgü yazısı konurdu. Yalnızca yeteneği değil, ciddiliği ve çalışmasında gösterdiği dikkat de onu en iyi öğrenci yapan öğelerdi. Babamız, büyük kardeşlerin de yaptığı gibi, küçük sınıflara gittikleri zaman içerisinde çocukları evde çalışmaya alıştırır ve ödevlerini yapmalarını gözetirdi. Sürekli çalışan babamız ve annemiz, özellikle de ağabeyi Zaşa küçük Vlodya'ya etkin birer örnek teşkil ediyorlardı.

Zaşa olağanüstü ciddi, düşünceli ve sorumluluk duygusuna sahip bir çocuktu. Sağlam karakteri, adil oluşu, duyarlılığı ve sevecenliği onun belirgin özellikleriydi. Kendinden küçük kardeşleri onu çok severlerdi. Volodya, büyük ağbeyini taklitte o kadar ileri giderdi ki, bazen biz onu bu yüzden alaya alırdık. Ona ne sorulursa sorulsun, yanıtı değişmezdi: "Zaşa gibi". Çocuklukta birini örnek almanın yararı varsa, büyük kardeşleri örnek almak, büyükleri örnek almaktan daha önemlidir.

Volodya, çalışmayı ciddiye almaya alıştığından, derslerini dikkatle izliyordu. Ama bunun dışında gamsız ve hareketliydi. Keskin dikkatliliği ve kolay kavrama yeteneği —o zamanlar öğretmenlerin tespit ettiği gibi— her yeni konuyu daha ders anında kavramasına olanak sağlıyordu. Böylelikle evde ayrıca ders çalışmasına gerek kalmıyordu. Küçük sınıflardeyken onun ev ödevlerini ne kadar çabuk bitirip, yaramazlık yapmaya başladığını, taklalar attığını ve aynı odada ders çalışan biz büyükleri nasıl rahatsız ettiğini hatırlayabiliyorum. Bazen babamız onu çalışma odasına çağırıp, ödevlerini kontrol ederdi. Latince defterindeki tüm kelimeleri sorduğunda Vlodya genellikle hepsini bilirdi. Çocukken de çok okurdu. Babamız, yeni çıkan tüm çocuk kitaplarını ve dergileri alırdı. Ayrıca biz bir kütüphaneye de üyeydik.

Volodya'nın sürekli oyun arkadaşı 4 Kasım 1871'de doğan kızkardeşimiz Olga'ydı. Çok yetenekli, hareketli ve zeki olan Olga daha dört yaşındayken onunla birlikte okumayı öğrendi. Hem Olga da onun gibi severek ve kolayca öğreniyordu. Bazı karakter çizgileri Zaşa'yı andıran bu kızkardeşimiz, ayrıca olağanüstü çalışkandı. Jimnazyumun son sınıflarındayken Volodya'nın, yan odalarından birinde Olga'nın sonu gelmez piyano çalışmalarından birini işittiğinde "onun böyle uzun süreli çalışması imrenilecek birşey" dediğini hâlâ hatırlarım. Sonraki yıllarda hepimizin hayranlığını kazanan büyük yeteneğinin yanında, parlak başarılara ulaşmasına olanak veren kendi kendini yoğun çalışma içinde eğitme işine bu bilinçle başladı.

Edindiği bilgileri Vladimir İlyiç, okul arkadaşlarına seve seve aktarırdı. Zor konuları ve ödevleri onlara anlatır, kompozisyonlarda olduğu gibi, Yunanca ve Latince'den yapılacak tercümelerde de onlara yardım ederdi. Jimnazyumun son iki sınıfında kendi asıl işinin yanında, lise diploması alabilmesi ve üniversiteye hazırlanması için bir Çuvaş öğretmene de yardım etmek çabasındaydı. Bu genç adamın hiç geliri olmadığından ona parasız ders veriyordu. Öğrencisi pek yetenekli olmadığı halde gene de amacına ulaştı. Bu adam sınıvları verip, üniversitedeki sevdiği matematik öğrenimine başlayabildi. Benden 5 yaş daha küçük olduğu ve hâlâ jimnazyuma devam ettiği halde, ben de bizzat Viladimir İlyiç'i öğretmen olarak tanıyacaktım.

O sırada ben kadınların devam ettiği yüksek okul kurslarının sondan bir önceki yılındaydım. Buna rağmen o bana, bir boşluğu doldurmada yardım etti. 1886 baharında aralarında üç yıllık Latince konuları da olmak üzere birçok dersten sınava girmek zorundaydım. Tarih-Felsefe fükültesinde o zamanlar klasik eğitim ağırlıklıyken, Latince zorunlu dersti ve çok kuru bir biçimde öğretiliyordu. Öğrencilerin çoğu gibi ben de bu dersi ihmal etmiştim. Anlaşılacağı üzere gençliği çeken, jimnazyum sonrasında yararlanılacak canlı ve toplumsal yönden önemli olan bilgilerdi. Latince'den kaçabilmek için Moskova'ya taşınıp, derslere dışardan dinleyici olarak devam etmeyi tasarlıyordum. Bu planımdan daha sonra vazgeçtiğimde kendimi ciddi olarak Latince'ye vermek zorunda kalmış, kış tatilinde ihmal etttiğim derslerin hepsini telafi etmeye karar vermiştim. Ne ki, bu gerçekleşmedik. Babamızın 12 Ocak 1886'da ölümünden sonra yüksek öğrenim bana özellikle zor gelmeye başladı. Latince'de ise hiçbir ilerleme kaydedemiyordum.

Kendisi jimnazyumun sondan bir önceki sınıfından olduğu ve iyiden iyiye ders çalışmak zorunda kaldığı halde, bir de üstelik Çuvaş öğretmen Osot Nikov ile uğraşırken, Volodya bana yardım etmeyi önerdi. O zaman daha 16 yaşını doldurmamış olan Volodya bu sorumluluğu severek üstlendi. Ve bu gönüllülüğü hep sürdü. Genç insanlar gönüllü olarak neler üstlenip, sonra da daha ilk zorlukta terketmezler ki! O ise çok ciddi olarak ve sabırla tahammül gösterdi. Ne ki ben Mart ayında Petersburg'a gittim. Bu işi öylesine canla başla, ilgi ile yaptı ki, beni bile tiksindiğim Latince konusunda etkiledi. Ele alınması gereken epey konu vardı. Çiçero'nun "Yaşlılık Üzerine" yazısını okuyup tercüme etmek ve hepsinden önce de yazıdaki tüm karmaşık Lafince dil kurallarını yerinde kullanıp, açıklayabilmek zorundaydık.Elbette geri kalmış olmam ve bu geri kalmışlığımı telafi için kendisi derslerinde hiç geri kalmayan kardeşimi yardıma çağırmam beni üzüyordu. Şüphesiz ki bunda yanlış olarak, kendimi beğenmemin birazcık payı vardı. Öyle ya ben, bir jimnazyum öğrencisinin gözetiminde çalışmak zorunda kalmıştım. Gene de çalışmamız öylesine hızlı bir gelişme gösterdi ki, kısa bir süre sonra bende her türlü üzülme duygusu kayboldu. Volodya'nın çalışma esnasında Latin uslübunun incelikleri hakkında bana coşkuyla bilgi verdiğini anımsıyorum. Tabii bu dili hissedebilmek açısından çok az tanıyordum. Ders, daha çok Latincenin Supinum, Gerundium ve Gerundivum gibi özel gramatik biçimlerini ezberleyebilmek için bulunmuş olan deyim ve Gerundium için aşağıda gösterilen mısralarla sınırlı kalıyordu:

Gutta cavat lapidem	*"Damla taşı zorla değil*
Non vi, sed saepe cadendo;	*sürekli tıp tıplarla oyuyor*
Sic homo sit doctus	*İnsan da bunun gibi zorla değil*
Non vi, sed multo studendo.	*kendini vererek öğreniyor."*

Volodya'ya 8 senelik jimnazyum süresi gibi kısa bir zamanda bu işi çözmenin mümkün olup olmayacağı konusundaki kuşkumu belirtiyordum. O ise beni teskin ederek, gerçi jimnazyumda verildiği cansıkıcı şekilde Latince için 8 yıl gerekliyse de, yetişkin ve bilinçli bir insanın bunu iki senede başarabileceğini söylüyordu. İspat olarak Osot Nikov'la bu işi iki senede başaracağını açıklıyordu. Bu genç adamın lisan yeteneği orta derece olduğu halde, bu işi gerçekten iki senede başardı. Büyük bir ilgi ve sevecenlikle çalışıyorduk. Volodya, konuları ezberleten bir sınıf birincisinden çok, öğrenilen dilin inceliklerini, güzelliklerini keşfeden bir dil araştırıcısıydı.

Lisan öğrenimi benim de hoşuma gitmeye başladığından hemencecik ona ayak uydurdum, ikide bir Volodya'nın neşeli kahkahalarıyla kesilen bu ders saatlerinin öğrenim yönünden bana çok yardımı oldu. İlk baharda üç senelik sınavları kazandım. Latince'nin temelini öğrenmiş olmamın birkaç yıl sonra İtalyanca öğrenmede bana çok yararı oldu. Bu da bana çok haz ve para kazanma olanağı verdi. İlginçtir, bazı çağdaş yazarlar Lenin'in uslübu ile klasik Latin uslübu arasında benzerlik buluyorlar.

Babamız 1886 yılında daha Volodya 16 yaşını doldurmadan ölmüştü. Bir yıl sonra aile başka ve ağır bir darbeyle daha karşılaştı: Çar III. Alexander'a yapılan suikaste katıldığından dolayı büyük ağabeyimiz, Volodya'nın herşeyden çok sevdiği Alexander tutuklanıp, ölüme mahkum edildi ve 8 Mayıs 1887'de idam edildi. Bu felaket Vladimir İlyiç'i çok etkiledi, onu çelikleştirdi ve onun devrime giden yollar konusuna ciddi olarak kafa yormasına yolaçtı. Aslına bakılırsa zaten Alexander da Narodnikler ve Marksistler arasında bir yol ayrımında bulunuyordu. O, Marx'ın Kapital'ini tanıyor ve kaleme aldığı parti programında anlaşıldığı gibi gelişmenin seyri üzerine Marx'ın saptamalarını doğru buluyordu. İşçi grupçuklarını da yönetmişti ama sosyal demokratların etkin olabilmesinin şartları daha yoktu. Var olan az sayıda dağınık ve hünüz yeterince bilinçli olmayan işçiye entellektüellerin yanaşması çok zordu. Tüm bunların yanında Çarlık despotizmi öylesine güçlüydü ki, halkla en küçük bir bağlantı kurma girişiminde hapishaneyi boylamak, yadaSibirya'ya sürgün edilmek söz konusuydu.Ve bu yalnız kitlelerle ilişkiler açısından böyle olmakla kalmıyordu. Yüksek okul öğrencilerinin en masumane grupçukları, birlikte okuyup, bilgi alışverişinde bulunma istekleri bastırıldı, öğrenciler memleketlerine sürüldü. Yalnızca kariyerini ve geçimini düşünenler bu rejimle geçinebilir, ona razı olabilirdi. Namuslu ve dürüst insanlar kendilerini savaşmaya mecbur hissediyorlardı. Herşeyden önce de, kendilerini kuşatarak boğan istibdatı yıkmaya, hiç değilse sarsmaya mecbur hissediyorlardı. Önde gelen kafalar için bu, ölüm tehlikesi demekti. Ne ki bunlar arasındaki yürekli insanları ölüm bile korkutamıyordu. Alexander bunlardan biriydi. Ülkede hüküm süren keyfi iradeye tahammül edemeyeceğini anladığından hiç çekinmeden üniversiteyi ve sevdiği bilim uğraşını terketti (profesör olmak istiyordu) ve hiç çekinmeden hayatını da feda etti. Bomba imal etmek gibi tehlikeli bir görev yüklenmişti. Mahkeme önünde bunu açıkça kabullendi. Tek kaygısı yoldaşlarını temize çıkarmaktı.

BU felaket Volodya'nın jimnazyumu bitirdiği yıl oldu. Tüm bu yıkıcı olaylara rağmen o ve kızkardeşimiz Olga o yıl jimnazyumu ödül alarak bitirdiler. Fırtına bulutları kuşkusuz, ailenin kalan üyelerinin birbirine daha yakınlaşmasını getirdi. Hiç şüphe yok, resmi makamlar Alexander'ın kardeşine de kuşkulu gözlerle bakıyorlardı. Onun hiçbir üniversiteye alınmayacağı endişesindeydik.

Simbirks jimnazyum direktörü Kerenski merhum babamızı iyi tanıyordu, Vladimir İlyiç'i de çok takdir ediyordu. Bu engelleri dolambaçlı da olsa aşabilmesi için bu yetenekli öğrenciye yardım etmek istiyordu. Kerenski'nin Kazan Üniversitesi Pedagoji Konseyi'nin tüm üyelerine imzalattığı Vladimir İlyiç hakkındaki olağanüstü değerlendirme bununla açıklanabilir.

Ulyanov ailesi: anne Maria Alexandrovna, baba İlya Nikolayeviç ve çocukları

Olga, Maria, Aleksandır, Dimitri, Anna ve Vladimir (1879)

Anna İlyiniçya-Yelizarova (13.8.1864-19.10.1935), Lenin'in büyük kızkardeşidir. Daha 1886'da henüz öğrenciyken Çarlık istibdadına karşı devrimci mücadeleye atıldı. 1 Mart 1887'de Çar III.Aleksandır'a karşı suikast hazırlığına katılmaktan dolayı Sibirya'da 5 yıl sürgün cezasına çarptırıldı. 1893'den itibaren James ve Andrey Nikolayeviç takma adlarıyla meslekten devrimci bir komünist olarak çalışmalara katıldı. Yayıncı olarak da görevler yaptı ve Hauptmann'ın "Dokumacılar" kitabını Rusçaya çevirdi. Bu çeviri teksirle çoğaltılarak Moskova ve çevresindeki işçiler arasında dağıtıldı. A.İ.Ulyanova-Yelizarova RSDİP'nin ilk Moskova komitesinin üyesiydi. Daha sonraları Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'ne kadar partinin değişik kademelerinde, özellikle de Bolşevik yayın organlarında görev yaptı. Aynı zamanda Lenin'e eserlerini yayınlamasında yardımcı oldu. 1917'de "Pravda"nın redaksiyon sekreteri ve "Tkaç" dergisinin redaktörü oldu. 1918'den 1921'e kadar Eğitim ve Sosyal Yardım Halk Komiserliği'nde çalıştı. Daha sonra Parti Tarihi Komisyonu'nda ve "Proletarskaya Revolutsiya" dergisinin redaksiyonunda görev aldı. Lenin Enstitüsü'nün kuruluşuna katıldı ve bu enstitünün bilimsel çalışmalarında yeraldı. A.İ.Ulyanova-Yelizarova devrim tarihi üzerine ve Lenin'le ilgili anıları içeren birçok kitap yazdı.

Bu belgede şunlar belirtiliyordu: İlya Nikolayeviç Simbirks'te çok tanmmış, sayılan ve sevilen bir kişiydi. Bunun sonucunda ailesine de büyük bir sempati gösteriliyordu. Vladimir İlyiç jimnazyumun gurur duyduğu bir öğrenciydi. Kerenski'nin yargısının buraya kadar doğru sayılması mümkün. Haklı olarak yalnızca genç adamın yeteneğini değil, onun sorumluluğunu yerine getirirkenki çalışkanlığı ve hakkını vererek işgörmesini de bu yargıyı açıkladığı notuna ekliyordu. Kerenski'ye göre bu özellikler evde gördüğü terbiyenin ona verdiği akılcı disiplinden kaynaklanıyordu.

Kerenski altını çizerek devamla —tabii belli bir niyetle—, V.İlyiç'in "aşırı kapalılığı"nı ve "topluluktan kaçışı"nı[2] belirginleştirmek amacıyla, ev terbiyesinin temelini din[3] oluşturmuştur, diyordu. Ve Kerenski, "Ulyanov hiçbir zaman kendisi hakkında olumsuz bir yargıya vardıracak söz ve eylemlerde bulunmadı" derken, gerçeğin artık biraz dışına çıkıyordu. Kardeşim sık sık bazı okul arkadaşları ve öğretmenleriyle atak, kaygı duymadan ve insanlardaki gülünç tarafları keskince gözlemleyerek, alayederdi. Bir süre, Fransızca öğretmeni Pord onun alaylarına hedef teşkil etti. Pord, çok dar kafalı, çıtkırıldım biriydi. Meslekten ahçı olduğu söyleniyordu. Bu yağcı adam Simbirskli bir toprak ağasının kızıyla evlenip böylece sosyete arasına karışmıştı. Sürekli olarak müdüre, müfettişe yaltaklanırdı. Aklı başında öğretmenler onu adam yerine koymazlardı. Çok gücendiği için bu yaramaz öğrenciye yarı sömestr karnesinde hal ve gidişten kötü not verilmesini istiyordu. O zamanlar Volodya 7. sınıfta olduğu için bu durumun ona epey zararı dokunabilirdi. 1885 yılı kışında tatilde eve geldiğinde, babam Volodya'nın böyle birşeyin bir daha olmayacağı konusunda ona söz verdiğini anlatmıştı.

Bu türden küçük şeyler sık sık okuldan atılmaya yol açıp, dikbaşlı genç insanların hayatını mahvetmedi mi? Babamla ve tüm aileyle arasının iyi olması ve de kendi olağanüstü yeteneği Vladimir İlyiç'in başına birşeyin gelmesini önledi.

Kerenski'nin karakteri, bu ve buna benzer düşünceler, annemin Vladimir İlyiç'i üniversiteye tek başına göndermeyip, tüm ailenin Kazan'a birlikte gitmesi kararına gerekçe oluşturuyordu. 1887 Ağustosu sonunda Kazan'da Pervaya Gora'da bir daire kiraladık. Bir ay sonra Vladimir İlyiç'le birlikte tüm aile oradan Novo-Komissariatskaya'ya taşındık.

Narodya Volya'nın dağıldığı, ölüm sessizliğinin hakim olduğu, Rusya'da sosyal demokrat partinin henüz oluşmadığı, kitlelerin savaş alanında görülmediği yıllarda, yüksek okul öğrencileri, öbür kesimlere göre hoşnutsuzluğun sessizliğe gömülmediği tek kesimdi, aksine bunlar ferdi çıkışlar yapıyorlardı. Yüksek okul öğrencileri arasında her zaman öfkesini açıkça dışarı vuran ve savaşmayı deneyen candan, dürüst insanlar vardı. İşte bu yüzden hükümetin baskısı özellikle onlara yönelikti. Ev aramalar, tutuklamalar, sürgünler, giderek daha çok sayıda öğrenciyi kapsıyordu. Çar'a 1887 baharında Petersburg'da yapılan suikast girişimi sonucunda bu baskı —ki eyleme hemen hemen yalnızca öğrenciler katılmıştı— giderek arttı.

(Sürecek)

1) Jimnazyum bilindiği gibi genellikle Avrupa ülkelerinde 5. sınıftan başlayarak 12 ve 13. sınıfa kadar süren, yüksek öğrenime hazırlayan okul tipidir.

2) Jimnazyumda okurken her ne kadar çok samimi olduğu arkadaşı yoktuysa da, bu, onun topluluktan kaçan birisi olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. A.J.

3) Babamız dürüst ve yürekten inanan bir insandı. Biz çocuklarını da bu yönde eğitti. Onun dini duygularının tümüyle katıksız olduğu söylenebilir. Her türlü taraf tutma, ya da çıkarı gereği uyuşma yoluna gitme ona yabancıydı. Elbette ki, jimnazyum öğrencilerinin kiliseye gitmesi zorunluydu. Biz küçükken, gözümüzün önündeki, kendisini izlediğimiz, arı bir inanca sahip bir insandı. Biz çocuklardan kim kendine özgü inanç edinir ve artık kiliseye gitmeyeceğini söylerse onu zorlamazdı. (Alexander'ın böyle yaptığını hatırlıyorum) A.J.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Demirel'in şapkası fanus içinde DYP gecelerinde boy gösteriyor

Cumhuriyet, 8 Mayıs 1986

BARIŞSEVERLER CEMİYETİ'NİN KURULUŞ YILDÖNÜMÜ İÇİN

Selam Onlara

Mahmut DİKERDEM

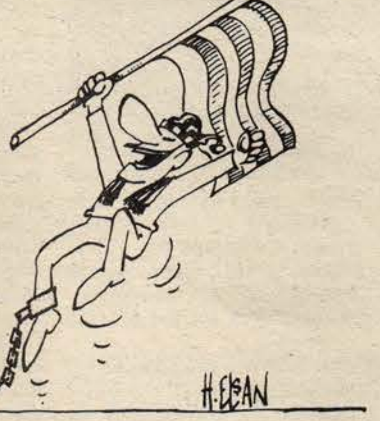
Ülkemizde barış hareketinin ilk örgütlenmesi Dünya Barış Hareketinin doğuşu ile birlikte olmuştur. Bu bir rastlantı değildir. Faşizmin kesin yenilgisiyle sonuçlanan 2. Dünya Savaşı'nın yaraları bile sarılamadan, başta ABD olmak üzere, kimi Batı ülkelerinde soğuk savaş rüzgarları estirilmeye başlandı. Truman Doktrini, NATO paktı, Güney-Doğu Asya paktı (SEATO), Bağdat paktı gibi askersel bağlaşıklıklar soğuk savaş döneminin ilk ürünleridir. Savaşın korkunç yıkıntılarını yaşayan dünya halklarının barış özlemlerine ters düşen bu militarist akıma karşı, değişik siyasal düşünce ve inançtaki aydınlar uluslararası düzeyde biraraya gelerek dünya barış hareketini örgütlediler. Bunu ulusal düzeydeki barış komite ve dernekleri izledi.

Türkiye soğuk savaşın esintilerine kapılarını ilkönce açmış ülkelerdendir. 1947'de uygulamaya konulan Truman Doktrini ve Marshall Planı'na Türk hükümetleri hemen sarıldılar, 1949 yılında kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO)'na katılmak için de harekete geçtiler. Ancak Batı devletleri Türk hükümetinin başvurularını sürekli geri çevirdiler. 1950 yılında iktidara geçen Demokrat Parti hükümeti aynı yılın Haziran'ında patlak veren Kore savaşına büyük bir askeri birlik göndererek ABD'nin gözünde önem kazanmayı ve bu yoldan NATO'ya kabul edilmeyi denedi. Böylesine yaşamsal bir kararın TBMM'nin onayından bile geçirilmeden alınması yurtsever aydınlarımızın sert tepkisiyle karşılaştı. Bir avuç seçkin kişi barış hareketinin öncülüğünü üstlenerek "Barışseverler Cemiyeti"ni kurdular. Bu bilinçli aydınların amacı sadece Kore savaşına katılmayı eleştirmek değil, halkımıza dayatılmak istenen serüvenci, emperyalizme bağımlı, ulusal çıkarlara aykırı dış politikaya karşı kamuoyu oluşturmaktı. Barış örgütleri kitle örgütü değil ama kitlelere dönük, kamuoyu oluşturmayı amaçlayan demokratik kuruluşlardır.

Hukuksal yaşamı pek kısa sürmekle birlikte Barışseverler Cemiyeti bu görevi en olumsuz koşullar altında yerine getirerek ülkemizin barış hareketi tarihindeki saygın yerini almıştır. Barışseverler Cemiyeti'nin kurucuları hem ülkemizde barış hareketinin ilk öncüleri olarak, hem de barış savaşımının inanç, yüreklilik ve özveri istediğini kanıtlayarak ileriki kuşakların barış savaşımcılarına örnek olmuşlardır.

Yarın, Mayıs 1986

Meksika'daki dünya futbol şampiyonası, bir ay süreyle milyonlarca kişiyi yine televizyonun başına mıhlayacak. Bir ay boyunca, "futbolun sporu aşan boyutlarını" hep birlikte somut olarak yaşayacağız. Bu nedenle, Aydan Aya dergisinin Haziran 1984 tarihli sayısında, o sırada yapılan Avrupa Uluslar Kupası vesilesiyle yayınlanan ve futbolun günümüzde kazandığı sosyal ve siyasal boyutlara değinen yazıyı, özetleyerek sayfalarımıza almayı uygun gördük. Bu arada, yazıda özetlenen futbolun şiddete araç olması olgusuna dair örneklere, geçtiğimiz yıl Brüksel'de yaşanan korkunç futbol faciasını da eklemek gerekli.

Futbol Salgınının Toplumsal Boyutları

Dünyada hiçbir spor dalı, hatta hiçbir moda, futbol kadar salgın, futbol kadar yaygın ve yığınsal bir hal almış değil. Özellikle televizyonun son 30 yıl içinde dünyada en etkili kitle haberleşme aracı olarak önem kazanmasından bu yana, futbol hastaları, meraklıları, izleyicileri sadece oyuncularla ve tribünlerle sınırlı olmaktan çıkmış ve milyarlarca insana ulaşan bir ilgi haline gelmiştir.

Bu yanıyla sporun iki temel öğesinden birincisi olan *insan bedenini, fiziki özelliklerini geliştirme, biyolojik olarak insan türünü mükemmelleştirme* işlevi futbolda iyiden iyiye ikinci plana itilmiş, sporun diğer bileşeni olan *görsel yanı* (eskilerin deyimiyle *temaşa*, frenklerin sözüyle *spektaküler* özelliği) tam anlamıyla ön plana çıkmıştır.

....

FUTBOLUN SPORU AŞAN BOYUTLARI

Futbol denilen olay, aşağı yukarı yüz yıl içinde bütün dünyayı saran niteliğiyle salt sportif olma sınırlarını aşmış, toplum ve birey psikolojisinden siyasete kadar pek çok boyut kazanmıştır.

Örneğin yoksulluktan ve hürriyetsizlikten kıvranan Güney Amerika'daki futbol tutkusu, bir toplumsal histeriden başka bir şey değildir. Ve bu tutkuyu salt sportif motiflerle, -yani bir spor olayı olarak- açıklamaya olanak yoktur. Futbol olayı, Latin Amerika'da, kitlelerin bir afyonundan başka bir şey değildir.

Ya da, Federal Almanya'da futbolun en ateşli seyircilerini gerici, ırkçı-milliyetçi ve yabancı düşmanı düşüncelerle donanmış ve şiddete yönelmiş yeni türedi bir gençlik kesimi oluşturmaktadır. Kendilerine "punkt gençliği", "teddy boys", "jeans-type" vb. gibi adlar bulan, genellikle uyuşturucu kullanan, hiçbir olumlu değer yargısı taşımayan -tümüyle dejenere ve *déclassé* nitelik taşıyan- bu gençlik grupları için futbol maçları kendi şiddet dürtülerini uygulamaya geçirecekleri bir araçtır. (Geçen yıl Batı Berlin'de yapılan Türkiye-F. Almanya futbol maçına Neo-Nazilerin çağrısıyla Türk düşmanlığı için özel önem veren bu serseri grupları, F. Almanya'da yabancı düşmanlığının vurucu güçleri arasındadır. F. Alman liglerinde kendi takımlarını tutmak için gittikleri her maçtan sonra sokakta rastladıkları Türk işçilerine karşı terör estirmektedirler.)

Aynı durum Türklere karşı Hollanda'da, eski sömürgelerden gelmiş azınlıklara karşı İngiltere'de -ve aynı boyutlarda olmamakla birlikte- Araplara karşı Fransa'da da söz konusudur.

Futbol maçlarının şiddete sahne olması elbette bu kadarla sınırlı değil. Latin Amerika'da zaman zaman maçlarda seyirciler arasında çıkan arbedeleri gazetelerde izleriz. Ya da 1960'ların başlarında Türkiye ligleri kurulup da, Anadolu'da profesyonel kent takımları ortaya çıktığında, örneğin Bursaspor ile Eskişehirspor arasındaki gerilimli maçlar, veya 42 kişinin ölümüne yol açan Sivasspor - Kayserispor maçı henüz unutulmuş değildir. Sadece bu kadar mı? Kavgayla sonuçlanan, kafa - göz yarılan nice mahalle maçları ve arsa futbolları yok mudur?

...

Futbol maçlarının şiddete, ya da politik amaçlı şiddete araç olması dışında şiddet dışı politik boyutlar taşıması da ender olaylardan değildir. 1982 Dünya Kupası finallerinde F. Almanya'nın şike bir maçla Avusturya ile berabere kalıp Cezayir'in önünü kesmesi, ya da bazı Latin Amerika ülkeleri arasındaki kimi geleneksel karşıtlıkların veya dostlukların bu gibi finallere yansıması futbolun kazandığı politik boyutlara örnektir.

Futbolun politikaya yansıması, ülkemizde küçük boyutlarda da gözlenmektedir. Milletvekili ya da belediye başkanı seçilmek için kentin profesyonel kulübünün başına geçen birçok taşra politikacısı vardır. Ya da kendi seçim bölgesinin takımı liglerden düşmesin, veya bulunduğu kümenin lig birincisi olsun diye politik nüfuz kullanmak isteyen, hatta bir takımın -ya da oyuncunun- federasyonca cezalandırılmasını önlemek için politik nüfuzunu kullanmaya çalışan nice parlamentere rastlanmıştır.

Futbolun tanık olduğu politik boyutun yaşanmış ilginç örneklerinden birisini daha burada anımsamamak elde değil: Çin Halk Cumhuriyeti'nde "Kültür Devrimi" denilen politik çalkantı döneminden sonra, 1969 yılında Futbol Federasyonu aldığı bir kararla futbol takımlarının kalecilerinin "1" numaralı kazak giymelerini yasaklamış ve kalecilerin "0" numarayla maça çıkmalarını emretmişti; buna gerekçe olarak da "Ülkenin 1 numaralı insanı Başkan Mao'dur" demişti. Böylece Çin'de bir süre kaleciler "0" numaralı kazak giydiler.

Futbolun politik boyut kazanması sadece bu olumsuz örneklerle sınırlı değil kuşkusuz. Ülkemizde ve dünyada yaşanmış olumlu örnekler de var.

Örneğin "mütareke yılları" adı verilen işgal altındaki İstanbul'da Fenerbahçe'nin, Galatasaray'ın, Beşiktaş'ın ya da "İstanbul Muhteliti"nin, işgalci düşman kuvvetlerinin futbol takımlarına karşı oynadıkları maçlar vardır ki, bunlardan kimileri ulusal kurtuluş ateşinin bir simgesi olarak anti-emperyalist bir özellik kazanmıştır. İstanbul'un o karanlık yıllarında Türk takımlarının emperyalistlere karşı kazandığı maçlar, tüm stattaki bir avuç seyirciyi aşıp, tüm İstanbul'da dilden dile, kulaktan kulağa dolaşarak adeta menkıbeleşmişti.

Ya da, Zoltan Fabri'nin bir filminde işlediği gibi, Nazilerin konsantrasyon kamplarında, cellatların futbol takımına karşı kamptaki esirlerin, mahkûmların kurdukları futbol takımları o kamplardaki anti-faşist ve ulusal, özgürlükçü bir mücadele biçimi olmuştu. Gene, işgal altındaki Paris'te, Fransız takımlarının Nazi takımlarına karşı yaptıkları maçlar da, rezistans (direniş) ruhunun futbola yansımış bir görüntüsü olarak da anılır.

Bazı örneklerini burada andığımız politik boyutlarına rağmen, futbol olayı, elbette ki, politik bir olay değil. Ne ki, futbol, bugün kazandığı kimliğiyle sportif karakterinin çok mu çok ötesinde toplumsal bir boyut kazanmış, adeta toplumsal bir fenomen haline gelmiş durumda. .

....

BATI DÜNYASINDA FUTBOL

Her dört yılda bir yapılan ve dünyanın en önemli toplu spor olayı olan olimpiyatlarda hemen hiç önem verilmeyen tek spor branşı futbol iken, aynı spor dalı, Batı dünyası başta olmak üzere dünyada en fazla seyirci toplayan bir branştır. Bu niteliğiyle futbol, hiç kuşkusuz kapitalist dünyada *en fazla yatırım yapılan* spor dalıdır.

Batıda futbol başlı başına bir sektör haline gelmiştir. Kitlelerin futbola karşı duyduğu büyük ilgiye burjuvazinin seyirci kalması düşünülemezdi. Bu nedenle futbol, Batı'da başlı başına bir kâr alanı haline gelmiştir ve en şöhretli futbolcuları bünyesinde toplayan kulüpler aynı zamanda şirketleşerek, hisse senetleri borsalarda alınıp satılan, kâr-zarar hesabı yapan kurumlar durumundadır. Birtakım ünlü futbol kulüplerinin büyük işverenlerce, tekellerce satılıp alındığı, Batı'da bilinen bir olgudur. Stadyumların topladığı seyircilerin ödedikleri bilet fiyatları, bu gibi büyük kulüplerin tek geliri değildir kuşkusuz. Daha da önemlisi, maçların televizyon yayınlarından -bu yayınlar sırasında verilen reklamlardan- kulüplerin aldıkları paylar, Batı'daki futbol kulüplerinin başlıca geliridir. Hatta televizyondan yayınlanacak maç sırasında saha kenarlarına, tribünlerin alt kısımlarına konulan reklam tabelaları bile futbolun Batı'da vardığı parasal boyutları göstermeye yeter.

Dahası, Batı'da en popüler spor futbol olunca, hiç kuşkusuz ünlü futbolcular da büyük şirketlerin reklam programları için astronomik paralarla kiralanırlar.

Batı'da futbola kapitalist ilişkiler ağı içinde işlev verilmesi dışında, futbolu kitleler için özel bir çekim alanı, bir ilgi konusu olarak tutmak için ayrıca özen gösterilir. Televizyonlardaki canlı spor yayınlarının önemli bir bölümünü futbol oluşturduğu gibi, haftalık spor programlarında da en önemli yeri futbol tutar. Böylece profesyonel spor dallarının en profesyoneli olan futbol, Batı'da tam anlamıyla profesyonelce ele alınır.

Bir başka deyişle futbolun Batı'daki bu yaygınlığı, sadece kimi psikologların ve sosyologların söylediği gibi bu sporun basit ve anlaşılır bir spor olmasından ileri gelmemektedir. Bu konudaki ilginin diri tutulması için gösterilen çabalar ve futbolun kapitalist bir toplumda, kapitalist ilişkiler ağı içinde korunması, bu amaçla da kitle haberleşme araçlarının etkince kullanılması, futbolu aşağıdan gelen spontane bir ilgi alanı olmaktan çıkarıp, yukarıdan gelen empozasyonlarla sürdürme şeklindeki bir çeşit koşullandırma kapsamına sokmuştur.

Futbolun Batı'daki bugünkü popülaritesi içinde, bugün artık spontanelikten çok, bu yukarıdan gelen empozasyonların rolü daha fazladır.

Öte yandan, futbol, Batı'da burjuvazinin kendi felsefesini de topluma enjekte etmek için bir araç haline getirilmiştir. Örneğin o ülkenin en ünlü futbolcularına imrenen, günün birinde onun gibi ünlü bir futbolcu olmak isteyen, tanınmış, şan ve şöhret sahibi olmak için can atan, böylece çok paraya ve lüks bir yaşama kavuşmayı düşleyen nice genç vardır. Gelişmiş kapitalist ülkelerde bir işçi çocuğunun, bir emekçi çocuğunun, orta halli bir aile çocuğunun sınıf atlaması ve burjuvazi içine geçmesi hemen hemen olanaksızdır. Bu tüm emekçi katmanların bilincine yerleşmiştir. Ama ünlü bir sinema yıldızı, ünlü bir şarkıcı ya da ünlü bir futbolcu olarak toplumda sınıf değiştirme ve burjuva yaşantısı düzeyine ulaşma olanağı birçok gencecik insanın, sadece o gencecik insanın değil, aynı zamanda onların anne-babalarının bitmeyen düşüdür.

Böylece bir Rummenige, bir Platini, bir Maradona, bir Rossi, bir Kennedy olmak düşüyle yanıp tutuşan genç -ve çocuğunu o noktada görmek isteyen aile- düş dünyasında bu yoldan sınıf değiştirme gizini taşır.

Ünlü bir sinema oyuncusu, ünlü bir müzisyen olmak, ancak özel eğitimle gelişebilecek yetenekleri, yani belli mali olanakları gerektirir. Fakat küçük yaştan başlayarak futbol oynamak, aynı ölçüde gayreti gerektirse bile, ünlü bir sanatçı olmak gibi özel mali olanakları (ders almak, hoca tutmak, dar çevre sınırları içinde gelişme olanakları sağlamak vb. gibi) gerektirmediğinden, ünlü futbolcu olarak sınıf değiştirme düşü, diğer düşlere nazaran erkek çocuklar için daha kolaydır, daha ucuzdur. Bu nedenle, şöhrete ulaşıp zengin olmak isteyen emekçi kızları -fiziksel özellikleri el veriyorsa- artistlik, fotomodellik, mankenlik gibi yolları -ve bunların en kolayı olan soyunmayı- seçerken, aynı katmanların erkek çocukları ise futbol yoluyla "bir yerlere gelmeyi" düşlerler. Kuşkusuz ki, o ülkedeki on milyonlarca gençten ancak birkaç on tanesi öyle ünlü futbolcu mertebesine ulaşabilir, fakat gene de kapitalizmin bu "fırsat eşitliği" (!) hep gencecik insanlara sunulmuş yemler olarak kalır. Bu özellik, dikkat edilirse, son zamanlarda ülkemizi de sarmaktadır. Eskiden ana-babalar çocuklarının akşam geç vakitlere kadar arsada top koşturmasına, mahalle takımında futbol oynamasına çok kızarlardı. Oğullarının "okuyup adam olması"nın önünde engel gibi görürlerdi futbolu.

Oysa son zamanlarda, Anadolu'nun dört bir yanında profesyonel futbol kulüplerinin açılmasıyla ve futbolun bir meslek olduğunun hele hele ünlü futbolcuların çok para kazandıklarının anlaşılmasıyla, ana-babalarda futbola karşı antipati hayli azalmıştır. Artık her temmuz öncesinde transfer piyasası açıldığında, futbolcu olan oğullarının transfer çıkarlarını koruyan, kulüp yöneticileriyle bizzat pazarlığa giren, gazetecilere demeç veren babaların sayısı bir hayli fazladır.

Futbolun ve futbolculuğun bir ikbal kapısı gözükmesi, kuşkusuz ki, kapitalist dünyanın gelişmiş ülkelerinde, ya da Latin Amerika gibi futbol hastalığıyla malül ülkelerde bizdekinden daha da yaygındır.

Futbol maçlarının dar gelirli ailelerdeki bir başka zenginlik düşü, kuşkusuz ki, futbol bahsimüşterekleridir. Ülkeden ülkeye değişik adlar alan, ama genellikle Spor Toto diye adlandırılan bu bahsimüşterekler, dar gelirli birçok insana -çocuğunu ünlü futbolcu yapmak düşünden- çok daha "reel", daha makul bir olasılık gibi gözükmektedir. Hele eskaza bir bakkal çırağı 13 + 1 tutturup 14 milyon alınca (gazetelere birinci sayfa konusu olunca) toto ile "köşeyi dönme" düşü, pek çok insana hayal değil "yakın bir ihtimal" olarak gözükebilmekte ve bahsimüşterek kuponlarının karaborsaya düştüğü bile olmaktadır.

Latin Amerika başta olmak üzere pek çok ülkedeki futbol salgınının bir başka yönü de toplum psikolojisiyle ilgilidir. Maçlara giden milyonlarca, on milyonlarca emekçi, kendi toplumsal ezilmişliğini, o ülkedeki sosyal sorunlardan kaynaklanan psikolojik sıkıntılarını maçlarda gidermek istercesine, bilinçsizce futbola sarılmıştır. Futbol bu açıdan özellikle böyle ülkelerde yığınsal bir illüzyon (yanılsama) niteliği kazanmıştır.

Maça gidip, oyun öncesi ve sonrası dahil, saatler boyu tempo tutan, takımının yediği golle üzülüp, attığı golle sevinen, kaçırdığı golle yerinen, haykıran, bağıran, susan, heyecanlanan seyirciler, psikologlara bakılırsa, "deşarj olmaktadırlar". Ama böylesine vülger, böylesine yanıltıcı bir deşarj oluş, kuşkusuz ki, insan bilinciyle bağdaşmaz; olsa olsa insanın spontane güdüleriyle, içgüdüleriyle izah edilir. Oysa insanı, diğer canlı yaratıklardan ayırt eden şey onun bilincidir. İçgüdüleri değil...

Bu nedenle, böylesi "deşarj" olmaları toplumsal açıdan onaylamaya ve aklamaya olanak yoktur. Futbol maçı seyircisi olarak futbolun toplumsal bir yanılsama halinde insan bilincini yanıltması, insanın üstünlüğüne, insanın iradesine ters düşen, fakat gene de realite olan, bir fenomendir.

Hafta sonu gittiği maçta, ya da televizyondan izlediği maçta "deşarj olan" insan, ertesi hafta, bir hafta boyunca yeniden "şarj olacaktır", sonra ertesi hafta sonu yeniden "deşarj olacaktır"... Ve bu durum ilanihaye sürüp gidecektir. Yani insanların toplumsal bilinçleri, kapitalizmin sunduğu sayısız afyonların yanısıra, bir de bu yolla köreltilmiş, güdükleştirilmiş olacaktır.

Ne ki, böylesi motifler, belli ülkelerde bir dönem için geçerli olsa bile, sürekli olarak geçerli kalmamaktadır. Böyle olduğu içindir ki, 1978'de Arjantin'in dünya şampiyonu olması, ne Videla'nın koltuğunu sürekli kılmıştır, ne de daha sonra, bir süre onsuz devam eden rejimin bekasına yetmiştir. Ya da futbolun isterik bir biçimde kitleleri sardığı Brezilya'da efsanevi futbol yıldızı Pele ve ünlü Socrates dahil olmak üzere, milyonlarca insanın (doğrudan başkanlık seçimi için) dünya tarihinin en büyük gösterilerinden birisini gerçekleştirmesini, hastalık derecesindeki yığınsal futbol salgını ve tutkusu önlemeye yetmemiştir.

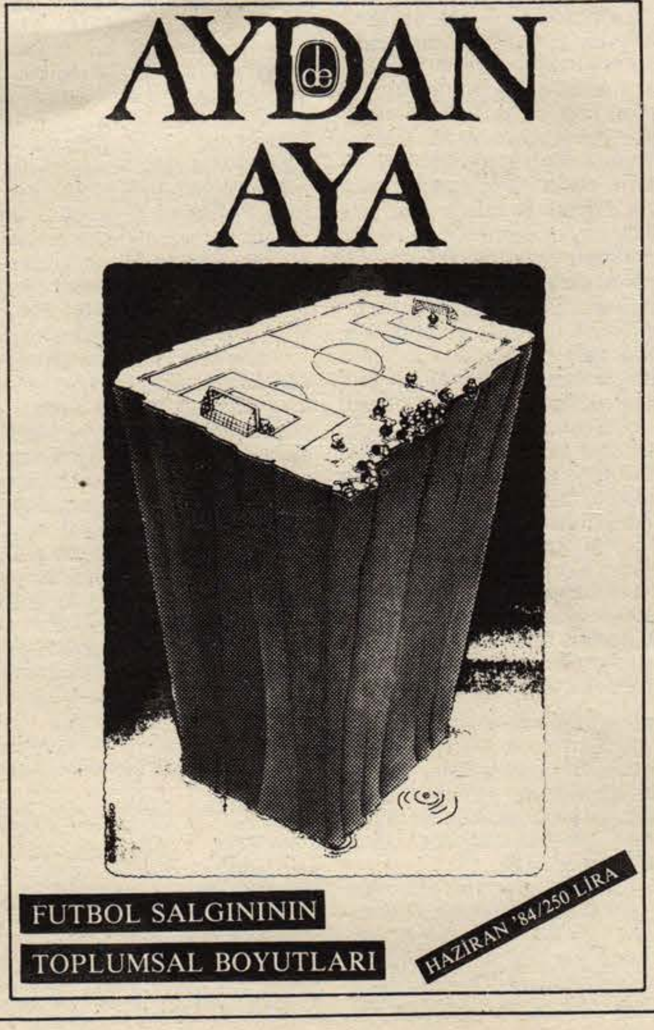
SONUÇ

İnsanı geliştiren, yetkinleştiren, insanoğlunun hem fizik, hem de estetik özelliklerini yükselten her türlü şeye, ve bu arada spora, -buna hizmet ettiği sürece, ya da ettiği koşullarda- futbola, futbol adamına ve seyircisine saygımız var. Ama sporun -ve konumuz özelinde futbolun- insan bilincini köreltmesine, insanı illüzyonlara düşürmesine hiç saygımız yok. Örneğin, bir dünya kupası, bir Avrupa kupası finali sırasında, ya da bir Avrupa kulüpler kupası mâçı nedeniyle sokakların bomboş, kahvehanelerin dopdolu olduğu, memurundan işçisine kadar herkesin kahvehaneye, evine maçı seyretmeye koştuğu, esnafın bu amaçla dükkânını kapattığı bir ülkenin insanı olarak bu futbol tutkusunu da onaylamaya olanak yok.

Hele hele ülkemiz gençlerinin, çocuklarının düşlerini sinema veya futbol yıldızlığının kapladığı, futbola -üstelik de kötünün kötüsü bir futbola- karşı gereksiz ve hak edilmemiş bir ilginin sürdüğü, önemli maçlarda sabahlara kadar insanların stat önlerinde sabahlayıp, maç sırasında birtakım illüzyonlarla ölüp ölüp dirilerek avunduğu, Anadolu illerinde, hatta birçok ilçesinde bir sezon boyu en önemli olayı o ilin-ilçenin takımının o hafta aldığı ya da alacağı sonucun oluşturduğu, bu yerel -ve de yerli- futbol tutkusunun yetmediği yerde, televizyondaki yabancı maç nakillerinin de milyonlarca insanı sık sık televizyon başına çektiği koşullarda "halkımız bunu istiyor, bunu beğeniyor" diye popülizm yapacak değiliz. Çünkü görüyoruz ki, Güney Amerika ülkelerindeki kadar olmamakla birlikte, futbol Türkiye'de de olumlayamayacağımız bir ilgi alanı olarak varlığını sürdürmektedir.

Her şey gibi spor da, sporun bir dalı olan futbol da insanın ürünüdür. İnsan tarafından yaratılmıştır, insan tarafından yaşatılmaktadır. Ama insanın ürünü olan bir şeyin, insana -onun en büyük özelliği olan insan bilincine- aykırı bir işlev kazanmasını, *gayriinsani* buluyoruz.

....

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

İŞKOLLARI SAYISI 16'YA İNDİRİLİRSE TÜRK-İŞ'E BAĞLI SENDİKALARIN KARŞILAŞACAKLARI DURUM

İşkolu	Toplam İşçi sayısı	Yüzde 10 İşkolu barajı	Türk-İş'e bağlı sendika ve üye sayıları	Barajı aşamayan sendikalar	İHTİMALLER
İnşaat ve Toprak	601 055	60 105	Yol-İş (121 274) Çimse-İş (43 192) Kristal Çitser-iş (14 990)	Çimse İş Kristal Çitser İş	Çimse ile Kristal Çitser-İş birleşirlerse barajı aşabilirler. Bu durumda aynı işkolunda 2 sendika olur. Bu sendikaların daha önce de Türk-İş ilke kararına göre birleşmesi gerekiyordu
Maden ve Enerji	266 722	26 672	Tes-İş (100 265) Türk Maden İş (60 484) Genel Maden İş (61 830)		Türk Maden-İş ile Genel Maden-İş Sendikalarının Türk-İş ilke kararına göre daha önce birleşmesi gerekiyordu. Yeni kanun sonucu birleşirlerse güçlenecekler
Basın ve Matbaacılık	29 084	2 908	TGS (3 615) Basın-İş (4 709)		TGS ile Basın-İş birleşirlerse güçlenecekler
Demiryolları	49 151	4 915	Demiryol-İş (31 986)		Sorun yok
Bahçe Tarım ve Ormancılık	102 609	10 260	Tarım-İş (51 576)		Sorun yok
Ticaret-Banka Sigorta	68 597	6 859	Bass (7 568) Basisen (31 930)		Bass her an baraj dışı kalabilir. İki sendikanın birleşmesi halinde işkolunda en güçlü sendika olacaklar. Birleşmeleri Türk-İş ilke kararında da yeralıyordu
Ağaç ve Plastik	53 706	5 370	Ağaç-iş (14 535)		Sorun yok
Büro ve Güzel Sanatlar	251 842	25 184	Tez Koop-İş (25 254) Koop-İş (28 368)		Koop İş ile Tez Koop-İş'in birleşmesi halinde güçlü bir sendika doğacak. Bu Türk-İş ilke kararında da yeralıyordu
Metal	447 408	44 740	Türk-metal (119 009) Harb-İş (35 536) Dok Gemi-İş (6 945)	Harb-İş Dok Gemi-İş	Harb-İş ve Dok Gemi-İş birleşmeleri halinde bile barajı aşamıyorlar. Ya bağımsız sendikalardan da üye çalıp birleşmeleri, ya da büyük sendika Türk-Metal'le birleşmeleri gerekiyor
Gıda	303 285	30 328	Tek Gıda-İş (184 112) Şeker-İş (39 685)	—	Kısa vadede sorun yok. Ancak birleşirlerse çok güçlü olacaklar
Kamu Hizmetleri ve Ulaştırma	337 520	33 752	Belediye-İş (107 905) Hava-İş (7 416) Toleyis (14 265) Sağlık-İş (13 165) Türk-Denizciler (11 276) Tüm-Tis (3 437)	Hava-İş Toleyis Sağlık-İş Türk Denizciler Tüm Tis	Belediye-İş en güçlü sendika. Diğerlerinin buna katılması veya kendi aralarında birleşerek bir sendika kurmaları sözkonusu olabilir
Posta Haberleşme	13.310	1.331	Haber-İş (7 461)	—	Sorun yok
Tekstil ve Giyim	328.064	32.806	Teksif (177 425)	—	Sorun yok
Deri ve Giyim	38.953	3.895	Deri-İş (10 257)	—	Sorun yok
Kimya-Kağıt Seramik	131.436	13.143	Petrol-İş (74 537) Selüloz-iş (16 717)		Birleşirlerse güçlenecekler
Köy Hizmetleri	60.000 (Yaklaşık)	6.000	Halen bu işçiler Yol-İş bünyesinde bulunuyor 1983 öncesi Köy-YSE-İş sendikası vardı. Yeni işkolu olarak ayrılırsa yeni bir sendika kurulacak		

Yankı, 28 Nisan-4 Mayıs 1986

Karı koca Özallar, her fırsatta ve hiç utanıp sıkılmadan Türkiye'nin Avrupa ülkelerine kıyasla "ucuzluk cenneti" olduğundan bahsedip, "halimize şükretmeliyiz" diyorlar. Türkiye'de kazanıp Avrupa'da yemeye kalkarsan elbette öyle, ama gerçekte durum tam tersi. Bunu görmek için de, illâh "solcu, bozguncu" vs. olmak gerekmiyor. T.Güngör'ün Dünya gazetesinde yayınlanan iki yazısı sadece bir örnek.

Olayların İçinden

İşler nasıl gidiyor?

"Türkiye'de işler nasıl gidiyor?" sorusu ortaya atılınca, (ihracat iyi, döviz bol, otomobil - buzdolabı satışları arttı, işler iyi gidiyor) deniliyor. Veya bunun tersi söyleniyor.

Bir ülkede "işlerin nasıl gittiğinin başka göstergeleri de olsa gerek..."

İşler ne için iyi gitmek zorundadır? Çünkü işler iyi gider ise, o ülkede yaşayan insanlar daha iyi yaşam koşullarına kavuşurlar. Emeklerinin karşılığını alırlar. Sosyal hizmetlerin kalitesi yükselir. Huzur doğar.

İnsanların daha iyi yaşam koşullarına kavuşmaları için önce bir iş bulmaları şarttır. Çalışmak isteyen insanlara istihdam imkanı sağlamak her ülkede temel sorundur. İş bununla da bitmez. Acaba çalışanlar aldıkları ücret ile nasıl yaşıyorlar?

Kaba mukayeseler yapılırken "Efendim Türkiye bir ucuzluklar diyarı. İngiltere'de etin kilosu 5 bin lira, Türkiye'de 1.500 lira... Tabii ki Türkiye'de işçi ücreti düşük olacak..." denilir...

Hatta ve hatta "... zavallı İngilizler, yumurtanın tanesini 100 liraya yiyormuş" diye başkaları adına ızdırap çekilir.

Mühim olan etin kilosunun, yumurtanın tanesinin hangi ülkede kaça satıldığı değil, hangi ülkede bir işçinin bir kilo et, bir yumurta almak için kaç saat çalıştığıdır.

İşlerin iyi gidip gitmediğinin göstergesi ise, yıllar itibariyle bir işçinin 1 kilo et, bir yumurta alabilmek için "daha az mı, yoksa daha çok mu çalışmak zorunda olduğu"dur.

İngiltere'de işçinin gelirinin belli başlı gıda maddelerine göre gelişimini sergileyen bir tablo Financial Times gazetesinde yayınlanmış idi.

İngiliz işçisi hangi malı kaç dakikada çalışarak satın alabiliyor.

	1976	1981	1982	1983	1984
1 somun ekmek	8	8	8	7	7
1 kilo kemiksiz et	118	114	114	106	102
1 kilo tereyağı	38	40	42	38	34
12 adet yumurta	22	16	16	13	16
1 galon benzin	35	36	34	34	33
1 litre süt	10	8	8	8	8

Güneş gazetesinde Turhan Aytul'un sütununda 24 Nisan 1986 günü Financial Times gazetesinde yayınlanan tablonun Türkiye için hazırlanmış benzerine yer verilmişti. Türkiye için hazırlanan tablonun hazırlanmasında SSK ve DİE'nin verileri esas alınmıştı.

Türk işçisi hangi malı kaç dakika çalışarak satın alabiliyor:

	1977	1981	1982	1983	1984
1 kilo ekmek	16	29	32	30	33
1 kilo kemiksiz et	230	348	332	350	364
1 kilo margarin	56	124	118	116	188
12 adet yumurta	65	106	104	90	89
1 litre gazyağı	9	35	40	39	39
1 litre süt	37	77	87	80	82

Tabloda görüleceği gibi İngiltere'de etin 5000 Türk Lirası'na satılması, Türkiye'de 1.500 Türk Lirası olması önemli değil. Önemli olan İngiliz işçisinin 1 kilo et almak için 102 dakika, Türk işçisinin 364 dakika çalışmak zorunda kalmasıdır.

DÜNYA
Ekonomi-Politika

Mesele burada da bitmemektedir. Yıllar itibariyle işçinin durumu acaba iyiye mi yoksa kötüye mi gitmektedir? Bunu da göstergeler sergilemektedir.

İngiliz işçisi 1977 yılında 1 kilo et için 118 dakika çalışırken, 1984 yılında 102 dakika çalışmak zorunda kalmıştır. Demek ki, et fiyatlarındaki artışa rağmen, daha az çalışarak etini temin etmiş, kalan parayı başka ihtiyaçlarına veya tasarrufa yöneltebilmiştir.

Türk işçisi ise 1977 yılında 1 kilo et için 230 dakika çalışırken, 1984 yılında 364 dakika çalışmak zorunda kalmıştır. Bunun anlamı, işçi ya daha az et yemiş, ya da aynı miktarda et yiyebilmek için başka harcamalarını kısmış veya tasarruflarını eritmiştir.

İşte Türkiye'de işler böyle gidiyor.

7 Mayıs 1986 **TEVFİK GÜNGÖR**

...

Şu safhada **farklı görüş sahiplerinin biraraya gelerek, işçi kesimindeki (gerçek ortalama günlük ücreti tesbite tmeleri) zorunludur. Bu yapılmaz ise, bir taraf ücretlerin düşüklüğünden sözederken, öte taraf ücretlerin yeterliğini savunacak ve arada ezilen herzamanki gibi (az ücretli işçi olacaktır.)**

İşçi ücretlerinin (normal düzeye) çıkarılması herbakımdan sağlıklı bir ekonominin temel koşuludur. Bir ekonomi (işçileri unutarak, yok sayarak) sağlığa kavuşamaz, gelişemez.

Sosyal adalet, gelir dağılımı gibi faktörler (unutulsa, dikkate alınmasa veya ertelense bile) üretimin sürdürülmesi, ticaretin yürümesi, için (işçi kesiminin talebinin canlı tutulması) şarttır.

Tarımsal ve sınai üretimi (sadece varlıklı kişiler için ve ihracat için) sürdürmek, bu tip bir talebe dayalı ekonomiyi yaşatmak mümkün olamaz.

Türkiye'de 1960 sonrası dönemde **sınai yapıdaki gelişmede (işçi kesiminin talebinin canlılığı) en önemli etkenlerden biri olmuştur.** Fakat (reel işçi ücretlerinin gerilemesi) bu önemli talebin bugün piyasadan giderek çekilmesi sonucunu vermiştir.

Metal-İş'in bir araştırması, işçinin buzdolabı, TV piyasasından nasıl çekilmekte olduğunu ve hele otomobil piyasası ile ilgisinin nasıl kesildiğini açık şekilde ortaya koymaktadır.

NE KADAR ÇALIŞMANIN KARŞILIĞINDA?

	Buzdolabı	Renkli TV.	Otomobil
Asgari ücretli işçi	1.317 s.45 dak. (5 ay 26 gün)	2.015 s.31 dak. (8 ay 29 gün)	29.069 s.46 dak. (10 yıl 9 ay)
10 yıllık metal işçisi	548 s. 37 dak. (2 ay 13 gün)	836 saat (3 ay 21 gün)	12.057 s.52 dak. (4 yıl 5.5 ay)

DİĞER ÜLKELERDEN ÖRNEKLER

ABD'li makine işçisi	46 saat	40 saat	—
Alman gemi yap. işçisi	32 saat	81 saat	—
Endonezyalı işçi	433 saat	1 16 saat	—

Açıklama: 1 buzdolabı: 170 bin lira, 1 renkli TV. 260 bin lira, yerli oto: 3 milyon 750 bin lira kabul edilmiş, yabancı ülke işçileri için de Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nun araştırması (1985) dikkate alınmıştır.

Kamu sorumlularının konuya ilgisizliğinin devam etmesine ve sorunu önemsememelerine rağmen, bazı işveren çevrelerinin sorunun ciddiyetini farketmeye başlamaları olumlu bir gelişmedir.

21 Mayıs 1986 **TEVFİK GÜNGÖR**

YANKI HAFTALIK HABER DERGİSİ *19-25 Mayıs 1986*

Aziz Nesin:

«Aydınlar dilekçesinden daha büyük çapta hazırlığımız var »

YANKI: Özel yaşamınız çok sakin geçiyor o halde?

NESİN: Gördüğünüz gibi devamlı buradayım. Haftada, 10 günde bir İstanbul'a iniyorum. Ankara'ya gideceğim yakında. Ankara'da hükümeti rahatsız edecek, iktidarı rahatsız edecek bazı işlerim var, onları yapacağım.

YANKI: Bu rahatsız edici işler nedir?

NESİN: Yeni bir hazırlığımız. Aydınlar Dilekçesi'nden daha büyük çapta bir hazırlığımız var. Bu hükümeti sürekli rahatsız etmek lazım. Uyarmak değil, rahatsız etmek lazım, çünkü uyarılmaz bir iktidardır bunlar. Bu rahatsızlık sadece hükümete değil, hükümetin emrinde bulunduğu bütün insanlara olacak. Cennette parsel arayanlara, hem cennette hem de dünyada rahat olacak insanlara karşı sürekli tavır almamız gerekiyor.

YANKI: Hep bu hükümetin verdiği rahatsızlıkları dile getirdiniz. Peki hiç rahat olduğunuz dönem olmadı mı, ya da hangi hükümet zamanında rahattınız?

NESİN: Ben her zaman rahatım. Beni hiç onlar rahatsız edemezler, ben onları rahatsız ederim. Ben hapse girdiğim zaman, beni hapse atanlar çok rahatsızdır da, ben çok rahatımdır.

YANKI: Yeni bildirinin içeriği ne olacak?

NESİN: Biliyorsunuz Aydınlar Dilekçesi'nde sonuç alındı. Aydınlar Dilekçesini yapanlara ve imzalayanlara **"vatan haini"** dendiğini biliyorsunuz. Mahkeme kararı **"vatan haini"** olmadığımızı tescil etti. Karar verdi ki **"vatan haini"** değiliz. O zaman sonucun ne olduğunu söylemek bana düşmez. Aydınlar Dilekçesi'nde hiçbir zaman ekonomik sorunlara değinmedik. Bu kez Türkiye'deki ekonomik sorunlara değineceğiz ve ekonomik sorunların yaşamın başka alanlarına, ahlaksal, sosyal alanlara nasıl yansıdığını anlatacağız. O zaman da 5 kere 10 kere vatan haini olacağız tabii...

YANKI: Aydınlar Dilekçesi'nde yaşanan olaylar imza atanlarda belirli bir tedirginlik yaratmış olabilir mi? Yani bu çalışmada beklediğiniz katılım gerçekleşecek mi?

NESİN: Tam tersine, herkes daha yürekli, daha birlik, daha güçlü olarak yeni çalışmaya katılmak istiyor. Ve bu kez imza sayısı 1500-2000 olmayacak. Bu kez 10 bin imzayla başvuracağız, ayrıca da imzaya sürekli açık tutacağız. Böylece de her hafta belki elli bin, yüz bin imza katılacak. Bu kez çok daha güçlü bir hareket olacak...

Bu tür hareketler çok gerekli. Fakat bizim sağ kesim katılmıyor, katılmamakla da bence yurttaşlık görevini yapmıyor. Çünkü bu konu, sağ, sol sorunu değildir... Bu, namuslu yurttaşın sorunudur, bunda birleşmek gerekiyor. Aydınlar Dilekçesi'nde çok uğraştık ama, hiçbir zaman sağ kanattan, ne liberallerden, ne kapitalistlerden, ne dinci sağcılardan hiçbirinden destek değil, yardım değil, birlikte olmak hevesi, ilgisi görmedik. Ama biz çok uğraştık. Bu kez de katılacaklarını sanmıyorum. Bu sol sağ sorunu değil, namuslu yurttaş sorunu... Çok uç nokta olduğu için söylüyorum. Rüşvet alan memurun sağı solu yok. Sağ da alıyor, sol da alıyor. Para yüzünden oğlan çocuğu sapık ilişkilere giriyorsa, bunun sağı solu yok. Onun için burada elele vermek gerekiyor, birleşmek gerekiyor. Ama ne yazık ki anlaşamıyoruz. Sanıyorum ki yine ekonomik bildirgeye -ki ismi **"Ekmek ve Halk Bildirgesi"** olabilir, henüz Yazmanlar Kurulu'ndan geçmedi, girişim halinde. İlk kez size açıklıyorum- sağ kesim katılmayacak.

YANKI: Siz bir toplantıda Sabancı'nın yerinde olmak istemezdim dediniz...

NESİN: Yerinde olmak istemem olur mu, onun yerinden nefret ediyorum. Ne onun yerinde olmak isterim, ne de onlara benzer kişilerin yerinde olmak isterim...

Sabancı bir simge. Bunların en uç noktasını gösteriyor. Bütün gerçek dışı davranışlarıyla, sözleriyle onların simgesi oluyor. O sınıfın, o sömürücü sınıfın simgesi oluyor. Onun için ben onunla aynı otobüste olsam hemen atlarım otobüsten.

YANKI: Sayın Nesin bize dini görüşlerinizi açıklar mısınız?

NESİN: Allah yoktur demiyorum. Bir insan Allah vardır diyorsa, Allah vardır. Dini görüşlerime gelince, ben dinsizim. Nüfus kağıdımda İslam Müslüman'dır diye yazıyor. Biz doğmadan önce bunu yazmışlar, sildirilmez de. Sildirmenin de bir anlamı yoktur. Zaten Türkiye'de dinsizlik söylenemez. O kadar yaygın baskı var ki, insan özgür değildir. Ayrıca dinli olanlar neden dinli olduklarını da bilmezler.

YANKI: Bazı sanatçılar gibi size de pasaport verilmiyor. Bir sanatçı olarak bunu nasıl karşılıyorsunuz?

NESİN: Evet pasaport vermiyorlar. 50 yaşına kadar vermediler, 50 yaşında verdiler. Bir de 69 yaşında vermediler, hâlâ vermiyorlar. Beni çok seviyorlar, gözlerinden ırak tutmak istemiyorlar. **"Gözden ırak olan gönülden ırak olur. Aman, uzağa giderlerse biz ne yapacağız"** diye üzülüyorlar memleketin değerli evlatları. Onun için bizi uzak tutmak istemiyorlar. Ben de pek gitmek istemiyorum dışarıya. Bakın Kore'den yeni bir davet geldi gidemiyorum. Bu sene Avustralya'dan, Almanya'dan 4 yerden, Londra'dan, Yeni Delhi'den, İspanya'dan davet geldi. Ben de yazıyorum. **"Bana devlet pasaport vermediği için yazık ki gelemiyorum"** diyorum. Bu mektupların bir suretini de Genel Kurmay Başkanlığı'na, Meclis Başkanı'na, Başbakan'a, gönderiyorum. **"Çok utanç verici bir durumdur ben bundan sorumlu değilim, siz sorumlusunuz"** diye gönderiyorum. Ayrıca beni davet edenler buradaki ilgililere çok ağır protesto mektupları yazıyorlar. Ben buradan gidersem kıyamet kopacak. Bu memleketten en son herkes gittikten sonra gitmeyecek adam benim. Bunu da herhalde biliyorlar, akılları sıra sanıyorlar ki bana işkence edecekler. Hiç benim umurumda değil. Ben zaten gitmek istemiyorum, işim çok, bana güzel bir bahane oluyor. "Gelemem" desem kabalık olacak, "gelemiyorum" diyorum. Bunu bahane ediyorum. Onlar zannediyorlar ki bana işkence yapıyorlar. Hiç umurumda değil. Işkenceyi kendilerine yapıyorlar. ■

İŞÇİNİN EVRENİNDEN
ŞÜKRAN KETENCİ

Cumhuriyet, 8 Mayıs 1986

1 Mayısa Katlanamayanlar...

"DGB, kadın erkek tüm işçileri, emekçileri 1 Mayıs 1986 günü düzenlenen mitinglere katılmaya çağırıyor. Tüm işçiler, emekçiler kendi öz çıkarlarınız için, 1 Mayıs 1986'da alanlara çıkın, miting alanlarına koşun.."

SHP Genel Başkanı Aydın Güven Gürkan Meclis kürsüsünden *"1 Mayıs emek bayramıdır"* dedi diye Meclisi ayağa kaldıran ANAP ve MDP milletvekilleri bu çağrıya ne diyorlar acaba? Bazılarının eline geçmemiş olabilir, diye kısa bir açıklama yapalım: Alman Sendikalar Birliği'nin Türk işçileri için Türkçe olarak yayımladığı yayın organında da yer alan işçilere çağrı metninin ilk cümlelerini aldık. Çağrının hemen üstünde DGB yöneticileri ile Türk-İş yöneticilerinin yaptıkları bir ortak toplantının haberi ve fotoğrafı var.

Sayın Aydın Güven Gürkan *"1 Mayıs emek bayramıdır"* dedi diye komünistlikle suçlanabiliyor, böyle bir cümle Mecliste akıl almaz çirkinlikte bir kavga ve küfürleşmenin çıkmasına yol açabiliyorsa, *"Moskova yolu açıktır", "1 mayısı bayram yapmak isteyenlere izin vermeyiz"* denebiliyorsa, Sayın ANAP ve MDP milletvekillerine sormak gerek; Yüzbinlerce Türk işçisi, bize döviz getirecekler diye, gerçek komünistlerin kucağına nasıl teslim edilir? Alman İşçi Sendikaları Birliği DGB'nin kutladığı komünist bayramında, miting alanlarını doldurmalarına nasıl göz yumulur?

Sayın ANAP ve MDP milletvekilleri izin verseler de vermeseler de, ülkemizde resmi bayram olarak kabul edilmese de, hatta kutlanması yasaklansa da 1 Mayıs dünyada işçi bayramıdır. 1886'da ABD'de işçi sınıfının günde 8 saat çalışma hakkı için vermiş olduğu savaşım, 1889'da dünya işçi sınıfının bayramı olarak kabul edilmiştir. Mustafa Kemal'in imzası ile üyesi olduğumuz, halen hükümetimiz, işveren ve işçi sendikalarımız ile resmen temsil edildiğimiz Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'ya göre 1 Mayıs, işçi haklarındaki kazanımların bir sembolü, sendikal hakların simgesi olan bir bayram, savunulması, korunması gereken bir haktır.

Rejimleri ne olursa olsun dünya ülkelerinde 1 Mayıs, sendikalar tarafından düzenlenen tören, mitinglerle işçi sınıfının bayramı olarak kutlanır. Devletlerin resmi temsilcileri, hükümet temsilcileri sendikaların düzenledikleri kutlama törenlerine katılırlar. 1 Mayıs, sendikalar tarafından anlamına uygun olarak kutlanırken, o ülkede güncel olan işçi sorunları da gündeme gelir.

Demokrasi olan her ülkede bu böyle olduğu içindir ki, Almanya'da da DGB, 1 Mayıs işçi bayramını kutlarken, Alman işçilerle birlikte Türk ve diğer ülkeler işçilerini düzenlenen miting alanlarına çağırmakla yetinmemiş, 1 Mayıs çağrı ve kutlamalarında Almanya'da Türkler de dahil halen çalışmakta olan işçilerin güncel tüm sorunlarını gündeme getirmiştir. Almanya'daki işçi sorunlarına ilişkin, hükümete yönelik sert protestoların yer aldığı çağrı ve mitingleri, 1 Mayıs kutlamalarını komünistlikle suçlamak, herhalde Almanya'da en sağda bilinen kafaların dahi aklından geçmemiştir.

1 Mayıs günü Türkiye'de yaşananlar, Batı demokrasilerinden, çağdaş toplumlardan ne kadar uzak olduğumuzun çok tipik bir sergilenmesidir. Sayın ANAP'lı, MDP'li parlamenterlerin Mecliste utanç verici tartışmalar ve küfürleşmelere yol açan tepkileri, suçlamaları sadece bulunduğumuz düzeyin bir yansıması değildir. İşçilerin, sınıf olarak varlığına, bilinçlenmesine ve haklarına duyulan tepkinin bir göstergesidir.

Cumhuriyet, 1 Mayıs 1986

1 MAYIS !

AYDINLARIN KONUMU ÜZERİNE BAZI TESPİTLER

(Baştarafı EK-II'de)

nemlerinde kendilerini büsbütün güçsüz ve yalnız hissetmekte, geleceğe olan inançları bakımından sarsılmaktadırlar. Toplumun geneli için baş gösteren karamsarlık ve yakın vadeli çıkışsızlıklar, en başta aydınları etkisi altına almaktadır. Aydının karamsarlığı salt kendi geri çekilmesiyle bitmemektedir, karamsarlık aydın aracılığıyla, politik, edebi ve sanatsal biçimler altında üretilip yaygınlaştırılmış olmaktadır. Kısaca, umutsuzluğun konsolide olmasında aydınlar olumsuz bir rol oynamaktadırlar.

"BAĞIMSIZ" dediğimiz aydınlar için yaptığımız bu tespitleri daha da genişletmek, sola bağlanmış aydınların bugünkü gerçeğine kadar uzatmak gerekir. Yukarıda değindiğimiz gibi, 1960 sonrasında, işçi hareketinin gelişmesi ve özellikle 15-16 Haziran sonrasındaki politik gelişmeler, pek çok ilerici aydını gerçeğin ve sınıf hareketinin içine çekmiştir. Azımsanmayacak sayıda aydın bilimsel sosyalist hareketlere katılırken, bir o kadar aydın da devrimci sol hareketlerin safında yer almıştır. Ne var ki, 12 Eylül'den sonraki uzun süren alternatifsiz dönem, bu aydınların da büyük bir bölümünü etkilemiş, en olmayacak noktalara savurmuştur. Başka bir ifadeyle, sol hareket aydınlar yönünden 1970 sonrasında elde ettiği kazanımların da bir bölümünü 12 Eylül'le birlikte kaybetmiştir. Şimdi bunlar pasifizm batağında, eski umut ve inançlarını tepeleyerek "burjuva liberalizmini" yüceltmekte, işçi sınıfının değiştirmeyi başaramadığı dünyalarını sonuçta yine burjuvazinin değiştirebileceği, bunun en azından şimdilik böyle olması lazım geldiği inancını bir politik yaşama biçimi haline getirmeye çalışmaktadırlar; demokrasiyi burjuvazinin şu veya bu eğiliminden bekledikleri için de son tahlilde demokrasi mücadelesinin dışında kalmaktadırlar.

Gerek bugünkü demokrasi mücadelesinin toparlanması ve bu toparlanmadaki aydın katılımının azami ölçülere çıkartılması, gerekse aydınların daha ileri sınıfsal amaçlar doğrultusunda işçi hareketine kazanılması, kuşkusuz verili tarihsel ve toplumsal koşullar üzerinde gerçekleşecektir. Ama, bu konuda belirlenmiş bir geçmiş vardır diye geleceği belirleme iddiasından vazgeçilemez. Bu iddia, aydınların geleceklerini belirlemeyi de içerir. Dünyanın yeniden kurulmasına sınıfsal öncülük etmenin anlamı da budur. "Ne köylülük, ne küçük burjuvazi, ne bilim adamlarının yaratıcı dehaları, ne de genel olarak seçkin aydınlar, dünyanın yenilenmesini yönlendirecek toplumsal güç olabilirler." (Thorez) Ama onların yaratıcı gücü, işçi sınıfının amaçlarıyla bütünleştiğinde dünyanın yenilenmesi çok daha çabuk ve kolay olacaktır. Bunun en yavaş gerçekleşebildiği ülkelerden birinin Türkiye olması, bizi, aydınları kazanmak için çaba göstermekten alıkoymaz. Kendimizi ortaya koyabildiğimiz, kendimizi alternatif yapabildiğimiz zaman sorun çözülmüş olacaktır, sorunu çözebilmek için aydınları kazanmaya da mutlak gereklilik vardır; birbiri içine geçmiş, basit olmayan bir süreçtir bu.

Hayatı Seviyorlardı

Fransa halkının Nazi ordularının işgaline karşı verdiği özgürlük mücadelesi milyonlarca insanın kararlılığı üzerinde yükselirken, bu mücadelenin öncülüğünü eşsiz fedakarlıklar pahasına gerçekleştirenler komünistlerdi.

Aşağıda "Ils aimaient la vie" (Hayatı Seviyorlardı, De Yayınevi, Mart 1986) adlı kitaptan bazı örneklerini yayınladığımız komünist Rezistansçıların ölüme gitmeden önce yazdıkları son mektupları, mücadeleyi yükseltenlerin inanç ve kararlılıklarını başka hiçbir anlatımın ulaşamayacağı bir etkiyle getiriyor gözlerimizin önüne.

ÖNSÖZ

Kırk yıldır kaç kez yeniden okudum bu kitapta toplanan şiirleri: Bugün onlarla ilk kez karşılaşıp da etkilenmeyecek bir kimse olabileceğini düşünemiyorum.

Bu mektupları yazanlar birkaç saat —bazen birkaç dakika— sonra ölüme gittiler: kimi kurşuna dizildi, kiminin kafası kesildi. Böyle bir anda cümlelerin kıvraklığıyla ya da kelimelerin musikisiyle uğraşmak kimin aklına gelirdi? Yazan, bir daha hiç yazmayacağını biliyor. Elveda demenin sadeliğinde, hayatına ve ölümünün anlamına dair yargısını dile getiriyor. Böylece en derin gerçekliğinde kendini ortaya koyuyor. Bu mektup derlemesi bir kahramanlık ve yücelik antolojisidir.

Bir antolojidir, çünkü burda şehitlerin en son düşüncelerini yayınlıyoruz, oysa on binlerce şehit var. İster istemez bir seçme yapmak gerekti, bu da her zaman biraz keyfilik demektir. Elimizdeki hazine zaten sınırlı. Nice güzelin güzeli mektup cellatlarca ateşe atıldı ya da rüzgârda savruldu. Ve en önemlisi, şehitlerin pek çoğu yakınlarına, yoldaşlarına, geleceğe en ufak bir söz bırakamadan yokedildiler. Savaşta, işkence altında ölenler, uğursuz ölüm kamplarından hiç dönmeyenler de var, saymakla tükenmez.

Bu eseri ölümün eşiğinde yazanlar, kadınıyla, erkeğiyle, hep komünisttiler. Onların mektuplarını başka düşünce akımlarının kahramanlarının mektuplarıyla bir araya getirmek isterdik; bazı istisnalar dışında öyle metinler yok elimizde.

Kaldı ki, kurşuna dizilen komünistlerin sayıca en çok olduğunu belirtmek hiç de yan tutmak demek değil. İkinci Dünya Savaşı'nın belirgin özelliği, ki o savaşta ulusal kurtuluş, faşizmin alaşağı edilmesi demekti, toplumsal sınıfların davranışını apaçık gözler önüne serdi. Öyle ki tanınmış Katolik yazar François Mauriac, "ayaklar altında çiğnenen yurda, yalnız işçi sınıfının, kitlesiyle sahip çıktığını" vurgulamıştır. İşçi sınıfının partisinin, kavganın en ön safında yer tutması ve bunun bedelini çok ağır ödemiş olması bir rastlantı değildir.

Ama komünistler yine de direnişi ve fedakârlığı salt kendi inhisarlarında görmüyorlar. Her düşünceden ve toplumsal konumdan Fransız yurtdaşları —kadını ve erkeği— onlar gibi kavgayı seçti, birçoğu bu seçimin karşılığını hayatıyla ödedi. Hepsini aynı saygıyla anıyoruz.

...

Beni en başta etkileyen, bu şanlı ölülerin birbirine benzemezliği. Aynı partinin militanları, ortak düşünceler ve umutların sımsıkı birleştirdiği insanlar hepsi, ama Fransa'nın kendisi kadar farklılık gösteriyorlar. İşçiler, memurlar, öğretmenler, seçkin aydınlar, sendika militanları ya da halkın seçtiği temsilciler, hayatlarının baharında gençler, soylu kadınlar, yabancı topraklarda doğup bizim için döğüşmeyi, ölmeyi seçen göçmenler, hepsi son dakikalarında, basmakalıp laflardan uzak kendi kelimeleri ve özgün düşünceleriyle, kendilerini anlatıyorlar. İçlerinde hiçbirisi bir diğerini andırmıyor.

Hep bir kalıptan çıkma insanlar mıymış, komünistler? Ne saçmalık!

...

Şimdi herbirinin mektubu gözümde onları oldukları gibi yaşatıyor: sevince ve mutluluğa başkaları kadar, hatta belki daha da düşkün insanlar.

Birçoğunun yakınıydım, hatıraları yüreğimde hâlâ canlı. Pierre Sémard'ın coşkun ve coşturan kahkahaları, Gabriel Péri'nin inceliği, hoş mizacı, bir yıl önce komünist milletvekillerinin yargılanması sırasında babasını yüreklendirmeye koşan Guy Moquet'nin delikanlı iyimserliği!

Mektuplar şehitlerin son andaki insanca kaygularına tanıklık ediyor. Kendi akıbetleri değil onları tedirgin eden, ailelerinin, ardlarından mutlu olmasını diledikleri sevgili karılarının, nesillerini sürdürecek çocuklarının, çektikleri acıdan ötürü derin üzüntü duydukları yaşlı anaların, babaların akıbeti...

Boris Tazlitsky, Jean-Pierre Timbaud'nun ölümü

Evet, bu militanlar da başkaları gibi capacanlı, yaşayan insanlardı. Sevgileriyle, mutluluklarıyla, acılarıyla, meziyetleri ve zaaflarıyla... ama bir farkları vardı: bir yanda ölüm, öbür yanda görevden vazgeçme pahasına canlarını kurtarma almaşığını tartmak akıllarının ucundan geçmedi. Partili, yurtsever, devrimci sorumluluklarının bilinci içinde, aile ocaklarını ve sevdiklerini kendi özgür iradeleriyle terkedip baskı altındaki partilerini yeniden örgütlemek, illegal gazete, broşür hazırlayıp basmak, savaş ekipleri kurmak, demiryolu ve köprüleri havaya uçurmak, silah gücü bakımından son derece üstün düşman birliklerine saldırmak için gizli politik ve askeri eyleme atıldılar. Tutuklanmanın, işkencenin ve ölümün —"ihanetten evlâ ölüm" diyordu mektubunda Julien Hapiot— çoğu zaman köşe başında onları beklediğini biliyorlardı.

Ölümü kılları kıpırdamadan kabullendiler, çünkü ölüm onlar için mücadelenin gelişmesi demekti, yeni savaşçılar yetiştirecekti mutlaka ve çünkü bu anlamda bereketliydi ölüm.

...

İster zafer hemen yakınken ölmüş olsunlar, ister çok önce, ufuk kapkaranlıkken ve hiç umut görünmezken, hepsi zafere inancın gönül huzurunu paylaşıyorlar.

...

Ve o bilinç aydınlığı! Kahramanlarımız kendilerinden sonra çok az sürecek Hitlerci diktatörlükle, tarihi sürüp gidecek olan Alman halkını asla birbirine karıştırmıyorlar. "Ölüm anında ilan ediyorum ki, Alman halkına ve kimseye hiç nefret duymuyorum," diye yazıyor Michel Manouchian. İdam kazığının önünde, kendisine nişan alan askerlere, "Yaşasın Alman Komünist Partisi!" diye son sözünü haykırıyor Jean-Pierre Timbaud.

...

Sonunda, kardeşlerimizin hayatlarını feda etmeleri sahiden de boşa gitmedi. Naziler ve hainlerin diledikleri gibi yüreklere terör salmak şöyle dursun, cesaretleri kamçıladı, Fransa Yurtiçi Güçleri'nin saflarını büyüttü, çeşitli yurtsever grupların Ulusal Direniş Konseyi çatısı altında birleşmelerini sağlamak için şevkle ve sabırla uğraş veren partimizin etkinliğini, saygınlığını arttırdı, böylece Hitler Almanyasının teslim bayrağını çekmesinden sonra Fransa'nın galipler masasında yerini almasına katkısı oldu.

...

Bazı mektuplardan bölümler aktardım. Oysa hepsini, tek satırını atlamadan, tekrar ve tekrar okumak gerek. Her bir okura, kendi duyarlığına göre, şu ya da bu mektup çarpıcı gelecektir. Fakat kitabın, bütünüyle, herkeste eşi az bulunur bir heyecan, bir soyluluk ve ulaşılmaz güzellik izlenimi uyandıracağını sanıyorum.

Bu baskı tam zamanında çıkıyor. Aradan on yıllar geçti: Direniş, ulusal tarihimizin bu en şanlı kahramanlık destanı, ya bile bile nisyana terkedilmekte, ya da kabaca çarpıtılmakta. Kimi kahramanlarımızın adlarını taşıyan sokaklar, okullar var. İnanılır gibi değil ama, o sokaklarda oturanlar ya da o okullarda okuyanlar çoğu kez bu insanların kimler olduğunu, ne koşullarda mücadele verdiklerini ve nasıl öldüklerini bilmiyorlar!

Yine de kimse bundan dolayı onları kınayamaz. Bu durum geçmişin çarpıtılmasını amaçlayan kasıtlı bir planın sonucudur. Dileğim bu kitabın, gerçeğe saygı uyandırarak ve Fransa'nın iyiliği için, yeni kuşakların eğitimine, yurttaşlık bilincine ve ahlaki oluşumuna katkıda bulunmasıdır.

ETİENNE FAJON

HAYATI SEVİYORLARDI

FRANSIZ REZİSTANSÇILARIN SON MEKTUPLARI

Çeviren: HALİM KARSLIOĞLU

İSTEME ADRESİ:
KAYNAR GmbH
Verlag und Versandbuchhandlung
Hansastr. 86 Duisburg 1 BRD

Mektuplar

JEAN—PIERRE TIMBAUD

1904 yılı Eylül ayında doğdu. Döküm kalıpçısı. FKP öncülüğündeki Gençlik hareketine katıldı ve Rif* savaşına karşı aktif tavır aldı. 1931'de Paris Bölgesi Birleşik Metal İşçileri Sendikası'na sekreter seçildi. 18 Ekim 1940'da bir gizli randevuda tutuklandı. Daha önce gizli sendika komiteleri oluşturmuştu ve yasaklanan La Vie Ouvriére gazetesinin gizli yayın redaksiyonunda çalışıyordu. 22 Ekim 1941'de Chateaubriant'da kurşuna dizildi.

22 Ekim 1941

İki büyük aşkıma,

Bu size yazdığım son mektup.

Birazdan kurşuna diziliyorum. Ama, canlarım, elim titremiyor. Ben namuslu bir işçiyim; asıl siz acınacak durumdasınız.

Bu büyük felakete dayanmanız gerekecek. Benim gibi metin olun.

Hayatım boyunca hep insanlığın iyiliği için savaştım. Kesinlikle inanıyorum ki benim hayalimin gerçekleştiğini siz göreceksiniz; benim ölümüm işe yaramış olacak.

Son anda aklımda siz varsınız; önce hayatımın can sevgilileri siz ikiniz, sonra da hayatımın büyük ideali.

Hayatımın can sevgilileri, cesaret! Söz verin bana cesur olacağınıza. Yaşasın Fransa! Yaşasın uluslararası proletarya!

Bir kere daha, gücüm yettiğince, milyonlarca öpücük. Sizleri hayranlıkla seven.

P. Timbaud

Üzerimdeki 50 frankı ekliyorum; işinize yarar. Bir milyon öpücük.

Pierrot

---

* 1925-26'da Fas'ın kuzeyinde Rif'lilerin Fransız egemenliğine başkaldırı hareketi. (ÇN.)

CHARLES MICKELS

1903 doğumlu. Kundura işçisi. Birleşik Kösele ve Deri Sendikaları Federasyonu sekreteri. 1936'da Seine vilayetinden FKP milletvekili seçildi. 1940 Ekiminde tutuklandı. 22 Ekim 1941'de Chateaubriant'da kurşuna dizildi.

22 Ekim 1941

Canım sevgilim, Sevgili kızlarım,

Bu son mektubum. Birkaç dakikaya kadar hayatım sona erecek. Metin ol; çocukları düşün. Ve eğer sana layık biri çıkarsa yoluna çekinme, sevgilim, hayatını yeniden kur; daha gençsin. Fazla üzülme, ben ölüme cesaretle gidiyorum.

İyi yürekli anneciğimi teselli et; kızlarımızı büyüt, delikanlı kadınlar olsunlar ve babalarının her zaman namuslu bir adam olmaya çaba gösterdiğini ve işçilerin daha iyi bir hayata kavuşmaları için elinden geleni yaptığını hatırlasınlar. O günler de gelecek.

Kardeşlerimi bir iyice kucakla benim için, iyi dost Jean-Jean'ı, Etienne'i. (Eşyalarımı sana gönderirlerse onlara biraz tütün ver.) Böyle kriz dönemlerinde ne bulursan kârdır... —Biraz da gülmeli insan—.

Mektuba 3.550 frank koyuyorum senin için.

Berthe'yi öp, aileden herkesi, dostları.

Görüyorsun, sevgilim, hayat ne garip; Almanya ile sözde işbirliği yaptık diye milletvekilliğinden atıldıktan sonra şimdi o ülkenin askerlerince kurşuna diziliyorum.

Artık bitiriyorum ve seni son kez hasretle kucaklıyorum, sevgili kızları ve anneciğimi de.

Cesaret. Güçlü ol. Hayatını yeniden kur ve sana çektirdiğim küçük dertlerden dolayı beni bağışla.

Charles

Mektupları yayınlamaya gelecek sayımızda devam edeceğiz.

Fransız Rezistansı

Faşist işgal altındaki Fransa'da Rezistans Hareketi, Nazilerin işgal ettiği diğer ülkelerde olduğu gibi, çeşitli siyasi görüşlere sahip insanları kucaklıyordu. Rezistans Hareketi içerisinde örgütlü olan tek güç Fransız Komünist Partisi idi. Tüm diğer partiler 1940 yenilgisinin ardından dağılmışlar, üyelerinin kimi Petain'le işbirlikçilik ya da pasifizm yolunu seçerken, bir kısmı da Rezistans'a katılmışlardı. Kısaca, FKP kurtuluş mücadelesinde belirleyici rolü oynayacaktı.

Daha 1930'lu yılların başında FKP ülke içinde ve diğer ülkelerde faşizmin tehdidine karşı kararlı bir mücadele sürdürüyordu. Komünist Enternasyonal'in 7. Kongresi'ndeki faşizm analizinden hareketle, Parti verdiği mücadelenin ikili karakterini yaratıcılıkla kavramıştı. İlk olarak, Fransa ve uluslararası işçi sınıfının demokratik ve sosyalist kazanımlarını, Nazi Almanyası'nı vurucu güç olarak kullanan gericiliğin en koyusuna karşı koruma mücadelesinin gereklerini yerine getiriyordu. Bunu yaparken de faşist devletlerin Fransa dahil tüm ulusları köleleştirmek üzere giriştikleri saldırı karşısında ulusal mücadeleyi de asla gözardı etmiyordu.

Eylül 1939 sonrası yeraltına geçen FKP, 1940 yazı geldiğinde hemen tüm ülke çapında Rezistans Hareketini yükseltebilecek tek politik güçtü. 10 Temmuz 1940-Maurice Thorez ve Jacques Duclos imzasıyla tüm Fransız halkına yapılan çağrı, askeri yenilgi, ülkenin işgali ve Petain hükümeti arasındaki bağı, yani ulusal bağımsızlığın kaybedilmesi ile yeni rejimin sergilediği toplumsal ve politik baskının birbirine nasıl bağlı olduğunu vurguluyor, mücadelenin hedefini koyuyordu: Fransa'nın ulusal ve toplumsal kurtuluşu. Bunu gerçekleştirecek olan da o güne kadar bu mücadeleyi sürdürmüş ve bundan sonra da sürdürecek olan işçi sınıfıyla, aynı zamanda hem iç, hem dış baskı ile karşı karşıya olan tüm Fransa halkıydı.

Bir Rezistansçının kurşuna dizilmesi.

FKP doğrudan savaşmaya başlamıştı. Kitleler içinde kurduğu güçlü bağlar ve edindiği zengin deneyler, onun yeraltı çalışmasında bile yoğun kitle bağlarına sahip olmasını sağlıyordu. Kitle direnişine temel olacak halk komitelerinin kuruluşu daha 1940 yazında başlamıştı.

Rezistans mümkün olan tüm biçimlerde, hayatın her alanına yayılmalıydı. Bunun temel gereklerinden birisi de, hiç kuşkusuz, Nazi ve Vichy propagandası ile yapılan yalanları teşhir etmekti. Tüm işgal boyunca ülkede yayınını baştan sona sürdüren tek illegal yayın olan *L'Humanite*'nin önemi tartışma götürmezdi. Yine, ülkenin ekonomik kaynaklarının işgalciler ve Fransız işbirlikçileri tarafından talan edilmesi ve Fransız halkının korkunç bir sömürüyle karşı karşıya bırakılmasına bir son verilmeliydi. Bu doğrultudaki grev mücadelesi 1940 yazında başladı ve Rezistans'ın ilk büyük eylemi olan madenciler grevi 1941 Mayıs'ında gerçekleşti. Hareket, aynı zamanda Alman savaş gücüne darbeler indirmeyi de içermeliydi, 1940 sonbaharından başlayarak silahlı mücadeleye başlayan özel örgütlenmeler bu nedenle kuruldu. Bu örgütlenmeler, 1941 sonunda kurulacak yığınsal bir silahlı örgütlenme olan Partizan örgütüne kaynaklık edeceklerdi.

Rezistans eylemlerinin tümünde öncülük, yadsınamayacak biçimde, FKP'nindi. Güçler dengesinde gelişmekte olan durumu öngörme yeteneği, kitlelerle güçlü bağı sayesinde Parti en doğru anda en uygun mücadele biçimiyle hareketi yönlendiriyordu.

1942-43 kışında savaşın gidişinde dönüm noktası olan Stalingrad muharebesi Fransa'da verilmekte olan savaşı da hemen etkiledi. Tüm anti-Hitler cephe hareketlendi. Artık Fransız Rezistans Hareketi'nin hücuma geçme zamanı gelmişti. FKP şiarı şöyle belirlemişti: "Birleş, Silahlan, Savaş!". Daha 1941 Mayıs'ında Parti'nin, işbirlikçiler, hainler dışında tüm Fransızları kucaklayacak bir ulusal cephenin kurulması yolunda yayınladığı çağrı, artık hayata geçiyor ve Ulusal Cephe direniş örgütlerinin en güçlüsü, en genişi oluyordu.

Rezistans'ın yanısıra, ülke dışında General de Gaulle Özgür Fransız Komitesi'ni kurmuş, komiteye bağlı askeri güçler faşist ordulara karşı 1941 yılından sonra savaşmaya başlamışlardı.

Rezistans'ın daha etkili kılınması için tüm yurtsever güçlerin ortak hareketinin sağlanması gerekiyordu. Bu kolay olmadı. Engeller yalnızca çalışmanın gizlilik koşullarında yürütülmesinden kaynaklanmıyordu. Mücadeleye yaklaşım ve ülkenin kurtuluşundan sonraki gelişmeler üzerine, sınıf çelişkilerini yansıtan farklılıklar sözkonusuydu. Özellikle General de Gaulle yandaşları ve diğer bazı tutucu hareketler, halkın yarattığı Rezistans Hareketi ve onun içinde FKP'nin tartışılmaz etkisini sınıfsal konumları gereği hoşnutsuzlukla izliyorlardı. Bunlar, kurtuluştan sonra halkçı ve demokratik güçlerin ağırlık kazanmasından çekindikleri için, Rezistans'ı silahlı bir grubun dar hareketine indirgemeye çalışıyorlar, mücadelenin belirleyici anına dek güç toplama bahanesi altında "bekle-gör" politikasını savunuyorlar ve müttefiklerin Fransa'ya çıkmasını, Fransa'nın kurtuluşunun Müttefikler eliyle gerçekleşmesinin savaş sonrası politik hesaplar için daha uygun olacağını düşünüyorlardı.

(Sürecek)